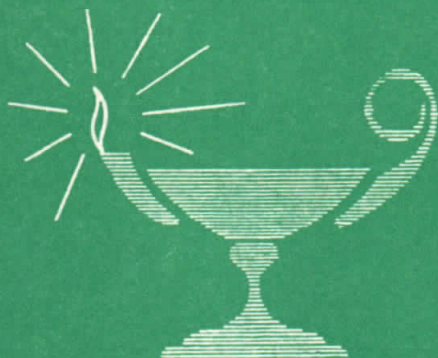

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ-ΓΡΑΜΜΑΤΑ-ΤΕΧΝΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Η ΔΑΚΤΥΛΙΟΕΙΔΗΣ ΕΚΛΕΙΨΙΣ ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΝ 20ήν ΜΑΪΟΥ 1966 (Καθηγητού Στ. Πλακίδη)	161
ΤΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ (ποίημα Νικ. Τυπάλδου)	166
ΤΟ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΣΤΟΙΧΕΙΟ ΣΤΗΝ ΑΡΡΩΣΤΙΑ (Paul Tournier)	167
ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ ΚΑΙ ΨΥΧΙΚΗ ΥΓΕΙΑ (*Αρ. Α. *Ασπιώτη)	173
ΠΕΡΙΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΙ (ποίημα Ν. Καμβύση)	176
Ο ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΘΕΟΤΟΚΗΣ ΚΑΙ Η ΠΑΙΔΕΙΑ (Ζ. Μουρούτη- Γκενάκου)	177
ΤΗΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ ΤΑ ΧΕΡΙΑ (Gordon Jaek)	182
Η ΝΕΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΡΩΣΣΙΑΣ (Sidney Lens)	186
«ΠΕΘΑΝΕ Ο ΘΕΟΣ;» (*Ιω. *Αλεξίου)	188
ΜΕ ΤΗΝ ΠΝΟΗ ΕΝΟΣ «ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΥ» (Γ. Σ. Κρουσταλάκη)	191
Σ ΚΕΨΕΙΣ ΣΤΟ ΠΕΡΙΘΩΡΙΟ: ΘΑΝΑΤΟΣ ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ Α- ΝΟΙΞΗ (Νικ. *Αρβανίτη)	198
ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ	199
Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ. —ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ	200

«ΑΚΤΙΝΕΣ» ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ

ΕΤΟΣ 29ον

ΜΑΪΟΣ 1966

ΑΡΙΘ. 271

ΔΡΑΧ. 7

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»

Ένα σύγχρονο ελληνικό μυθιστόρημα παρμένο από την σημερινή πραγματικότητα.

Μ. ΙΡΙΣ

ΠΕΡΑ ΑΠ' ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ

Τιμάται δραχ. 40.

ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ 45 — ΤΗΛ. 627-035

«ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΖΩΗ»

ΜΕΛΕΤΑΙ ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΙΑΤΡΙΚΗΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΙΕΙΝΗΣ

ΕΝΑ ΒΙΒΛΙΟ ΖΩΤΙΚΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ

ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΟΡΙΤΣΙΟΥ

Η ΣΥΝΑΝΤΗΣΙΣ

ΜΕ ΤΟ ΑΛΛΟ ΦΥΛΟΝ

Υ π ο

ΑΡ. Α. ΑΣΠΙΩΤΗ

Ψυχιάτρου

ΑΠΟ ΤΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ο κύκλος τῶν συναισθημάτων. — Ἡ ἔφηθος καὶ τὸ ἀνδρικὸν φύλον. — Ἡ ἀγωγή τοῦ συναισθηματικοῦ κόσμου κατὰ τὴν συνάντησιν μετὰ τὸ ἄλλο φύλον. — Αἰσθητικὴ τῶν αἰσθήσεων καὶ ἀγνότης. — Ἡ θέσις τοῦ ἐνστικτοῦ εἰς τὴν ζωὴν τῆς νέας. — Ἡ ἀναλυτικὴ ψυχολογία καὶ αἱ σχέσεις τῶν δύο φύλων. — Ἀγωγή τοῦ ἀσυνειδήτου τῆς γυναικὸς ὡς πρὸς τὸν ἄνδρα. — Πρὸς τὴν συνειδητότητα, ἐξέλιξιν καὶ ὀρίμανσιν τῆς γυναικὸς ἔναντι τοῦ φύλου. — Ἡ τελικὴ ἐνσυνειδήτος στάσις ἔναντι τοῦ ἄλλου φύλου. — Βιβλιογραφία.

Πωλεῖται εἰς ὅλα τὰ βιβλιοπωλεῖα. Τιμὴ δραχ. 20.
Κεντρικὴ διάθεσις τευχῶν καὶ παραγγελίαι: Γραφεῖα Περιοδικῶ «Ἀκτῖνες»,
'Ακαδημίας 45, 'Αθήναι 135, τηλ. 624-233.

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΕΤΟΣ 29ον

ΜΑΪΟΣ 1966

ΑΡΙΘ. 271

Η ΔΑΚΤΥΛΙΟΕΙΔΗΣ ΕΚΛΕΙΨΙΣ ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΝ 20ήν ΜΑΪΟΥ 1966

Με ιδιαίτεran χαράν και ίκανοποίησιν αί «Ακτίνες» προσφέρουν εις τούς αναγνώστας των τὸ κατωτέρω ἐπικαιρον ἄρθρον ἐπὶ ἑνὸς ιδιαίτέρας σημασίας ἀστρονομικοῦ φαινομένου, γραμμένον ἀπὸ τὸν διαπρεπή καθηγητὴν τῆς Ἀστρονομίας κ. Σταύρον Πλακίδη. Ὁ κ. καθηγητὴς ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πρώτων συνεργατῶν και πολυτίμων φίλων τῶν «Ακτίνων», εις τὰς στήλας τῶν ὁποίων προσέφερον πάντοτε φωτεινάς και ἐμπνευσμένας ιδέας και ἀρχὰς ὡς ἕνας γνήσιος χριστιανὸς ἐπιστήμων.

Ἦδη μὲ τὸ παρὸν ἄρθρον κατατοπίζονται ἐγκαίρως οἱ ἀναγνώσται μας ἀπὸ ἀρμοδιώτατον κάλαμον ἐπὶ τοῦ ἐν ὄψει σπουδαίου οὐρανοῦ φαινομένου και τῶν ἐξελιξεῶν του γενικώτερον.

Ἐντὸς τοῦ τρέχοντος ἔτους θὰ συμβοῦν τέσσαρες ἐκλείψεις, ἐξ ὧν δύο τῆς Σελήνης και δύο τοῦ Ἡλίου.

Αἱ ἐκλείψεις τῆς Σελήνης δὲν θὰ εἶναι θεαματικά, διότι ὁ δορυφόρος μας δὲν θὰ καλυφθῆ ἀπὸ τὴν σκιάν τῆς Γῆς, ἀλλὰ μόνον ἀπὸ τὸ περιβάλλον αὐτὴν σκιάφως. Ἡ πρώτη τῶν ἐν λόγῳ ἐκλείψεων θὰ συμβῆ τὴν 4ην Μαΐου και θὰ εἶναι ὄρατὴ ἐξ Ἑλλάδος, ἐνῶ ἡ δευτέρα τὴν 29ην Ὀκτωβρίου και θὰ εἶναι ἀόρατος παρ' ἡμῖν.

Ἐκ τῶν ἐκλείψεων τοῦ Ἡλίου ἡ πρώτη θὰ λάθῃ χώραν τὴν 20ην Μαΐου και ἡ δευτέρα τὴν 12ην Νοεμβρίου. Ἀμφότεραι, τὸσον ἀπὸ ἐπιστημονικῆς, ὅσον και ἀπὸ θεαματικῆς ἀπόψεως παρουσιάζουν ἀξιόλογον ἐνδιαφέρον.

Εἰς τὸ ἄρθρον αὐτὸ θὰ ἐνδιατρίψωμεν μόνον εις τὰ ἀφορῶντα τὴν πρώτην, διότι ἡ δευτέρα δὲν θὰ εἶναι ὄρατὴ ἐξ Ἑλλάδος, θὰ παρατηρηθῆ ὅμως ἐκ Νοτίου Ἀμερικῆς, ὅπου ἐτοιμάζονται ἀπὸ τοῦδε νὰ μεταβοῦν διάφοροι ξένοι ἐπι-

στημονικά ἀποστολαὶ πρὸς ἐκτέλεσιν ὀπτικῶν, φωτογραφικῶν, φασματοσκοπικῶν, ραδιοαστρονομικῶν και γεωφυσικῶν παρατηρήσεων, τὸσον ἀπὸ σταθμοῦς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ὅσον και ἀπὸ ἰπτάμενα ἀεροσκάφη.

* * *

Ὡς εἶναι γνωστὸν, αἱ ἐκλείψεις τοῦ Ἡλίου συμβαίνουν ὅταν ἡ Σελήνη, διαγράφουσα τὴν τροχίαν της περίε τῆς Γῆς, συμπέσῃ νὰ διέλθῃ μεταξὺ τοῦ παρατηρητοῦ και τοῦ Ἡλίου, εἶναι δὲ τριῶν εἰδῶν, δηλ. μερικαί, ὅταν μέρος μόνον τοῦ ἡλιακοῦ δίσκου καλυφθῆ ὑπὸ τῆς Σελήνης, ὀλικά, ὅταν ὀλόκληρος ὁ ἡλιακὸς δίσκος καλυφθῆ ὑπὸ τοῦ σεληνιακοῦ και δακτυλιοειδεῖς, ὅταν ὀλόκληρος ὁ σεληνιακὸς δίσκος προβάλλεται ἐπὶ τοῦ ἡλιακοῦ, δίχως νὰ τὸν καλύψῃ ἐξ ὀλοκλήρου, ὁπότε περίε τοῦ μαύρου δίσκου τῆς Σελήνης παραμένει ἀκάλυπτον ἐν εἰ-

δει φωτεινού δακτυλίου τὸ ὑπόλοιπον μέρος τοῦ ἡλιακοῦ δίσκου. Τὸ πλάτος τοῦ φωτεινοῦ τούτου δακτυλίου ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἀποστάσεως, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ εὔρεθῇ ἡ Σελήνη ἀπὸ τῆς Γῆς κατὰ τὴν ὥραν τοῦ φαινομένου, δοθέντος ὅτι ἡ τροχιά τῆς Σελήνης περὶ τὴν Γῆν εἶναι ἑλλειπτική καὶ συνεπῶς ἡ Σελήνη εὔρσκεται ἄλλοτε πλησιέστερον καὶ ἄλλοτε ἀπώτερον τοῦ ἡμετέρου πλανήτου. Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν ὁ δίσκος τῆς Σελήνης φαίνεται μεγαλύτερος καὶ δύναται νὰ καλύψῃ ἀκόμη καὶ ὀλόκληρον τὸν ἡλιακὸν δίσκον, ὅποτε τὸ πλάτος τοῦ φωτεινοῦ δακτυλίου μηδενίζεται καὶ ἡ ἔκλειψις γίνεται ὀλική, ἐνῶ εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν τὸ πλάτος τοῦ δακτυλίου θὰ εἶναι τὸσον μεγαλύτερον, ὅσον ἡ ἀπὸ τῆς Γῆς ἀπόστασις τῆς Σελήνης εἶναι μεγαλύτερα.

Κατὰ τὴν προσεχῆ ἔκλειψιν, ἡ ὁποία εἶναι ἡ πρώτη δακτυλιοειδῆς ἢ καὶ θραχυτάτης διαρκείας ὀλική μετὰ τὴν παρατηρηθεῖσαν ἐκ τῆς Ἀττικῆς ὀλικῆν ἔκλειψιν Ἡλίου τῆς 19ης Ἰουνίου 1936, ἡ ἀπόστασις τῆς Σελήνης ἀπὸ τῆς Γῆς θὰ εἶναι τόση, ὥστε ἡ κορυφή τοῦ κώνου τῆς σκιάς τοῦ δορυφόρου μας μόλις ἴσως νὰ φθάσῃ νὰ ψαύσῃ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς Γῆς. Συνεπῶς, παρατηρητῆς, εὔρισκόμενος ἐπὶ τῆς προεκτάσεως τοῦ ἄξονος τοῦ σκιεροῦ κώνου θὰ ἴδῃ τὸν δίσκον τῆς Σελήνης κατὰ τι μικρότερον τοῦ ἡλιακοῦ, περιβαλλόμενον κατὰ τὸ μέσον τῆς ἐκλείψεως ὑπὸ φωτεινοῦ δακτυλίου, τοῦ ὁποίου ἡ λαμπρότης δυνάτῃ νὰ ἐπισκιάσῃ καὶ συνεπῶς νὰ καταστήσῃ ἀδύνατον πρὸς παρατήρησιν τὸ ἡλιακὸν στέμμα, πλὴν ἐὰν τὸ πλάτος τοῦ τύχη νὰ εἶναι πολὺ μικρὸν εἰς τὸ στενότερον τμήμα τῆς λωρίδος τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς, πού θὰ ψαύσῃ ἴσως αὐτὴν ἢ σκιά τῆς Σελήνης.

Εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς προσεχοῦς ἐκλείψεως δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι αὕτη εὔρσκεται εἰς τὰ ὅρια μεταξὺ δακτυλιοειδοῦς καὶ ὀλικῆς. Ἡ ἀβεβαιότης περὶ τὸν χαρακτηρισμὸν ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι δὲν εἶναι ἐπακριβῶς γνωστὴ ἡ τιμὴ τῆς πραγματικῆς διαμέτρου τῆς Σελήνης, λόγῳ τῶν διαφορῶν τῶν σχετικῶν

μετρήσεων ἐξ αἰτίας τῶν ἐδαφικῶν ἀνωμαλιῶν τῆς πριονοειδοῦς, οὕτως εἶπεῖν, περιμέτρου τοῦ δίσκου αὐτῆς. Ἐὰν εἰς τοὺς σχετικοὺς ὑπολογισμοὺς διὰ τὴν πρόρρησιν τοῦ φαινομένου λάθωμεν τιμὴν τῆς σεληνιακῆς διαμέτρου μεγαλύτεραν τοῦ δέοντος (ἴσῃν πρὸς 0,9999 τῆς διαμέτρου τοῦ Ἡλίου κατὰ τὸ μέσον τῆς ἐκλείψεως) ἡ ἔκλειψις θὰ εἶναι ὄρατὴ ἐξ Ἑλλάδος καὶ ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας ὡς θραχείας διαρκείας ὀλική (πιθανῶς μόλις 0,4 δευτερολέπτου). Ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει (ἴσῃν πρὸς 0,9991 τῆς διαμέτρου τοῦ Ἡλίου) ἡ ἔκλειψις θὰ εἶναι δακτυλιοειδῆς, διαρκείας 4,5 δευτερολέπτων.

Ἡ λωρίς τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς, εἰς τὴν ὁποίαν θὰ εἶναι ὄρατὴ ἡ ἔκλειψις, ἀρχίζει ἀπὸ τὰ ἀνοικτὰ τῆς ἐπὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ Ὠκεανοῦ δυτικῆς ἀκτῆς τῆς Ἀφρικῆς καὶ θαίνει πρὸς τὰ βορειοανατολικά, διέρχεται διὰ τοῦ λιμένου τοῦ Κόνακρου τῆς Γουίνεας καὶ τῆς πόλεως Τομπουκτοῦ τοῦ Μάλι. Εἰς τὰ δύο αὐτὰ σημεῖα ἡ μὲν διάρκεια τῆς δακτυλιοειδοῦς ἐκλείψεως θὰ εἶναι 43δ καὶ 17 δ, τὸ δὲ πλάτος τῆς λωρίδος 45 καὶ 27 χιλιόμετρα περίπου ἀντιστοιχῶς. Ἐξακολουθοῦσα νὰ στενοῦται ἡ λωρίς ἐγκαταλείπει τὴν Ἀφρικὴν νοτίως τῆς Τριπόλεως τῆς Λυβίας, διασχίζει τὴν Μεσόγειον καὶ φθάνει εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου ὁ ἄξων τῆς λωρίδος, διερχόμενος ὑπὸ κλίσιν περίπου 38° πρὸς τοὺς παραλλήλους τῆς Γῆς, ἀπὸ τὸ νότιον ἄκρον τῆς Μεσσηνίας θαίνει πρὸς τὴν Λακωνίαν καὶ τὴν νοτίαν Ἀρκαδίαν καὶ ἀφοῦ διέλθῃ διὰ τῆς νήσου τῶν Σπετσῶν (ὅπου θὰ ἐγκατασταθῇ ὁμᾶς παρατηρητῶν τοῦ Ἐ. Ἀστεροσκοπεῖου Ἀθηνῶν πλησίον τοῦ παρατηρητηρίου τῆς Ἀναργυρείου καὶ Κοργιαλενεῖου Σχολῆς) εἰσέρχεται εἰς τὴν νοτίαν Ἀργολίδα καὶ προχωρεῖ ἐγγύς τοῦ νοτίου ἄκρου τοῦ Πόρου. Ἐκεῖθεν, ἀφοῦ διασχίσῃ τὸν Σαρωνικόν, εἰσέρχεται εἰς τὴν Ἀττικὴν παρὰ τὸ 46ον περίπου χιλιόμετρον τῆς ὁδοῦ Ἀθηνῶν Σουνίου καὶ φθάνει εἰς τὸ 43ον χιλιόμετρον τῆς ὁδοῦ Ἀθηνῶν -Λαυρίου παρὰ τὴν Κε-

ρατέαν. Περαιτέρω, ἐγκαταλείπουσα τὴν Ἀττικὴν, διέρχεται διὰ τοῦ νοτίου ἄκρου τῆς Εὐβοίας βορειῶς τῆς Καρύστου (παρὰ τὸ χωρίον Καλύβια) καί, διασχίζουσα τὸ Αἰγαῖον, φθάνει εἰς Λέσβον, ὅπου διέρχεται περίπου 13 χιλιομέτρα βορειῶς τῆς πόλεως Μυτιλήνης διὰ τὴν προχωρήσῃ εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ἀπὸ τῆς πόλεως τῶν Κυδωνιῶν (Ἀϊθαλή) πρὸς Μουδανιά, Γιάλοβαν καὶ τὰ νοτιοανατολικά τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐκεῖ ἡ λωρίς ἔχει τὸ ἐλάχιστον πλάτος τῆς καὶ ἡ διάρκεια τῆς δακτυλιοειδοῦς φάσεως φθάνει τὸ ἐλάχιστον αὐτῆς (περίπου 0,4 δευτερολέπτου). Ἀκολούθως ἡ λωρίς, διαρκῶς διευρυνομένη, προχωρεῖ πρὸς τὸν Εὐξείνιον, τὰ θόρυρα τοῦ Καυκάσου, τὰ νοτιοανατολικά τῆς Κασπίας καὶ τὸ Καζακστάν διὰ τὴν καταλήξῃ εἰς τὴν ἀνατολικὴν Κίνα, ὅπου ὁ ἄξων τοῦ σκιεροῦ κώνου τῆς Σελήνης ἐγκαταλείπει τὴν Γῆν κατὰ τὴν δὺσιν τοῦ Ἡλίου.

★ ★ ★

Ἐξω τῆς ζώνης τῆς δακτυλιοειδοῦς φάσεως ἡ ἔκλειψις θὰ εἶναι ὁρατὴ ὡς μερικὴ. Αἱ ὄραι τῶν κυριωτέρων φάσεων τῆς μερικῆς ἔκλειψεως διὰ μερικὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος, ὡς ὑπελογίσθησαν ὑπὸ τῶν ἀστρονόμων τοῦ Ἐ. Ἀστεροσκοπεῖου Ἀθηνῶν κ. κ. Κ. Χασάπη καὶ Δ. Ἡλία καὶ ἐπηληθεύθησαν διὰ τοῦ ἠλεκτρονικοῦ ὑπολογιστοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης ὑπὸ τοῦ Δρος κ. Γ. Μπόζη, βοηθοῦ τοῦ Ἐργαστηρίου Ἀστρονομίας τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου, ἔχουν ὡς ἑξῆς (*):

ΠΟΛΕΙΣ	ΑΡΧΗ	ΜΕΓΙΣΤΟΝ	ΤΕΛΟΣ	ΜΕΓΕΘΟΣ
Ἀθῆναι	10ω 5λ 19δ,4	11ω 31λ 54δ,5	13ω 5λ 11δ,4	0,991
Θεσ/νίκη	9. 53,4	34. 59,3	6. 2,4	0,918
Πάτραι	3. 32,3	28. 50,5	1. 14,4	0,956
Ἰωάννινα	5. 34,8	29. 47,8	0. 47,0	0,911
Κόρινθος	4. 20,5	30. 28,4	3. 30,5	0,981
Καβάλα	12. 15,5	38. 3,8	9. 19,7	0,930
Μυτιλήνη	11. 16,2	39. 4,5	12. 18,3	0,994
Λευκωσία	15. 43,1	47. 11,1	22. 20,1	0,805

(*) Annular Solar Eclipse, May 20th 1966 (Mem. of the Nat. Obs. of Athens, Series I, Astronomy, No 12),

Ἐνῶ αἱ ἔκλειψεις τῆς Σελήνης εἶναι ὁραταὶ σχεδὸν ἀπὸ ὀλόκληρον τὸ πρὸς αὐτὴν ἐστραμμένον ἡμισφαίριον τῆς Γῆς, αἱ ὀλικάι ἔκλειψεις τοῦ Ἡλίου εἶναι παρατηρήσιμοι μόνον ἐκ στενῆς λωρίδος τῆς γῆινης ἐπιφανείας, πλάτους κατὰ μέσον ὄρον 100 περίπου χιλιομέτρων. Ὡς ἐκ τούτου ἡ παρατήρησις ὀλικῆς ἔκλειψεως τοῦ Ἡλίου ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἀκριβῶς σταθμοῦ ἀποτελεῖ ἓν ἐκ τῶν σπανίων οὐρανίων φαινομένων, τὸ ὁποῖον ἐπαναλαμβάνεται εἰς τὸ αὐτὸ σημεῖον τῆς Γῆς ἅπαξ μόνον ἐντὸς 360 ἐτῶν περίπου!

Τὸ φαινόμενον τῶν ἔκλειψεων τοῦ Ἡλίου εἶναι πάντοτε ἐνδιαφέρον, τόσον ἀπὸ ἐπιστημονικῆς, ὅσον καὶ ἀπὸ θεαματικῆς ἀπόψεως. Αἱ μερικαὶ καὶ αἱ δακτυλιοειδεῖς ἔκλειψεις ἐνδιαφέρουν τὴν ἐπιστήμην διὰ τὸν ἔλεγχον τῆς κινήσεως τῆς Σελήνης μέσῳ τοῦ προσδιορισμοῦ τῆς ἀκριβοῦς ὥρας τῶν ἐπαφῶν τῶν δύο δίσκων.

Κατὰ τὰς δακτυλιοειδεῖς ἔκλειψεις δύνανται νὰ ληφθοῦν ἐπὶ πλέον ἀκριβεῖς μετρήσεις πρὸς προσδιορισμὸν τῆς διαμέτρου τῆς Σελήνης καὶ τοῦ πλάτους τοῦ φωτεινοῦ δακτυλίου τοῦ Ἡλίου, ἐξ ὧν δύνανται νὰ εὑρεθῇ ἡ ἀπόστασις τῆς Σελήνης. Μεγαλύτερον ὅμως ἐπιστημονικὸν ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν αἱ ὀλικάι ἔκλειψεις, διότι τότε ἔχομεν τὴν εὐκαιρίαν δι' ἀστροφυσικὰς ἐρεῦνας θάσει φασματοσκοπικῶν παρατηρήσεων τοῦ στέμματος τοῦ Ἡλίου, ἧτοι τῆς ἀνωτάτης στοιβάδος τῆς ἠλιακῆς ἀτμοσφαιράς, ἡ ὁποία ἐμφανίζεται ὅταν ἐξα-

σθενίσῃ σημαντικῶς τὸ διάχυτον φῶς, συνεπιεῖα καλύψεως τῆς φωτοσφαιράς

ὑπὸ τοῦ σεληνιακοῦ δίσκου κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὀλικῆς φάσεως.

Ἐκ τῆς ἐρασιτεχνικῆς ἀπόψεως ἐνδιαφέρει ἡ παρακολούθησις τῆς προόδου τοῦ φαινομένου ἐφ' ὅσον προχωρεῖ ὁ σκοτεινὸς δίσκος τῆς Σελήνης διὰ νὰ καλύψῃ τὸν Ἥλιον. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν, ὡς εἶναι εὐνόητον, ἀποκλείεται ἡ διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ ἐνατένισις, ἡ ὁποία δύναται νὰ ἔχῃ θλαθεράς συνεπειάς ἐπι τῆς ὁράσεως. Ἄνετός δύναται νὰ παρακολουθῆσθῃ κανεὶς τὸ φαινόμενον χρησιμοποιοῦν λεκάνην πλήρη ὕδατος, ἐπὶ τῆς ὁποίας κατοπτρίζεται ἡ ἐξέλιξις τῆς ἐκλείψεως. Ἐπίσης συνιστᾶται ἡ χρῆσις τεμαχίου ὕαλου, καλῶς αἰθαλωμένης δι' ἐκθέσεως ἀνωθεν τῆς φλογὸς κηρίου ἢ καὶ χρωματιστῆς ὕαλου θαθείας ἀποχρώσεως. Τὰ συνήθη «χρωματιστὰ γυαλιὰ Ἡλίου» δὲν εἶναι κατάλληλα, διότι δὲν εἶναι ἐπαρκῶς θαθείας ἀποχρώσεως.

Περὶ τὸν εἶναι νὰ λεχθῆ ὅτι οἱ ἔχοντες τηλεσκόπιον ἐν οὐδεμίᾳ περιπτώσει ἐπιτρέπεται νὰ τὸ χρησιμοποιήσουν δι' ἀπ' εὐθείας σκόπευσιν, διότι ὁ κίνδυνος ἀνεπανορθώτου θλάθης τῶν ὀφθαλμῶν εἶναι ἄμεσος. Εἰς αὐτοὺς συνιστᾶται ἡ παρατήρησις διὰ τῆς μεθόδου τῆς προβολῆς τοῦ τηλεσκοπικοῦ εἰδώλου ἐπὶ πετάσματος, κρατουμένου διὰ τῆς χειρὸς ἢ καλύπτρον ἐστερευόμενον εἰς κατάλληλον ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ προσοφθαλμοῦ φακοῦ, τοῦ τηλεσκοπίου σκοπεύοντος τὸν Ἥλιον.

★ ★ ★

Οἱ κάτοχοι φωτογραφικῆς μηχανῆς δύναται νὰ ἐπιτύχουν ὠραίας φωτογραφίας τῶν διαδοχικῶν φάσεων τῆς ἐκλείψεως. Ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον ἔχουν αἱ φωτογραφίαι αὐτὰι ἐγγὺς τῆς μεγίστης φάσεως, ὅποτε, ἐάν μὲν ἡ ἐκλείψις φανῆ ὡς δακτυλιοειδής, θὰ φωτογραφηθῆ ὁ περὶ τὴν Σελήνην λεπτός φωτεινὸς δακτύλιος ἢ καὶ λεπτός φωτεινὸς μηνίσκος τοῦ Ἡλίου ἢ ἀκόμη καὶ τὸ στέμμα μετὰ τῶν ροδόχρων προεξοχῶν τῆς χρωματοσφαίρας, εἰς περίπτω-

σιν, καθ' ἣν ἡ ἐκλείψις ἤθελε τυχὸν φανῆ ὡς θραχυτάτης διαρκείας ὀλική. Ἐνδιαφέρει ἐπίσης ἡ ἐγγὺς τῆς μεγίστης φάσεως φωτογραφίαι τῶν λεγομένων Μαργαριτῶν τοῦ Μπέϊλυ, ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ πρώτου παρατηρήσαντος αὐτούς, ἦτοι τῶν ἐν εἶδει περιδεραιοῦ περιβαλλόντων τὴν Σελήνην φωτεινῶν κόκκων, οἱ ὁποῖοι σχηματίζονται ἐκ τῆς διαβάσεως τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων διὰ μέσου τῶν κοιλοτήτων τῆς πριονοειδοῦς περιμέτρου τοῦ σεληνιακοῦ δίσκου.

Οἱ ἐρασιτέχναι φωτογράφοι δύναται ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ νὰ λάθουν διαφόρους ἐπιστημονικοκαλλιτεχνικῆς φύσεως εἰκόνας, φωτογραφοῦντες τὸν Ἥλιον ἐν ἐκλείψει ὑπεράνω διαφόρων ἀρχαιολογικῶν μνημείων (Παρθενῶνος, Πύλης Ἀδριανοῦ, Στύλων Ὀλυμπίου Διός, κ.λ.π.) ἢ καὶ φωτομετρικοῦ ἐνδιαφέροντος ἀπόψεως τοπειῶν ἢ μνημείων ὑπὸ θαθμηδὸν μεταβαλλόμενον φωτισμὸν διαρκούσης τῆς ἐκλείψεως.

Ἡ ἕκτασις τοῦ ἐνδιαφέροντος, τὸ ὁποῖον ἔχει τὸ φαινόμενον τῆς 20ῆς Μαΐου παρὰ τῷ διεθνῇ ἐπιστημονικῷ κόσμῳ, καταφαίνεται καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι πολυάριθμοι καὶ πολυμεεῖς ἐπιστημονικαὶ καὶ ἐρασιτεχνικαὶ ἀποστολαὶ πρόκειται νὰ ἐγκατασταθῶν ἐν Ἑλλάδι εἰς διάφορα σημεῖα (Σπέτσας, παρὰ τὸ Λαγονήσι, Κάρυστον κ.λ.π.) κατὰ μήκος τοῦ ἄξονος τῆς δακτυλιοειδοῦς φάσεως, ὡς καὶ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ἑ. Ἀστεροσκοπεῖου Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Ἀστρονομικοῦ Σταθμοῦ Πεντέλης.

Τὸ Ἑ. Ἀστεροσκοπεῖον Ἀθηνῶν ἀπὸ ἔτους καὶ πλέον προετοιμάζει πρόγραμμα ἐρεῦνης, ἀλλὰ καὶ τὰς ἀναγκαίας προϋποθέσεις διὰ τὴν ἀνετον παρατήρησιν ὑπὸ ξένων ἀστρονόμων. Μετὰ τοῦ Ἀστεροσκοπεῖου συνεργάζονται τὰ Ἀστρονομικὰ Ἐργαστήρια τῶν Πανεπιστημίων μας—Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης,—τὰ συγγενῆ τοῦ Ἑθν. Μετσ. Πολυτεχνίου, καθὼς καὶ ἡ Γεωγραφικὴ Ὑπηρεσία Στρατοῦ εἰς τὸν εἰδικὸν τομέα τῆς χαράξεως τῆς κεντρικῆς γραμμῆς τῆς ὀλικῆς φάσεως τοῦ φαινομένου. Ἐπίσης θὰ γίνουν ἀπὸ δύο σημείων τῆς

Ἑλλάδος ἐκτοξεύσεις πυραύλων καὶ ἀπὸ πολλὰ ἄλλα σημεῖα τῆς πατρίδος μας παρατηρήσεις τῶν διαταραχῶν τῆς Ἴονοσφαίρας κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὅλου φαινομένου.

Καθ' ὅλας τὰς ἐνδείξεις τὸ θέαμα προμηνύεται ἐντυπωσιακὸν καὶ μεγαλοπρεπὲς εἰς βαθμόν, ὥστε νὰ ἀξίζη νὰ λησμονήσωμεν πρὸς στιγμὴν τὴν τύρβην τῆς καθημερινῆς βιοπάλης. Ἄς εὐχηθῶμεν μόνον ὅτι ὁ νεφεληγερέτης Ζεὺς δὲν θὰ συνοφρωθῇ ἀπὸ τὸν μεταξὺ ἀδελφῶν ἀνταγωνισμόν, βλέπων τὴν Ἑκκλήτην τολμῶσαν νὰ ἀμαυρώσῃ τὴν αἴ-

γλην τοῦ Φοίθου, ἀλλὰ θὰ εὐδοκήσῃ, διατηρῶν ἐν γαλήνῃ τὴν αἰθρίαν τῶν οὐρανῶν, νὰ μᾶς δώσῃ τὴν εὐκαιρίαν ἕστω καὶ ἐπ' ὀλίγον νὰ στρέψωμεν πρὸς τὰ ἄνω τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς διὰ νὰ θαυμάσωμεν τὴν ἀδιατάρακτον ἄρμονίαν τῶν οὐρανίων λειτουργιῶν καὶ τὸ ἀσάλευτον τῶν θαυστοχάστων νόμων, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἡ ἄφθαστος πανσοφία τοῦ Δημιουργοῦ ἐθεμελίωσε τὸ Στερέωμα.

Σ. ΠΛΑΚΙΔΗΣ

Ὁμότιμος καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

«Ἀποκαλύψτε στοὺς ἀνθρώπους τὸ μεγαλειῶδες ρεῦμα στὸ ὁποῖο συμμετέχουν. Κάμετέ τους νὰ ἐννοήσουν τὸ ἄπειρο θάρος εὐθύνης τὸ ὁποῖο βαστάζουν. Προσπαθήστε νὰ αἰσθανθοῦν ὅτι εἶναι ἐνσυνείδητα στοιχεῖα μέσα στὸ πλῆθος τῶν ἀνθρώπων, κληρονόμοι μιᾶς ἐργασίας τόσο παλαιᾶς ὅσο καὶ ὁ κόσμος, καὶ ἐπιφορτισμένοι νὰ μεταβιβάσουν ἠὺξημένο τὸ κεφάλαιο σὲ ὄλους τοὺς μεταγενεστέρους. Τότε θὰ τοὺς κάμετε νὰ ξεπεράσουν ταυτοχρόνως τὴν ροπὴ τους πρὸς ἀδράνεια καὶ ἀταξία καὶ θὰ τοὺς φανερώσετε αὐτὸ ποὺ ποθοῦσαν κι' ἐλάτρευαν χωρὶς ἴσως νὰ ξέρουν τὸ ὄνομά του».

TEILHARD DE CHARDIN

ΤΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ

Ἀφιέρωμα γιὰ τὴ δίκη τῶν Σινιάφσκι καὶ Ντάνιελ.

Τί διαλεχτὴπραμμάτεια στὸ κατάστημα!...
(...Κι' ὁ διακοσμητὴς γιὰ μιὰ θιτρίνα ἐφρόντισε,
ποὺ ὁ κόσμος ἀλαλος νὰ μένει ἀπὸ κατάπληξη...)
Ἐδῶ, στὸ ἰσόγειο, οἱ κλίθανοι τοῦ Ἄουσοβιτς
κι ἡ Ἄννα Φράνκ, ρόδο ἀνοιξιάτικο, ν' ἀργοπεθαίνει.
Κι ἔπειτα, σ' ὀρόφους ἀλλεπάλληλους, ἀπλόχωρους,
ἐμπόρευμα πραγματικὰ πολύτιμο, φανταχτερό:
Κάποιες τοῦ Εἰρηνικοῦ ψαρόθαρκες,
μὲ τὰ πανιά, ἀπὸ γλῶσσες πύρινες, πυρπολημένα·
τὰ μαυρισμένα, σαθανωμένα, ξύλινα φτωχόσιπα,
χωρὶς μιὰν ὑποψία ἀπὸ χρυσάνθεμ' ἀνθισμένα·
καί, θέβαια, ὁ Τζό, ὁ νέγρος ἀπ' τὴ Τζόρτζια,
νὰ παίζει παθιασμένος τὴν κιθάρα του,
χωρὶς νὰ γίνεται νὰ μπεῖ—τί φοβερὴ ἀγανάχτηση!—
σὲ λεωφορεῖο λευκῶν.
(... Καὶ στὴ θιτρίνα, σὲ πρῶτο πλάνο πάντοτε,
τὸ περιστέρι, μ' ἓνα κλαδάκι ἐλιᾶς στὸ ράμφος...)
Τί διαλεχτὴπραμμάτεια στὸ κατάστημα
κι' οἱ διαλαλητάδες πόσοι!...
Ἄν δὲν ὑπάρχ' ἡ Εὐτυχία Καλύθα νὰ πορεύεται
—Ἀντιγόνη—μὲ τ' ὀρφανὸ ἀδερφάκι της στὰ χιόνια·
ἂν ὅσο κι' ἂν ψάξεις—ἔστω καὶ στὸ ὑπόγειο—
δὲ θρεῖς κάποιες βουθὲς μορφές, ἀνώνυμες,
πέτρες νὰ θρυμματίζουνε στὶς χιονισμένες στέπτες·
ἂν ἀπὸ ἕνα Τεῖχος ποὺ στεριώσανε, συνάνθρωπε,
—βαριά, ἀσάλευτη, ἀναγκαστικῆς Σιωπῆς ταφόπετρα—
μὴτ' ἓνα μέτρο δὲν πουλᾶνε συρματοπλεγμα,
κανέννας μας, κανέννας μας δὲ νοιάζεται νὰ στοχαστεῖ!...
Κι' ἂν, κάποιοι σίχοι σὰν ἐτούτους, τὸ στοχάζονται,
ἴσως—στὸ κάτω τῆς γραφῆς—δὲν ἔχουν δίκιο.
Οἱ κύριοι αὐτοὶ ποὺ ἔχουν τὸ κατάστημα—εἶν' ἐμποροί...
Τί διαλεχτὴπραμμάτεια στὸ κατάστημα!...

ΝΙΚΟΣ ΤΥΠΑΛΔΟΣ

ΤΟ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΣΤΟΙΧΕΙΟ ΣΤΗΝ ΑΡΡΩΣΤΕΙΑ

Ἐπιθιβάξεσθε στὸ τραῖνο, ἀφοῦ σταθῆ-
τε προηγουμένως στὴν οὐρά μαζί με ὄλο
τὸ πλήθος, ἔμπρὸς στὴν θυρίδα τῶν εἰσι-
τηρίων. Ὅταν ἔρχεται ἡ σειρὰ σας, σκύ-
θετε ἔμπρὸς σ' ἓνα μικρὸ ξύλινο χώρισμα
γιὰ νὰ πῆτε τὴ θέσι σας καὶ τὸν τόπο προ-
ορισμοῦ σας, χωρὶς νὰ σηκώσετε τὰ μά-
τια, χωρὶς νὰ βλέπετε τὸν ὑπάλληλο ποῦ
θρίσκεται ὀχυρωμένος πίσω ἀπὸ τὸ κά-
γκελο. Αὐτὸ ποῦ τὸν ἐνδιαφέρει, ἐξ ἄλλου,
εἶναι νὰ πληρώσετε ἀκριβῶς τὸ ἀντίτιμο
τοῦ εἰσιτηρίου σας.

Ἄν ὁ σταθμὸς εἶναι μοντέρνος, δὲν ὑ-
πάρχει κἂν ἄμεση ἐπικοινωνία ἀνάμεσά
σας καὶ στὸν ὑπάλληλο: Τοποθετεῖτε τὰ
χρήματα σ' ἓνα μικρὸ περιστρεφόμενο δο-
χεῖο· ἀκοῦτε ἓνα μικρὸ «κλίκ!», καὶ θρί-
σκετε, μαζί με τὰ ρέστα σας, ἓνα μικρὸ
κομμάτι ἀπὸ χαρτόνι ποῦ φέρει ἓνα ἐντυ-
πωσιακὸ νούμερο: Σειρὰ ΚΖ, 139 318.

«Ξαγκιστρώνεσθε», ἔπειτα, ἀπὸ τὸν κό-
σμο, γιὰ νὰ θρῆτε τὸ τραῖνο σας. Διαγω-
νίζεσθε γιὰ νὰ φθάσετε πρῶτος σὲ μιὰ
καλὴ θέσι, καὶ χώνεσθε μέσα στὴν πα-
ράξενη αὐτὴ καὶ ἀνώνυμη μάζα τῶν τα-
ξιδιωτῶν.

Ἄν πάρετε τὸ πλοῖο, ἢ τὸ ἀεροπλάνο,
εἶναι κάτι τὸ τελείως διαφορετικόν. Ἄπὸ
τὸ πρακτορεῖο ἀκόμα, ξέρετε με ποιὸν μι-
λάτε· ἀπὸ τὸν ὑπάλληλο σᾶς χωρίζει μό-
νο ἓνα λεῖο τραπέζι ἀπὸ «φορμάικα», ποῦ
ἔχουν θάλει ἐπάνω του μιὰ μικρὴ ἐπι-
γραφή με τὸ ὄνομά του. Σᾶς παρέχει τίς
ὁδηγίες του, πληροφορεῖται γιὰ τὸν σκο-
πὸ τοῦ ταξιδιοῦ σας, γιὰ τὰ πρόσωπα με
τὰ ὁποῖα θὰ ταξιδέψετε. Σᾶς ρωτᾷ τὸ ὄ-
νομά σας, καὶ τὸ σημειώνει ἐπάνω εἰς τὸ
εἰσιτηρίδιό σας. Σᾶς ρωτᾷ ἀκόμα γιὰ τὸν
ἀριθμὸ τοῦ τηλεφώνου σας, γιὰ νὰ μπορέ-
ση νὰ σᾶς εἰδοποιήσῃ προσωπικὰ σὲ πε-
ρίπτωση ἀπροόπτου...

Στὸ πλοῖο, κάποιος ναύτης θὰ παρα-
λάβῃ τις ἀποσκευές σας γιὰ νὰ σᾶς ὀδη-
γήσῃ στὴν καμπίνα σας, καὶ θὰ σᾶς ρω-

τήσῃ ἂν εἶναι τῆς ἀρεσκείας σας. Σ' ὄλο
τὸ διάστημα τοῦ ταξιδιοῦ, μέσα σ' ὄλους
τούς ναῦτες, θὰ νοιώσετε ἓνα δεσμὸ ἰδιαί-
τερο νὰ σᾶς ἐνώνῃ με τὸν ναύτη αὐτὸν ποῦ
ἦταν ὁ πρῶτος ποῦ σᾶς ὑποδέχθηκε μ' ἓ-
να ἐγκάρδιο χαμόγελο.

Ὁ δεῦτερος πλοίαρχος, ποῦ θρίσκεται
στὸ ἐπάνω μέρος τῆς γεφύρας, σᾶς χαιρε-
τᾷ ὅπως περνάτε. Κι' ὅταν θὰ ξαναβγῆτε
πάλι στὸ κατάστρωμα, θὰ ψάχνουν τὰ
μάτια σας γιὰ τὸν κυβερνήτη, καὶ θὰ τὸν
περιεργασθῆτε προσεκτικὰ διότι τὸ συμ-
παθητικὸ του παράστημα θὰ σφραγίσῃ τὴν
ἀνάμνηση τοῦ ταξιδιοῦ σας αὐτοῦ.

Ἐν τῷ μεταξυ, στὸ ἀεροδρόμιο, θὰ ἡμ-
πορεῖτε νὰ ρίξετε μιὰ ματιά στὴν κατὰ-
σταση τῶν ταξιδιωτῶν, καὶ νὰ πληροφο-
ρηθῆτε με ποιὸς πρόκειται νὰ συνταξιδέ-
ψετε. Θὰ προσπαθήσετε μάλιστα νὰ τοὺς
ἀναγνωρίσετε ἀνάμεσα στὰ πρόσωπα ποῦ
σᾶς περιστοιχίζουν. Σὲ μερικά μάλιστα
ἀεροδρόμια, θὰ τοὺς φωνάζουν ὀνομαστι-
κὰ τὸν καθένα.

Ἐπειτα, θὰ σᾶς συνοδεύσῃ μιὰ ἀερο-
συνοδός. Θὰ κρατῆ ἓνα μικρὸ στὴν ἀγκυ-
λιά της, καὶ θὰ φροντίσῃ γιὰ κάποια ἡλι-
κιωμένη κυρία ποῦ δυσκολεύεται νὰ περ-
πατήσῃ.

Θὰ σᾶς χαμογελάσῃ εὐγενικὰ, τὴν στι-
γμὴ ποῦ σκύβετε τὸ κεφάλι γιὰ νὰ μῆπτε
στὸ ἀεροπλάνο.

Ἀργότερα, θὰ ζητήσῃ νὰ πληροφορη-
θῆ γιὰ τὴν μητρικὴ σας γλῶσσα, γιὰ νὰ
σᾶς φέρῃ μιὰ ἐφημερίδα. Τὸ μεγάλφωνο,
ἔπειτα, θὰ σᾶς ἀνακοινώσῃ τὸ ὄνομα τοῦ
πιλότου καὶ θὰ σᾶς καλωσορίσῃ, θὰ σᾶς
δώσῃ ἐπίσης, σὲ διάφορες γλῶσσες, τίς
ἀναγκαῖες ἐξηγήσεις ποῦ ἀφοροῦν τὴν κυ-
βέρνηση τοῦ σκάφους, τὴν πορεία, τὸ ὕ-
ψος, καὶ τὴν θερμοκρασία τοῦ ἀέρος.

Στὸ τραῖνο, ἐνοιώθατε τὸν ἑαυτὸ σας
ἀπορροφημένον μέσα σ' ἓνα πλήθος ἀπρό-
σωπο. Στὸ πλοῖο ἢ στὸ ἀεροπλάνο, εἰσέρ-
χεσθε, γιὰ ὄλο τὸ χρόνον τοῦ ταξιδιοῦ, σὲ

μιά κοινότητα ανθρώπινη στην οποία γεν-
νώνται σχέσεις προσωπικές.

★ ★ ★

Κατά παρόμοιο τρόπο, ένας ασθενής, είτε στο γραφείο του Ιατρού, είτε στο Ιατρείο ή στο νοσοκομείο, ή μπορεί να νοιώσει ότι τον παίρνουν σαν ένα απλό νούμερο, σαν μια «περίπτωση», σαν κάποιον, όποιοιδήποτε πελάτη ή όποιος πληρώνει— ή για λογαριασμό του όποιου πληρώνει ένα ταμείο, ακόμη πιο άπρόσωπο. Ήμπορεί να τον «πασσάρουν» από τη μια ύπηρεσία στην άλλη, από τον ένα ειδικό στον άλλο, από το α στο β μηχανήμα, δίχως μάλιστα να γνωρίζη για ποιο λόγο του γίνεται αυτή ή εξέταση, ούτε το όνομα του Ιατρού, ή όποιος άσκει άπαθέστατα το «έ-πάγγελμά» του... Ήμπορεί μάλιστα, να μη γνωρίζη ποιος χειρουργός θά του κάμη την επέμβαση, και να τον ίδη μόνο τη στιγμή που θά παρουσιασθή με το πρόσωπο σκεπασμένο με τη χειρουργική του μάσκα.

Δίχως άμφιβολία, όλος αυτός ή μηχανισμός λειτουργεί μ' έναν τρόπο θαυμάσιο, όπως το τραίνο που φθάνει άκριθώς στην ώρα του, χάρη στην άκριβεια ενός στρατού όλοκλήρου από ύπαλλήλους, εύσυνε-δήςτους και άγνωστους. Ό ασθενής όμως αυτός μένει πάντα άπομονωμένος, σε μια παθητική κατάσταση, χωρίς κανένα σύνδεσμο με αυτό το λευκό ή χρωματισμένο, όμως πάντα ψυχρό, περιβάλλον.

Τό πράγμα όμως αυτό έχει για έναν άρρωστο πολύ μεγαλύτερη σπουδαιότητα παρά για έναν ταξιδιώτη. Για τον άνθρωπο, που την στιγμή άκριθώς αυτή βρίσκεται, λόγω της άσθενείας του, άποκομμένος από τους φυσικούς δεσμούς της οικογενείας του, του έπαγγέλματός του, της συνηθισμένης του συντροφιάς και νοιώθει ξαφνικά να βρίσκεται αδύναμος και έξουθενωμένος, σ' έναν κόσμο καινούργιο, σαν κάρφος άχύρου που τό παρασύρει ή άνεμος.

Και έπειτα, την ώρα που ή γιατρός χειρίζεται τά ώραία του εργαλεία, ένα πλήθος από έρωτήματα του έρχονται βασανι-

στικά στη σκέψη, για ένα σωρό ζητήματα που δέν ξέρει σε ποιόν να τά έκμυστηρευ-θής: Τί θά άπογινή άραγε ή γυναίκα του; θά τον άπατήση, μήπως, με τον γείτονα του κάτω διαμερίσματος, που ξέρει, πολύ καλύτερα άπ' αυτόν, να κάνει φιλοφρονήσεις; Και ή συνάδελφος του στο γραφείο, που τον ζηλεύει και θ' άρπάξη την εύκαιρία για να του πάρη τη θέση του; Και... ποιος ξέρει άραγε, θά μπορέση αυτός ή ίδιος να ξαναπιάση πάλι τη δουλειά του; Μήπως πρόκειται να μείνη άνάπηρος;...

Και άν πέθαινε;... Έμπρός στο τελευταίο αυτό ένδεχόμενο, βλέπει τώρα πόσα πράγματα θά έμεναν άτέλειωτα στην πρόωρα χαμένη ζωή του, πόσες έλπίδες και σχέδια που έλεγε ότι θά ήμπορούσε άκόμα να πραγματοποιήση κάποια ήμέρα, που θά ήταν δυνατόν να διακοπούν έξαφνα.

Και έπειτα, κάποιες δυσάρεστες άναμνήσεις, που είχε σχεδόν κατορθώσει να άπομακρύνη μέσα στον θόρυβο της ζωής, ξαναγυρίζουν πάλι. Κάποιο πρόσωπο, ένας άνθρωπος με τον όποιον είχε έλθει σε σύγκρουση. Αυτός, άσφαλώς, δέν θά κλάψη για τον θάνατό του· ή είναι μάλλον γι' αυτόν ένας θρίαμβος, και δέν θά ύπάρχη πιά κανείς για να άναιρέση τις συκοφαντίες του!...

Κι' άλλες ακόμη άναμνήσεις, λεπτότερες αυτές και πιο συγκινητικές: κάποιος πολυαγαπημένος φίλος, με τον όποιον είχε τσακωθή για μιάν αίτία άνόητη. "Αν πέθαινε, χωρίς να μπορέση να συμφιλιωθή μαζί του;... Είχε, θέβαια, ή φίλος αυτός, ώρισμένα άδικα, αλλά κι' ή ίδιος είχε έπίσης τά δικά του. Θά μπορέση, άραγε να τον συγχωρέση και να του ζητήση συγγνώμη;

Άναρωτιέται, κατόπιν, ποιο να είναι τό νόημα της άρρώστειας του. Μήπως είναι μια τιμωρία; Είναι καιρός πολός, που είχε ύποσχεθή στον έαυτό του ότι θά έπαινε να πίνη. Τό είχε ένα-δυό φορές κατορθώσει, αλλά δέν προσπάθησε να έπιμείνη.

Ήμπορεί, αντίθετα, να πιστεύη ότι δέν εϋθύνεται καθόλου ή ίδιος, και να ψιθυρίζη μέσα του: «Τί να έκανα άραγε στον καλό Θεό για να άξιζω μια τέτοια συμφορά;» Άλλά, μήπως όλα αυτά έχουν

πραγματικά κάποιο νόημα;... 'Η ίδια ή ζωή του φαίνεται ξεαφνα παράλογη, ατύχη ή ζωή που ανακαλύπτει ότι είναι τόσο εύθραυστη... "Όλα αυτά, λοιπόν, πού του έδιναν χαρά στη ζωή του, δέν ήταν παρά φευγαλέες ψευδαισθήσεις;

"Ισως, ή εξέγερση νά άναπηδήση ξαφνικά άπ' την καρδιά του: όλες οί άπογοητεύσεις τής ζωής του, ξαναπερνούν έμπρός άπό την γεμάτη πικρία ψυχή του. Κατά θάθος, είχε περισσότερες έννοιες και άντιξοότητες στη ζωή του παρά χαρές. Καί έτσι, όλες οί άναρίθμητες άδικίες τού κόσμου, τού γίνονται τώρα αίσθητές. "Αν ύπάρχη Θεός, και μάλιστα παντοδύναμος, γιατί νά έπιτρέπη όλα αυτά; Νά χρησιμεύη άραγε, σέ τίποτε ή προσευχή; Μ' όλα ταύτα, δοκιμάζει, χωρίς καν νά γνωρίζη αν προσεύχεται όπως πρέπει, και τού πνεύμα του κυμαίνεται ανάμεσα στην πίστη και στην άμφιβολία.

Τί νά ύπάρχη, άραγε, ύστερα άπό τού θάνατο; Στο θάθος, κανείς δέν ξέρει τίποτε τού θετικού γι' αυτόν. Καί ο θάνατος αυτός... άντιλαμβάνεται τώρα νά τού παρουσιάζεται έτσι συγκεκριμένα, και άναμετρά την φρίκη του... Κανείς άπό τούς γερούς δέν ήμπορεί σ' αλήθεια νά μοιραστή μαζί του αυτά του τά αίσθήματα!

Καταλαβαίνει, τώρα, ότι τόν θάνατο πρέπει ο καθένας νά τόν άντιμετωπίζη όλομόναχος.

'Η θεραπεία του, λοιπόν, δέν θά έξαρτηθή μονάχα άπό την κούρα πού θά τού διατάξωμε. Θά έξαρτηθή επίσης, κατά ένα ποσοστό, άπό την ψυχική του κατάσταση, άπό την έσωτερική του στάση, άπό κάποια ένεργό συνεργασία εκ μέρους του ή όποία προϋποθέτει μία συμμετοχή συνειδητή και έκούσια.

Τί καταλαβαίνει, όμως, άπό όλα αυτά πού τού κάνουν; Μήπως τούλάχιστον ο γιατρός τού λέει την αλήθεια; Μήπως, τά καθησυχαστικά του λόγια είναι άπλως παραπλανητική φρασεολογία, και τού εύθυμο παρουσιαστικό του μία άπλη έπαγγελματική συνήθεια πού σταματά άπότομα κάθε ένοχλητική έρώτηση; Αύτός, έξ άλλου, φαίνεται νά ενδιαφέρεται περισσότερο γιά τά όργανά του και τά άκτινο-

γραφήματα παρά γιά τού μέλλον τού άρρώστου του... 'Η έμπιστοσύνη τού άρρώστου δέν είναι άσφαλώς τόσο εύκολο πράγμα!

Και όμως, είναι τόσο άναγκαία ή έμπιστοσύνη αυτή... "Αν δέν ύπάρξη άπόλυτη, άσυγκρίτως θαθύτερη άπ' αυτήν πού χρειάζεται στην καθημερινή, την τρέχουσα ζωή, ο άρρώστος νοιώθει ότι δέν θά μπορέση νά άνοιξη στόν γιατρό την καρδιά του, νά τού διηγηθή σπουδαία πράγματα άπό την ζωή του, τά όποια θά πρέπει νά τού έξομολογηθή γιά νά μπορέση αληθινά νά τόν καταλάβη. Γι' αυτά, όμως, χρειάζεται καιρός, και ο γιατρός φαίνεται πάντα τόσο άπασχολημένος, όταν δέν τόν τριγυρίζη ένα όλόκληρο έπιτελείο άπό βοηθούς...

'Η διάγνωση δέν είναι πάντα ένα «μηχανικό πρόβλημα». Είναι ένα έργο συνθέσεως, στο όποιο χρειάζεται νά μην παραμελούμε τίποτε γιά την «γνωριμία» τού άρρώστου, με κίνδυνο σοβαρών σφαλμάτων. Τίποτε, όχι μόνο σχετικά με την φυσική του ζωή, αλλά και με την ψυχολογία του και την πνευματική ζωή του, με τού παρελθόν πού έζησε άλλοτε, με τις ήθικες πηγές και δυνάμεις πού διαθέτει.

'Η α πάθηση την όποία βλέπομε στην άκτινογραφία, ίκανοποιεί τού πνεύμα μας επειδή έχει την άπατηλήν άπλότητα τών υλικών γεγονότων, δέν είναι όμως, πιθανόν, ο άποφασιστικότερος παράγων γιά την πορεία τής νόσου.

Και τούτο, διότι ή άσθένεια δέν είναι ποτέ άπολύτως έντοπισμένη, διότι ο άνθρωπος άποτελεί μίαν άδιάλυτη ένότητα. και όλες οί λειτουργίες τής ζωής του άντανακλώνται στόν έαυτό του όλόκληρο. Αύτός λοιπόν ο έαυτός του, είναι τού ανθρώπινο πρόσωπο, πού γιά νά τού φθάσωμε δέν άρκει μόνο νά συγκεντρώσωμε τά διάφορα ίατρικά «δεδομένα», πού άποκτήσαμε αλλά θά πρέπει νά έγκαινιάσωμε μία «προσωπική» έπαφή με τόν άρρώστο. Τού τελευταίο αυτό είναι γιά τόν γιατρό έξ ίσου σπουδαίο και άπαραίτητο γιά την εκπλήρωση τής άποστολής του.

Ὀνομάζομε, λοιπὸν «Ίατρικὴ τῆς Προσωπικότητος», τὸ εἶδος ἐκεῖνο τῆς ἱατρικῆς ποῦ λαμβάνει ὑπ' ὄψιν ὅλους αὐτοὺς τοὺς παράγοντας ποῦ ἀναφέρομε, καὶ τοὺς ἐφαρμόζει ἐπὶ τὴν πράξιν.

Εἶναι δὲ οἱ παράγοντες αὐτοί, οἱ ἐξῆς: Ἡ ἐνότης τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου, ὁ ρόλος τὸν ὁποῖο παίζουν ἐν κάθε ἀσθένειᾳ τὰ ἰδιαίτερα προσωπικὰ προβλήματα, καὶ ἡ σημασία ποῦ ἔχει γιὰ τὴν θεραπεία τοῦ ἀρρώστου ὁ προσωπικὸς δεσμός του μετὰ τὸν ἰατρό. Εἶναι τέλος τὸ γεγονός, ὅτι τὸ ἀνθρώπινο πρόσωπο δὲν ἀποτελεῖ ἕνα μεμονωμένο «ἄτομο» ἀλλὰ ἔστι ἀνθρώπου «τοποθετημένο ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ», τὸν ὁποῖον ἀδυνατοῦμε νὰ γνωρίσωμε ἂν δὲν τὸν θεωρήσωμε ἐν σχέσιν μετὰ τὸ περιβάλλον του, μετὰ τὸν κόσμον γενικώτερα, μετὰ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του, μετὰ τὸν Θεό...

Ὁ τίτλος αὐτὸς «Ίατρικὴ τῆς Προσωπικότητος» (γαλ. *Médecine de la Personne*) μοῦ ἐπρωτάθη ἀπὸ τὸν Δρα Henri Mentha καὶ τὸν υἱοθέτησα ὡς τίτλο ἐνὸς βιβλίου ποῦ ἐδημοσίευσα τὸ 1940. Ἐκτοτε ἐχρησίμεισε ὡς ἀναγνωριστικὸ σύνθημα γιὰ ἕνα μεγάλο ἀριθμὸ ἱατρῶν, τοὺς ὁποίους ἀπασχολεῖ ὅσο κι' ἐμένα ἡ διαφύλαξις καὶ ἀνανέωσις τοῦ καθαρῶς ἀνθρωπιστικοῦ χαρακτήρος τῆς ἱατρικῆς ἐπιστήμης. Καὶ ἔτσι, ἀπὸ συμφώνου μετὰ τὸν Δρα Maeder τῆς Ζυρίχης, καὶ τὸν Δρα Jean de Rougemont τῆς Λυών, ἐπήρα τὴν πρωτοβουλία νὰ τοὺς προσκαλῶ ὅλους ἐνὸς χρόνου ἐν εἰδικῇ συνεδρίᾳ, ἀπὸ τὸ ἔτος 1947.

Αὐτὲς οἱ συναντήσεις εἶναι γνωστὲς μετὰ τὸ ὄνομα «Ίατρικὴς Ἑβδομάδες τοῦ Bossey», διότι ἐξ ἀρχῆς, καὶ τίς περισσότερες φορές, λαμβάνουν χώραν ἐν τῷ Οἰκουμηνικῷ Ἰνστιτοῦτον τοῦ Bossey, κοντὰ ἐπὶ τὴν Γενεύην. Ἐχουν γίνεαι ὅμως καὶ ἐπὶ τὴν Ζυρίχη, ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, ἐπὶ τὴν Ὀλλανδία, ἐπὶ τὴν Νορβηγία, καὶ ἐπὶ τὴν Γαλλία, ἐπὶ τὴν Βερσαλλίαις.

Ἀσφαλῶς, ὅμως, ἡ «Ίατρικὴ τῆς Προσωπικότητος» δὲν ἀποτελεῖ μονοπώλιον τῆς ὁμάδος αὐτῆς. Πρόκειται γιὰ ἕνα πνεῦμα, ποῦ ἐνεψύχωσε καὶ ἐνέπνευσε τοὺς καλυτέρους κλινικοὺς ἐνὸς ἐποχῆς, ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἰπποκράτους, ἕνα πνεῦμα ποῦ

διατηρεῖται πάντα ζωντανὸ καὶ ἐκδηλώνει ἐν κάθε τόσῳ τὴν παρουσία του. Χωρὶς ἴσως νὰ τὸ ἐκδηλώνουν, ὑπάρχουν ἀναρίθμητοι συνάδελφοι ποῦ ἀσκοῦν ἐμπράκτως τὴν «Ίατρικὴν τοῦ προσώπου», μετὰ τὸν πολὺ ἀνθρώπινον τρόπο ποῦ προσεγγίζουν τοὺς ἀρρώστους τῶν καὶ τὸ προσωπικὸ γόητρο ἐπάνω σ' αὐτούς· ἢ ἀκόμη, διότι ἐρμηνεύουν ἐνδομύχως τὴν κλήσιν τοὺς σὰν ἐμπνευσμένη ἐκ Θεοῦ καὶ προσπαθοῦν νὰ ἀσκοῦν τὸ ἱατρικὸν λειτουργημα κάτω ἀπὸ τὴν ἰδικὴν τοῦ ἐμπνευσι.

Ἐξ ἄλλου, μέσα εἰς τοὺς κόλπους τῆς ὁμάδος μας, συναπταῖς κανεῖς μιὰ ποικιλία ἐξειδικευμένης. Ὁχι μόνον ἀπὸ ὅλες τίς εἰδικότητες, (χειρουργοὶ, ψυχίατροι, ραδιολόγοι, παιδίατροι), ὄχι μόνον ἀπὸ χῶρες καὶ νοοτροπίαις διάφοραις, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ πνευματικὸς ὀρίζοντες ἀρκετὰ διαφορετικοὺς. Ὑπάρχουν ἱατροὶ πιστοί, στρατευμένοι ἐπὶ τὸν διαφορετικὴν Ἐκκλησίαις: ἐπὶ τὴν Ρωμαιοκαθολικὴν, ἢ ἐπὶ τὴν Ἐκκλησίαις τῆς Ἀνατολῆς, ὅπως καὶ ἐπὶ τὴν Προτεσταντικὴν ἐνὸς ὁμολογίας. Ὑπάρχουν ἐπίσης ἱατροὶ ἀνεξάρτητοι ἀπὸ ἐκάστη θρησκευτικὴ ὁμολογία, πολὺ ἐπιφυλακτικοὶ ἐπὶ τὴν πνευματικὴν τὴν ζωὴν, ἢ ἄλλοι ποῦ διστάζουν νὰ ἐκδηλωθοῦν ὅτι πιστεύουν. Ἐνας Ἰουδαῖος, ἀπ' αὐτούς, εἶχε συμμετάσχει ἐνεργῶς ἐπὶ τὴν ἐργασίαις τῆς ὁμάδος.

Εἶναι φανερό, ὅτι ἕνας μουσουλμάνος π. χ. ἢ βουδιστικὸς ἱατρός, θὰ δοκίμαζε πλήρη ἀνεση ἀνάμεσα τοὺς ἄλλους συναδέλφους του. Θὰ μᾶς ἐξέθετε τὴν μουσουλμανικὴν ἢ βουδιστικὴν κοσμοθεωρίαν του, σχετικὰ μετὰ τὴν «Ίατρικὴν τοῦ προσώπου», ἢ παρουσία του, ὅμως, δὲν θὰ μᾶς ἐμπόδιζε νὰ παρουσιάσωμε τὴν ἰδικὴν μας κοσμοθεωρίαν χωρὶς τὴν ἐλαχίστην ἐπιφύλαξιν.

Πραγματικὰ, ἐνὸς γενικὰ οἱ ἀνθρώποι συζητοῦν μετὰ τοὺς ὁμοθρήσκους τῶν τὰ πνευματικὰ ζητήματα, καὶ μετὰ τοὺς ἄλλους ἔχουν διαλογικὴς ἀντιθέσεις, ἐμεῖς, ἀντιθέτως, ἐκφράζομε ἐλεύθερα τίς ἀπόψεις μας. Διότι πῶς θὰ ἤμπορούσαμε νὰ ἐγκαταστήσωμε μετὰ τοὺς ἀρρώστους μας μιὰ ἐπαφὴν στενὴν, ποῦ νὰ σέβεται τὴν πίστιν τοῦ ἄλλου, ἂν δὲν γινόνταν αὐτὸ προηγουμένως μετὰξὺ μας; Καὶ ἐδῶ ἀκριβῶς εἶναι ποῦ ἀνακαλύπτομε μετὰ χαρὰ αὐτὴ τὴν ἰ-

διαίτερή μας συγγένεια, παρά τις διαφορές μας...

Καθένας από μᾶς, ἔχει μιὰ ἰδιαίτερη ἀντίληψη γιὰ τὸ ἀνθρώπινο πρόσωπο, κανεὶς ὅμως δὲν σκέπτεται ὅτι ἡ ἰδική του ἰδέα θὰ πρέπει νὰ εἶναι ὑποχρεωτική γιὰ τοὺς ἄλλους. Εἶναι πιὸ δύσκολο νὰ δώση κανεὶς ἀπὸ συμφώνου ἓνα θεωρητικὸ ὄρισμό τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου, ἀπὸ τὸ νὰ νοιώσῃ ὅτι ἀνήκει στὴν ἴδια πνευματικὴ οἰκογένεια, διότι ἔχουν ὅλοι ἀπὸ κοινὸ «τὴν αἴσθησιν» τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου. Ὅσο γιὰ μένα, δὲν ἔκρυφα ποτὲ τὴν πίστη μου, καὶ τὸ γεγονός ὅτι οἱ θρησκευτικὲς ἐμπειρίες μου εἶναι ἐκεῖνες πού μὲ ἀπέσπασαν ἀπὸ τὴ ρουτίνα τοῦ «οἰκογενειακοῦ» ἱατροῦ καὶ μὲ ἔφεραν νὰ σκεφθῶ θαυότερα ἐπάνω στὸ νόημα τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς, τῆς ἀρρώστειας, καὶ τῆς ἱατρικῆς. Γιὰ ἄλλους ὅμως, τὸ δράμα τοῦ παρόντος κινδύνου εἶναι ἐκεῖνο πού τοὺς μετέβαλε σὲ ἀγωνιστὰς τῆς «Ἱατρικῆς τοῦ Προσώπου»: Ὁ κίνδυνος τῆς ὑπεροχῆς τῆς τεχνικῆς ἐπάνω στὸ ἀνθρώπινο στοιχεῖο, τοῦ ἐργαστηρίου ἐπάνω στὴν κλινικὴ ἐξέταση, ἢ ἀκόμη ἢ ἐμπορικοποίηση ἢ ἡ κρατικοποίηση τῆς Ἱατρικῆς.

Ὅταν ἐτέθη, λοιπόν, στὴν συνεδρίασί μου τὸ ἐρώτημα κατὰ πόσον ἡ χριστιανικὴ πίστις ἀποτελεῖ ἀπαραίτητη προϋπόθεση γιὰ τὴν ἄσκηση τῆς «Ἱατρικῆς τοῦ Προσώπου», οἱ ἀπαντήσεις πού ἐδόθησαν ἦταν πολλὰς καὶ διάφορες. Ὅσο γιὰ μένα, εἶμαι πεπεισμένος ὅτι, ὅταν ἀπαξ «στρατευθῆ» κανεὶς στὴν προσπάθεια νὰ κατανοήσῃ τὸ σύνολο τοῦ τὸν ἀνθρώπου, θὰ εὐρεθῆ, ἀργὰ ἢ γρήγορα, ἐμπρὸς σὲ προβλήματα στὰ ὁποῖα ἡ μόνη ἀπάντησις εἶναι ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ, ἐνσαρκωμένη στὸ πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, πραγματοποιημένη μὲ τὸν θάνατο καὶ τὴν Ἀνάστασή Του, καὶ χορηγομένη ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιο.

Αὐτὸ ὅμως πού δὲν ἐγκρίνω, εἶναι ἡ χρησιμοποίηση, στὴν εἰδικὴ αὐτὴ περίπτωσή μας, τῆς ἐκφράσεως «ἀναγκαῖα προϋποθέσεις», καὶ τοῦτο γιὰ τὴν ἀπήχησι πού θὰ εἶχε σὰν μιὰ διάκρισι ἀντίθετη πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ομάδος μας. Καθόσον, ὁ ὁμιλὸς μας αὐτός, ἐθεωρήθη πάντοτε ἀπὸ

ὅλους μας σὰν ἓνας προνομιοῦχος χώρος συναντήσεως μεταξὺ ἱατρῶν πού ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴν ἀνθρώπινη ὑπόστασι, πού μένουσι ὅμως ἐλεύθεροι ἀπὸ ὅποιαδήποτε ἐπιστημονικὴ, φιλοσοφικὴ ἢ θρησκευτικὴ, δογματικὴ δέσμευσι. Σὰν μιὰ εὐκαιρία ἀμοιβαίας κατανοήσεως, ἀνακαλύψεως τοῦ ἄλλου προσώπου, σεβασμοῦ τῶν διαφορητικῶν ἀντιλήψεων καὶ διαλόγου εἰλικρινοῦς.

★ ★ ★

Αὐτὸς ὅμως ὁ διάλογος, μᾶς φαίνεται σήμερα ἰδιαίτερος ἀπαραίτητος. Δὲν ἠμποροῦμε νὰ ὑφιστάμεθα παθητικὰ τὴν διαρκῶς ἐπιταχυνομένη ἐξέλιξι τῆς ἱατρικῆς ἐπιστήμης, μὲ ὅλες τὶς συνέπειές της ἐπάνω στὴν προσωπικὴ μας ζωὴ καὶ τὴν ἄσκησι τοῦ ἱατρικοῦ ἐπαγγέλματός μας, χωρὶς νὰ σκεφθοῦμε σοβαρὰ καὶ νὰ ἰδοῦμε μὲ ποιὸν τρόπο θὰ πρέπει νὰ τὰ ἐπηρεάσωμε γιὰ νὰ παραμείνουσι καὶ τὰ δύο «ἀνθρώπινα». Διότι, καὶ ἡ ἱατρικὴ παρεμβάλλεται καὶ αὐτὴ μέσα στὴν ὅλη ἐξέλιξι. Τὰ προβλήματα πού ἔρχονται πρὸς συζήτησι, ἢ προτεραιότητι τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τεχνικῆς ἢ ἰσοπέδωσις καὶ «ἀποπροσωποποιήσις», εἶναι αὐτὰ ταῦτα τὰ προβλήματα τοῦ πολιτισμοῦ μας... Ὅταν τὰ λύωμε στὴν περιοχὴ τῆς ἰδικῆς μας ἐπιστήμης, προσφέρομε μιὰ ἀξιόλογη ἀπάντησι στὰ ἀνάλογα προβλήματα τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν.

Δὲν πρόκειται καθόλου νὰ παραμελήσωμε τὸ ἐπιστημονικὸ καὶ τεχνικὸ μας ἔργο, ἀλλὰ νὰ προσέξωμε νὰ μὴν ἀπορροφηθοῦμε σὲ σημεῖο πού νὰ χάσωμε τὴν προσοχὴ καὶ τὴ φροντίδα μας γιὰ τὸν ἀνθρώπου. Οἱ μεγαλύτεροι ἀκριβῶς ἐπιστήμονες, εἶναι ἐκεῖνοι πού νοιώθουσι σήμερα ζωηρότερα πόσον μάταιες θὰ ἦταν οἱ ἐπιστημονικὲς ἀνακαλύψεις ἂν χανόταν τὸ στοιχεῖο τὸ ἀνθρώπινο.

Μὲ τὴν ζωογόνησι, ἐξ ἄλλου, τῆς φροντίδας μας γιὰ τὸν ἀνθρώπου, ξαναβρίσκουμε τὴν φροντίδα γιὰ τὸν κόσμον, γιὰ τὸν ὁποῖο οἱ ἱατροὶ γενικὰ ἔχουσι χάσει τὸ ἐνδιαφέρον. Ἐργάζονται, θέβαια, μὲ ζήλον καὶ εὐσυνειδησίαν στὴν εἰδικότητά του ὁ καθένας, περιωρισμένοι ὅμως ἀποκλειστι-

κά στην θεραπεία τῶν σωματικῶν θλασθῶν, χωρίς νά προσέχουν πάντοτε μέχρι ποίου σημείου οἱ θλάθες αὐτές συνδέονται μὲ τὴν ἐξέλιξη τοῦ κόσμου.

Ἡ μεταμόρφωση αὐτὴ τοῦ κόσμου, δὲν ἔμπορεῖ νά μᾶς εἶναι ἀδιάφορη, διότι ἐκδηλώνεται μὲ ἀναρίθμητα κακά, τὰ ὁποῖα θὰ πρέπει πολὺ περισσότερο νά προλάβωμε παρά νά θεραπεύσωμε... Ὄταν ὁ κόσμος γίνεται «ἀπάνθρωπος», οἱ ἄνθρωποι ἀρρωσταίνουν! Ἡ πλημμυρὶς π. χ. τῶν νευρώσεων, πού προχωρεῖ σήμερα σὲ σημεῖο πού νά ἀποτελεῖ τὴν μισὴ σχεδὸν πελατεία μας (καὶ πού εἶναι συχνὰ δυσκολώτερο νά θεραπευθοῦν ἀπὸ πολλές ὀργανικὲς ἀσθένειες), δὲν ἀποτελεῖ μιὰν ἀπλὴ σύμπτωση ἀτομικῶν περιπτώσεων. Εἶναι ἐκδήλωση μιᾶς θαθεῖας κρίσεως τοῦ πολιτισμοῦ μας, γιὰ τὴν ὁποία δὲν ἔμποροῦν πιά οἱ ἰατροὶ νά παραμείνουν ἀδιάφοροι. Οἱ ὄροι τῆς ζωῆς ἀλλάζουν, τὰ ἤθη μεταβάλλονται, καὶ ὅλες αὐτὲς οἱ ἀλλαγές ἔχουν τὸν ἀντίκτυπό τους εἰς τὴν υγεία τῶν ἀνθρώπων.

★ ★ ★

Ὁ ὄμιλός μας ἐμφορεῖται ἀπὸ ἕνα πνεῦμα «ἱεραποστολῆς». Πιστεύει ὅτι ἡ φωνὴ του πρέπει νά ἀκουσθῇ μὲ πειστικότητα μέσα εἰς τὸν κόσμο τῶν ἰατρῶν καὶ τῶν διανοουμένων. Διότι ἐπιγίγει, σήμερα, τὸ ἔργον τῆς ἀναζωπυρήσεως τοῦ «ἀνθρώπινου» νοήματος μέσα εἰς ἕνα κόσμον μὲ

ἀρκετὰ ἐξασθενημένον τὸν χαρακτῆρα τοῦ «προσωπικοῦ». Καὶ τὸ νόημα αὐτὸ τοῦ «ἀνθρωπίνου» εἶναι νόημα πνευματικὸν μὲ τὴν εὐρύτερη σημασίαν πού περιλαμβάνει ὁ ὄρος αὐτός. Πρόκειται γιὰ τὸ «ψυχικὸ» ἐκεῖνο «συμπλήρωμα» πού ἐθεωροῦσε ὁ Bergson ὡς ἀναγκαῖο ἀντιστάθμισμα τῆς τεχνικῆς προόδου. Στὶς Βερσαλλίες, ἐτιμήσαμε τὴν μνήμη τοῦ Em. Mounier, ὁ ὁποῖος, πρὶν ἀπὸ σαράντα χρόνια, περισσότερο ἴσως ἀπὸ κάθε ἄλλο φιλόσοφο, ἀνέπτυξε μιὰ παρόμοια σκέψη σχετικὰ μὲ τὴν ἀνθρώπινη προσωπικότητα.

Ποιά θὰ εἶναι λοιπὸν ἡ ἀντίδρασή μας, στὸ ἀνωτέρω θέμα;

Θὰ πάρωμε μιὰ θέση καθαρὰ «ἀντιδραστική», σὰν ἐκείνους πού θρηνοῦν καὶ ὑμολογοῦν τὴν «παλαιὰ καλὴ ἐποχὴ» ὅπου ἡ ἰατρικὴ ἦταν τόσο πολὺ προσωπικὴ ὥστε νά καταντᾶ ἀτομιστικὴ καὶ ἀνεπαρκῆς; Ἡ θὰ παρουσιασθοῦμε, ἀντίθετα, σὰν «προοδευτικοί», πιὸ ἐπαναστατικοὶ ἀπὸ τοὺς ἐπαναστάτες; Διότι, αὐτὸ πού ἀναζητοῦμε, δὲν εἶναι ἀπλῶς καινούργιοι τρόποι καὶ θέσμινα, ἀλλὰ μιὰ ἀνακαίνισις τοῦ ἴδιου τοῦ ἀνθρώπου, τέτοια πού νά τοῦ ἐξασφαλίζη τὴν κυριαρχία ἐπάνω στὶς φοθερὲς δυνάμεις πού ἀναπτύσσονται, τὶς δυνάμεις πού παρέχει ἡ ἐπιστήμη, ἡ κοινωνικὴ ὀργάνωση, καὶ ἡ χειραφέτηση τῶν λαῶν.

PAUL TOURNIER

ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ ΚΑΙ ΨΥΧΙΚΗ ΥΓΕΙΑ

Ένα από τα σπουδαιότερα θέματα, τα οποία συντελούν εις την διατήρησιν τῆς ψυχικῆς υγείας καὶ ἰσορροπίας καὶ τῆς ἐκ ταύτης ἀναπτύξεως καλῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων εἶναι καὶ τὸ θέμα τῆς ψυχαγωγίας.

Κατὰ καιροὺς ἦτο διάφορος καὶ ἡ ἀντιμετώπισις τοῦ θέματος αὐτοῦ. Σήμερον ὅποτε ἡ ζωὴ ἔγινε πολυπλοκωτέρα, ὅλοι συμφωνοῦν εἰς τὴν ἀναγκαιότητα τῆς ὀρθῆς ἀντιμετώπισεως τοῦ θέματος τῆς ψυχαγωγίας.

Διὰ τὴν ἐπιτύχη ἢ ψυχαγωγίαν πρέπει νὰ ἀποκτήσῃ μερικὰ στοιχεῖα, τὰ ὅποια ἀναφέρονται πάντοτε εἰς τὴν ψυχικὴν ἄνεσιν. Καὶ πρῶτον τὸ στοιχεῖον τῆς ἐλευθερίας. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἔχωμεν πραγματικὴν ψυχαγωγίαν ἄνευ τοῦ στοιχείου τῆς ἐλευθερίας. Τὸ παιδί, ὁ νέος, ὁ ἐνήλικος, αἰσθάνονται χαρὰν ὅταν συμμετέχουν εἰς μίαν δραστηριότητα τὴν ὁποίαν ἐπέλεξαν αὐτοβούλως. Δεύτερον, αὐτὸ τὸ ὁποῖον θὰ προσφερθῇ εἰς τὸ παιδί πρέπει νὰ εἶναι ἐνδιαφέρον, νὰ εἶναι ζωντανόν, νὰ ἔχῃ δύναμιν καὶ ἔλξιν.

Μὲ τὴν λέξιν ψυχαγωγίαν δὲν ἐννοοῦμεν μόνον ἀπλῶς ἓνα παιγνίδι, ἐννοοῦμεν τὴν δημιουργίαν τῆς ἐπιδράσεως ἐκ μέρους μιᾶς ἀπασχολήσεως ὥστε νὰ χαλαροῦται ἢ ἔντασις καὶ νὰ ἀποκτᾶται νέα ἰσχὺς διὰ περαιτέρω ἐποικοδομητικὴν ἀπασχόλησιν. Ὑπάρχει π.χ. μία διάστασις ὡς γνωστὸν μεταξὺ σχολικοῦ καθήκοντος καὶ παιγνιδιοῦ. Τὸ παιδί ἀπορροφᾶται ἀπὸ τὸ παιγνίδι ὡς πλέον ἐλκυστικόν καὶ ὁ γονεὺς καὶ παιδαγωγὸς ἐπιβάλλουν τὴν σχολικὴν ἐργασίαν κατὰ ἓνα τρόπον ἀψυχολόγητον. Ἐξ οὗ ἡ δυσκολία τὴν ὁποίαν συναντοῦν εἰς τὸ θέμα τῆς ψυχαγωγίας. Καὶ τοῦτο διότι δὲν ἐγένετο εἰσέτι κατανοητὴ ἢ σημασία τῆς ψυχαγωγίας διὰ τὸ παιδί. Πρέπει τὴν ψυχαγωγικὴν αὐτὴν ἀπασχόλησιν νὰ τὴν προσφέρωμεν ἡμεῖς οἰκιοθελῶς εἰς τὸ παιδί, καὶ μάλιστα νὰ τὴν ὀργανώσωμεν καταλλήλως ἀντὶ τὴν προσπαθῆν αὐτὸ νὰ μᾶς τὴν ἀποσπάσῃ κατόπιν μα-

κρῶν καὶ πολυεξόδων ἀγώνων. Τότε προσφέρωμεν κάτι διότι ὑποχωροῦμεν εἰς τὰς πιέσεις. Μιὰ τοιαύτη ὁμως κατάστασις μὲ συνεχεῖς διαμάχας εἶναι πιθανόν νὰ δηλητηριάσῃ τὴν ζωὴν τοῦ παιδιοῦ καὶ τῆς μητέρας καὶ νὰ καταστρέψῃ τὰς μεταξὺ των σχέσεις. Ἡ διαμάχη εἰς τὴν οἰκογενειακὴν ζωὴν εἶναι ἐρεθίσμα κακῆς ψυχικῆς υγείας. Δὲν εἶναι εὐχάριστον εἰς τὸ παιδί νὰ ἀντιδικῇ μὲ τὴν μητέρα του διὰ τὴν χαρὰν του. Ἐνῶ εἶναι ἀφαντάστως ἐποικοδομητικόν καὶ ἐνδιαφέρον νὰ ἐπιτύχη τὸ παιδί μίαν εὐχάριστον ψυχαγωγίαν μὲ τὴν συγκατάθεσιν καὶ βοήθειαν τῶν γονέων του.

Ὅταν λέγωμεν ἀκόμη ψυχαγωγίαν δὲν ἐννοοῦμεν ἀπλῶς ἓνα οἰονδήποτε παιγνίδι ἢ μερικὰς ἀπλῶς εὐχαρίστους ἀπασχολήσεις ἀλλ' ἐννοοῦμεν ἓνα πνεῦμα χαρᾶς, τὴν δημιουργίαν μιᾶς εὐχαρίστου διαθέσεως, μέσῳ μερικῶν ἀπασχολήσεων, τὰ ὅποια θὰ στηρίζουν τὸ παιδί κατὰ τὸ διάστημα τῆς σχολικῆς του ἐργασίας καὶ θὰ δημιουργήσουν τὴν βάσιν τῆς εὐφορίας εἰς τὴν μετέπειτα ζωὴν του. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ ἔχῃ εἰς τὰς ἀναμνήσεις του καὶ εἰς τὰς ἐντυπώσεις του θετικὰ στοιχεῖα τὰ ὅποια θὰ τὸ ἱκανοποιῦν καὶ ὄχι ἀναμνήσεις ποῦ χαρακτηρίζονται ἀπὸ ἀρνητικὰ καὶ δυσάρεστα στοιχεῖα διὰ τὰ ὅποια ἐνδεχομένως νὰ ἔχῃ καὶ δίκαιον.

Μὲ πολλὴν πικρίαν ἐνθυμεῖται τὸ παιδί, ὅταν ἐνηλικιωθῇ, τὸ ξύλον τὸ ὁποῖον ἔφαγε ὅταν μάλιστα τοῦτο ἦτο καὶ ἄδικον. Ἡ πικρία αὕτη ἐπηρεάζει δυσμενῶς τὸν μετέπειτα συναισθηματικόν του κόσμον.

Ἐνῶ ἀντιθέτως αἰσθάνεται ἐξαιρετικὴν εὐχαρίστησιν ὅταν ἀναλογίζεται «τὴν εὐχάριστον παιδικὴν του ζωὴν», καὶ ἐπαναφέρει εἰς τὴν μνήμην του ὥραιας εἰκόνας ἀπὸ τὴν σχολικὴν του ζωὴν, τὴν θερμὴν παρουσίαν τῆς μητέρας, τοῦ πατέρα κλπ. Αἱ ἀναμνήσεις αὗται ἀνοίγουν τὸν δρόμον καὶ στηρίζουν τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον τοῦ παιδιοῦ.

Εἰς τὸ θέμα λοιπὸν τῆς ψυχαγωγίας πρέπει νὰ λαμβάνωμεν ὑπ' ὄψιν καὶ τὸ μέλλον τοῦ παιδιοῦ καὶ ὄχι νὰ ἐνεργοῦμεν ὡς ἐὰν ἡ δραστηριότης μας εἶχε ἐπίδρασιν μόνον ἐπὶ τοῦ παρόντος. Αἱ συνέπειαι ἀπὸ τὴν ὑπαρξίν ἢ μὴ ψυχαγωγίας εἶναι πολυτάκις σοβαραὶ διὰ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἀτόμου. Ἡ ἔλλειψις ψυχαγωγίας εἶναι ἕνα κενὸν τὸ ὁποῖον δὲν συγχωρεῖ ἡ ζωὴ. Ἐνήλικος πλέον τὸ ἄτομον ἀπασχολεῖται μὲ τὸ παιγνίδι ἀπλῶς καὶ μόνον διὰ νὰ ἀναπληρώσῃ τὸ κενὸν τῆς παιδικῆς ἡλικίας.

Εἶναι ὀλίγον δύσκολον νὰ καθορίσωμεν ἐπακριβῶς τὴν ἔννοιαν τῆς ψυχαγωγίας δεδομένου ὡς εἶπομεν ὅτι ἡ ψυχαγωγία δὲν εἶναι ἀπλῶς ἕνα παιγνίδι ἀλλὰ κάτι πολὺ περισσότερον: Εἶναι μιὰ ἀληθῆς ἀγωγή τῆς ψυχῆς ἢ ὁποῖα τὴν στηρίζει καὶ τὴν προκαλεῖ νὰ κἀνῃ ἐν βῆμα πρὸς τὰ ἔμπροσ.

★ ★ ★

Αὐτὸς ὁ ψυχικὸς τρόπος ἀντιμετωπίσεως τῆς παιδικῆς καὶ σχολικῆς δραστηριότητος ἀφορᾷ ὅλην μου τὴν διάθεσιν ἐπομένως καὶ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον θὰ ἐτοιμάσω τὸ πρῶτόν του, τὸ μάθημά του. Εἶναι ἔργον τοῦ παιδαγωγοῦντος ὥστε νὰ ἐτοιμασθῇ τὸ μάθημα ὄχι ὡς ἀήκωτος βάρος ἀλλὰ ὅσον τὸ δυνατόν ὡς εὐχάριστος ἀπασχόλησις, ἢ ὁποῖα ὄχι μόνον δὲν ἀποκλείει τὴν σοβαρότητα τῆς ἀποδόσεως, ἀλλὰ τουναντίον τὴν ἐμπνέει καὶ τὴν τονώνει.

Διὰ νὰ γίνῃ τὸ μάθημα εὐχάριστος ἀπασχόλησις πρέπει νὰ ἔχῃ τὰ χαρακτηριστικά τοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ τῆς ἐκτιμήσεως τῆς ἐργασίας, ἄλλως καθίσταται βαρὺ φορτίον διὰ τοὺς παιδικοὺς ὤμους.

Μὲ τὴν φαντασίαν δυνάμεθα νὰ εὐρωμεν μιάν ποικιλίαν ἀπασχολήσεων ποὺ νὰ βοηθοῦν τὸ παιδί καὶ νὰ κάνουν τὸ παιδευτικὸν ἔργον προσπιότερον καὶ ὑγιέστερον. Οἱ περισσότεροι αἰσθανόμεθα κόπωσιν ἔνεκα μιᾶς κακῆς παιδικῆς ἡλικίας. Εἰς νέους ἀνθρώπους διαβλέπομεν φαινόμενα κόπωσης, διότι ἡ παιδικὴ των ἡλικία δὲν ἦτο ἱκανοποιητικὴ, ὑγιεινὴ, δὲν εἶχεν ἐνδιαφέροντα καὶ στηρίγματα.

Ἡ ψυχαγωγικὴ ἀπασχόλησις ὑπ' αὐτὴν τὴν μορφήν εἶναι:

1. Μιὰ χαλάρωσις τῆς ἐντάσεως καὶ πρὸ παντὸς ἔχει τὸν χαρακτήρα τῆς ἐλευθερίας συμμετοχῆς. "Ἄν διεμορφώναμεν διὰ τὰ παιδιὰ ἕνα πρόγραμμα ὑποχρεωτικῆς παρακολουθήσεως καθ' ἑκάστην ἐνὸς κινηματογραφικοῦ ἔργου θὰ ἀντέδρον καὶ θὰ ἔπαυον νὰ θεωροῦν τὸν κινηματογράφον ὡς ψυχαγωγίαν.

Μετὰ τὸ 7ον καὶ 8ον ἔτος τὸ παιδί δύναιται νὰ ἐκφράσῃ τὰς ἐπιθυμίας τῶν ἀπασχολήσεων του καὶ τὰς προτιμήσεις του. "Ἄς τὰς παρακολουθήσωμεν ἐκτὸς ἐὰν εἶναι βλαπτικά, ὁπότε θὰ ἐπέμβωμεν ἐπανορθωτικῶς. Ἡ προτίμησις αὐτὴ ἔχει ἕνα χαρακτήρα ψυχαγωγίας ἢ ὁποῖα συνίσταται ἀκριβῶς εἰς τὴν ἐλευθερίαν συμμετοχῆν. "Ἦδη αὐτὴ ἡ ἐλευθερία ἔχει ἕνα χαρακτηριστὴρα ψυχαγωγίας καὶ πᾶσα ψυχαγωγία ἔχει ἕνα χαρακτηριστὴρα ἐλευθερίας. "Ἀπ' ἐκεῖ θὰ περάσωμεν εὐχερῶς εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς ἐργασίας. Ἡ γραμματικὴ, τὸ συντακτικὸν θὰ ἔχουν ἕνα χαρακτηριστὴρα κατευθυνομένης ἐλευθερίας. Νὰ πεισθῇ ὁ μαθητῆς, ὅτι καὶ ἡ ἄλγεβρα θὰ τοῦ χρειασθῇ εἰς τὸ μέλλον ὥστε νὰ τοῦ ὑποκινηθῇ τὸ ἐνδιαφέρον. Νὰ τοῦ ὑποδείξω πολλὰς ἀπασχολήσεις καὶ νὰ αὐξήσω ποικιλοτρόπως τὰ ἐνδιαφέροντά του ὥστε νὰ δυναθῇ καὶ μόνος του νὰ ἐπιλέξῃ.

2. Δεύτερον χαρακτηριστικὸν τῆς ψυχαγωγίας εἶναι ὅτι ἔχει μιάν φυσικὴν καὶ συναισθηματικὴν ἐνέργειαν ἢ ὁποῖα εἶναι ὑγιῆς, ὀρθὴ καὶ ὄχι ἐπιβαλλομένη. Τὸ παιδί θὰ μάθῃ νὰ προσέχῃ ὄχι μὲ ἐξωτερικὴν βίαν, ἀλλὰ μὲ ἐσωτερικὴν αὐτοκυριαρχίαν. Ἡ προσοχὴ θὰ ἀσκήται κατὰ τρόπον ἀνθρώπινον, ἀφοῦ τὸ παιδί πεισθῇ ὅτι τὸ πρᾶγμα εἶναι ἐνδιαφέρον. "Ἄν δὲν προσέχῃ πρέπει ὁ παιδαγωγὸς πρῶτον νὰ διερωτηθῇ τί συμβαίνει.

Μιὰ διδασκάλισσα λέγει: «Ὅταν ἤρχισα τὸ μάθημα εἰς τὴν τάξιν δὲν ἐπρόσεχαν οἱ περισσότεροι μαθηταὶ καὶ ἔβαζα τιμωρίας. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ ἔτους παρέτηρησα ὅτι ἡ προσοχὴ καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν μαθητῶν εἶχαν αὐξηθῆ. Πρέπει νὰ ὀ-

μολογήσω ταπεινά ότι το λάθος ήτο ιδιόν μου. Μέσα μου υπήρχε ή αίτια, εγώ ήμουν παραγμένη εις την άρχην του έτους. Όταν ήρχισα να κυριαρχούμαι και ευρήκα την διάθεσιν να προσφέρω κάτι, τότε έπέτυχα ν' άποστάσω την προσοχήν των παιδιών».

3. Μία ύγιής άπασχόλησις, με την έννοικαν την όποιαν έδώσαμεν, προσφέρει εις τό παιδί καλλιέργειαν της φαντασίας και του όνειρου.

Δυνάμεθα να κάνωμεν ένα μάθημα Γεωγραφίας τόσον ξηρόν ώστε οί μαθηται ουσιαστικώς να φεύγουν μακράν. Και αντίθετως δυνάμεθα να κάνωμεν ένα μάθημα Γεωγραφίας τόσον ένδιαφέρον ώστε μόνοι των οί μαθηται να ζητούν την επανάληψιν. "Αν ανατύξωμεν τί είδους άνθρωποι ζούν εις την χώραν αυτήν αντί να περιορισθώμεν εις τά προς βορράν και νότον σύνορα, κλπ. και άν μάλιστα προβάλλωμεν και μερικώς εικόνας αί όποιαι να δεικνύουν τό παρόν αλλά και να ανατρέχουν και όλίγον εις την ιστορίαν της, τότε κάμνωμεν τό μάθημα της Γεωγραφίας ζωντανόν και έλκυστικόν. Η ξηρά μορφή σημαίνει ότι ο διάσκων ένδιαφέρεται διά τό πρόγραμμα, ή έλκυστική μορφή σημαίνει ότι ένδιαφέρεται διά τό ίδιο τό παιδί. Τά παιδιά επιθυμούν την επικοινωνίαν με τους διδασκάλους των, όταν αυτοί είναι εμπνευσμένοι και ζωντανοί άνθρωποι, εις ώρας έλευθέρας, άνέτους και έκτός του μαθήματος, όποτε είναι δυνατόν να λάβουν ανεκτίμητα μαθήματα διά την ζωήν.

Εις την σημερινήν εποχήν ή φαντασία και τό όνειρον, καιτοι υπάρχουν, παίρνουν δρόμους διεστραμμένους. Ο σκηνοθέτης επηρεάζει και την ιδικήν μας φαντασίαν. Είναι ένα τεράστιον θέμα ή καλλιέργεια της φαντασίας και του όνειρου του νέου. Η μητέρα δύναται να καλλιεργή την φαντασίαν του παιδιού άφου καλλιεργήση πρώτον την ιδικήν της φαντασίαν και τό ιδιόν της όνειρον. Η φαντασία σήμερα είναι συμπεπιεσμένη επί του τροχού της ζωής. Όπως έσυνήθισεν ο κόσμος να λαμβάνη έτοιμήν τροφήν, κονσερβοποιημένην, κατά τον αυτόν τρόπον ή φαντασία και τό όνειρον προσφέρονται κονσερβοποι-

ημένα εις μίαν υποχρεωτικήν παθητικήν άποδοχήν εκ μέρους του άτόμου. "Αλλ' ή φαντασία και τό όνειρον πρέπει να είναι κατάκτησις εκάστου άτόμου. Τό παιδί, ο νέος θα λάβουν στοιχειά ακόμη και από τον κινηματογράφον, αλλά θα διαμορφώσουν την ιδικήν των φαντασίαν. Τό όνειρον θα είναι ύγιές, θα υπόσχεται κάτι καλύτερον από τό παρόν. Όχι μόνον τό παιδί δεν πρέπει να φοβήται τό μέλλον, αλλά και να τό θεωρή ή ως λυτρωτικόν, δηλαδή άνώτερον από τό παρόν. Η φαντασία και τό όνειρον προεκτείνουν την ανθρώπινήν ύπαρξιν μέσα εις τον χρόνον, είναι μία τροφή ή όποια πείθει τον άνθρωπον ότι αξίζει να αγωνισθ ή δι' ένα κόσμον άνώτερον.

4. Μία ευχάριστος άπασχόλησις διά την παιδικήν ηλικίαν έχει τον χαρακτήρα της περιπέτειας. Η περιπέτεια προκαλεί ταυτοχρόνως ασφάλειαν καιτοι τουτο φαίνεται αντιφατικόν.

Διά να αισθάνωμαι ασφάλειαν χρειάζομαι την περιπέτεια: "Αν υπάγη τό παιδί εις μίαν εκδρομήν και επιστρέψη όπως έπήγε, χωρίς να ίδη κάτι τό νέον, να ανακαλύψη έστω και ένα λουλουδάκι, να ακούση κάτι τό ένδιαφέρον, να έχη μίαν ευκαιρίαν συντροφιάς κλπ. τότε δεν επιτυγχάνει ή ψυχαγωγία, διότι ακριβώς έλλειψε τό στοιχείον της περιπέτειας, της νέας εμπειρίας. Να καλλιεργήται ή περιπέτεια με την αναζήτησιν ενός νέου πράγματος. Κατ' αυτόν τον τρόπον ή περιπέτεια δίδει ένα αισθημα ικανοποίησεως και επομένως ασφαλείας. Η ζωή λαμβάνει νέαν αξίαν όταν ο άνθρωπος γίνεται ερευνητής.

5. Η ψυχαγωγία μας οδηγεί εις νέον κόσμον, εις νέους φίλους. Σήμερα τό θέμα φιλίας διά την παιδικήν και νεανικήν ηλικίαν χωλαίνει εις αρκετόν βαθμόν. Τό παιδί με μίαν νέαν φίλιαν αποκιτ ή βοήθημα διά την ψυχικήν ύγιαν. Ευχάριστοι όμαδικαι συγκεντρώσεις είναι πολύτιμοι ευκαιρία διά μίαν αληθή επικοινωνίαν, διότι ή μη ικανοποίησις της ανάγκης της επικοινωνίας δημιουργεί κενόν εις την ψυχήν του ανθρώπου. Αί συγκεντρώσεις δ-

μως αὐταὶ πρέπει νὰ ὑπόσχονται κάτι τὸ ἀνώτερον καὶ καλλιεργημένον.

Σήμερον γίνεται μία τεραστία κίνησις εἰς τὴν Κεντρικὴν Εὐρώπην μὲ τὰ Σινέ-Κλάμπς ὅπου πράγματι τὰ παιδιὰ παρακολουθοῦν ταινίας καταλλήλους δι' αὐτὰ καὶ ὅπου δίδονται εὐκαιρίαι συζητήσεως καὶ ἐπικοινωνιῶν. Μία τοιαύτη κίνησις δύναται νὰ γίνῃ καὶ εἰς τὸν τόπον μας ἀρκεῖ νὰ προγραμματίσωμεν καὶ νὰ ἐργασθῶμεν καταλλήλως. Μετὰ μίαν εὐχάριστον συγκέντρωσιν εἶναι δυνατόν νὰ

ἀνακαλύψουν οἱ νέοι τοὺς φίλους των.

Δι' ὅλων αὐτῶν τῶν μέσων ἡ προσπάθειά μας ἐγκραίνεται εἰς τὸ νὰ βοηθηθῇ τὸ παιδί νὰ ἐξελιχθῇ ὁμαλῶς, ὥστε ὅταν ἐνηλικιωθῇ νὰ ἔχῃ ἰσχυρὰ στηρίγματα. Εἰς αὐτὸ βοηθεῖ καὶ ἡ ψυχαγωγία ἡ ὁποία εἰς μίαν ἀνωτέραν μορφήν, ὡς ἀγωγή τῆς ψυχῆς, ἀποτελεῖ μέσον πολιτισμοῦ καὶ προόδου εἰς τὰς ἀνθρωπίνους σχέσεις.

ΑΡ. Α. ΑΣΠΙΩΤΗΣ

ΠΕΡΙΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΙ

Σκύβουμε περίεργοι πάνω στὸν ἴσκιο πού ἄφησες!

Στὸ βῆματά Σου,

ὅταν περιπατοῦσες στὶς ὄχθες τῆς Τιθεριάδας.

Μελετοῦμε τὰ λόγια, πού δὲν ἔγραψες.

Ἐκεῖνα πού πρόφερες,

μπροστά στὴ μαρμαρωμένη ἀνθρωποθάλασσα.

Σημειώνουμε, ὑπογραμμίζουμε...

χουφτιάζουμε τ' ἀνάκατα μαλλιά ὕστερα,

—Σοφοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου—

μὲ τὴ σφραγίδα τῆς φυγῆς στὰ μέτωπα.

Ἐστερα πλήττουμε ὀλομόναχοι,

στὰ κλειτὰ γραφεῖα,

πού μυρίζουν ἀπελπισμένη ἐγκατάλειψη.

Κι' Ἐσύ, στηλώνεις κάθιδρος τὸ βλέμμα Σου ἐπάνω μας.

Γράφουμε τὴν ἱστορία μας ὀλομόναχοι!...

Ἔως πότε, Κύριε, θὰ συνεχίζουμε νὰ μιλάμε,

γιὰ σημεῖα ἀντιλεγόμενα!

ΝΙΚΟΣ Β. ΚΑΜΒΥΣΗΣ

Ο ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΘΕΟΤΟΚΗΣ

ΚΑΙ Η ΠΑΙΔΕΙΑ

Το 18ο αιώνα δύο μεγάλα πνευματικά άναστήματα διαλάμπουν στο στερέωμα της Έκκλησίας. Είναι οί Έπτανήσιοι Εὐγένιος Βούλγαρις καί Νικηφόρος Θεοτόκης.

Στήν Έπτανήσο ή πνευματική ζωή ἀκολούθησε διαφορετική πορεία ἀπ' ὅτι στην ἄλλη Έλλάδα. Οί Ένετοι, πού κυριαρχοῦν ὡς τὸ 1797, εἶναι κατακτητές πού οὐσιαστικά ἐνδιαφέρονται ή κυριαρχία τους νά εἶναι ὄλο καί πιό σίγουρη στά Ἴόνια νησιά. Μολτατούτα ή πολιτική τους ἀπέχει πολύ ἀπό αὐτήν τῶν Τούρκων. Οί ἐλευθερίες πού δίνουν στο λαό εἶναι σημαντικές, καί μπορεῖ μὲν με οὐσιαστικά σχέδια νά μὴν ἐνδιαφέρονται γιά τήν πνευματική πρόοδο τοῦ τόπου, ὅμως δὲν ἐμποδίζουν φανερά προσπάθειες γιά κάποιο προχώρημα. Εἶναι μάλιστα φορές πού τοὺς ἐνδιαφέρει ν' ἀναπτυχθῆ ή παιδεία καί νά δημιουργηθοῦν πυρῆνες παιδευτικοί, γιὰτί μόνο ἔτσι θά μεταδώσουν τή λατινική γλώσσα, τίς ιδέες τους, τὸν προσηλυτισμό τους. Συχνά στέλλονται ἀπὸ τήν Ἰταλία μορφωμένοι κληρικοί γιά νά πραγματώσουν τοῦτα τὰ σχέδια. Καί, παρὰ τή φυσική ἀντίδραση τῶν Ἑλλήνων, ή λατινική γλώσσα εἶχε ἀρκετά ἐπικρατήσει, κυρίως στήν ἀστική τάξη καί στήν τάξη τῶν εὐγενῶν. Κι' ὕστερα, εἶναι ὁ μόνος σίγουρος δρόμος τὰ νέα θλαστάρια τῶν ἑπτανησίων πού διψοῦσαν γιά μόρφωση νά περνοῦν στά Πανεπιστήμια τῆς Ἰταλίας, με ἀποτελέσματα πολλές φορές ν' ἀφομοιώνονται καί νά χάνονται γιά πάντα γιά τήν πατρίδα.

Πέρα ἀπ' αὐτή τή διαγωγή, τή γεμάτη σκοπιμότητα, δὲν ὑπῆρχε κανένα κρατικό ἐνδιαφέρον γιά νά μορφωθῆ ὁ λαός, ν' ἀνεβῆ τὸ πνευματικό ἐπίπεδο. Ὅσες ὅμως φορές ἐπιχειροῦσαν κάτι τέτοιο οί ὑ-

πόδουλοι, ή διπλωματία τῶν κυριάρχων παρουσιαζόταν πολύ εὐέλικτη, δὲν ἔφερνε ἐμπόδια. Ἄλλωστε, ἔνιωθαν καθαρά τήν ὑπεροχή τους καί δὲν τοὺς φόβιζε ὅτι θά ἔφθαναν σὲ ἐπίπεδο νά συγκριθοῦν μ' αὐτούς. Ἀντίθετα με τὸν κυρίαρχο Τοῦρκο αὐτὸς τρέμει καί τὰ κολλυβογράμματα τοῦ καλόγερου, γιὰτί πυκνὸ σκοτάδι ἀμάθειας βασιλεύει μέσα του καί γύρω του καί τὸ ὅποιοδήποτε ζῦπνημα κάνει ἐπισημολή τήν κυριαρχία του. Γι' αὐτὸ σκυλιάζει «στό λιγοστὸ φῶς τοῦ λυχναριοῦ πού γύρω τὰ σκλαδόπουλα μαζεύει».

Στήν Έπτανήσο, λοιπόν, αὐτὸ πού δὲν ἔκανε ή ἐνετική κυριαρχία, πασχίζει νά τὸ ἀναπληρώση ή ἰδιωτική πρωτοβουλία. Γιά τοῦτο συναντᾶμε σποραδικὰ ἰδιῶτες νά συγκροτοῦν μικρὰ σχολεῖα, κυρίως ὅμως τοὺς ἐφημέριους τῶν ναῶν. Λιγοστὰ εἶναι τὰ γράμματα πού ξέρουν. Εἶναι μεγάλος, ὅμως, ὁ πόνος γιά τήν ἀμάθεια τοῦ λαοῦ. Οί ἀνάγκες στά ἰδιωτικά αὐτὰ σχολεῖα πληρώνονταν ἀπὸ τοὺς μαθητές, γι' αὐτὸ καί δὲν εἶναι πολλοὶ αὐτοὶ πού μποροῦν νά ἐγγράφονται. Γιά τήν μάζα τῆς ἀγροτιάς, πού δουλεύει ἀνελέητα γιά τοὺς εὐγενεῖς, λόγος νά μὴ γίνεται.

Με τὸν καιρό, γιά νά μὴν ἀφανισθῆ ἐντελῶς τούτη ή σπῖθα, ή κοινότης προσπαθεῖ νά βοηθήση οἰκονομικά τίς ἰδιωτικές πρωτοβουλίες.

Τέτοιο ἦταν τὸ πνευματικὸ κλίμα στήν Κέρκυρα ὅταν τὸ 1731 γεννιέται ὁ Νικηφόρος (Νικόλαος πρῶτα) Θεοτόκης. Οί γονεῖς του φρόντισαν ἠωρίς νά πλησιάσουν τὸ Νικόλαο στὸν κύκλο τῶν ἱερέων καί ἀναγνωστῶν γιά νά μάθῃ τὰ προκαταρκτικά γράμματα καί νά τοῦ ἐμπνεύσουν τὸ «ὀρέγεσθαι παιδείας». Στάθηκε τυχερὸς νά γνωρίση στά πρῶτα του θήματα τὸν ἱεροδιδάσκαλο Ἱερεμία Καθθαδία, ὁ

όποιος, κοντά στ' άλλα, ξεχώριζε και για την Ἑλληνική του μάθηση και για γενικότερη παιδεία. Στὸ ἰδιαίτερο σχολεῖο τοῦ Καθβαδία εἶχε πάρει τὰ πρῶτα γράμματα και ὁ Εὐγένιος Βούλγαρις μερικά χρόνια νωρίτερα. Ἐδῶ ὁ Θεοτόκης αἰσθάνθηκε τὴν ἀγάπη γιὰ τὶς ἐκκλησιαστικὲς ἰδίως μελέτες, μὲ μιὰν ἐπίδοση ποὺ προκαλοῦσε τὸ θαυμασμὸ τῶν δασκάλων του, ὅπως διαθάζουμε σ' ἕνα Λόγο ἐπικῆδειο τοῦ Ἰωάννη Θεοτόκη, γραμμένο στὰ Ἱταλικά: «Φαίνεται μοι—λέει στὸν ἐπικῆδειο ὁ Ἰωάννης Θεοτόκης—νὰ βλέπω (ὡς πράγματι συνέβη) τοὺς ἑαυτοῦ διδασκάλους, μετ' ἐκπληκτικοῦ θαυμασμοῦ ἐπισκοποῦντας και μετ' ἀψευδῶν δειγμάτων περιπαθοῦς εὐαρσκειᾶς θωπεύοντας τὸν μοναδικὸν και ἀκάματον τοῦτον... ὁ ὅποιος εἰς νεαρωτάτην ἡλικίαν ἐγένετο φιλόσοφος μὲν ἄνευ φανατισμοῦ, σοφὸς δὲ και πεπαιδευμένος ἄνευ οἰήσεως».

Κοντὰ στοὺς ἱερεῖς ὁ νεαρὸς Θεοτόκης μαθαίνοντας τὰ πρῶτα ἐγκύκλια γράμματα τὰ συνδύαζε μὲ μία χριστιανικὴ διάπλαση. Αὐτὸς ἄλλωστε ἦταν και ὁ σκοπὸς τῶν γονιῶν του, ποὺ δὲν τὸν προώριζαν γιὰ κληρικὸ ἀλλὰ ἔτρεμαν τὴν μονομερῆ ἀνάπτυξη τοῦ μυαλοῦ, χωρὶς τὴν ἀνάπλαση ποὺ φέρνει στὴν καρδιά ὁ Χριστός. Καὶ εἶναι κάτι ποὺ δὲν τὸ ξέχασε ποτὲ ὁ Θεοτόκης στὴ ζωὴ του.

Ἄφου τέλειωσε τὶς προκαταρκτικὲς σπουδὲς ὁ Θεοτόκης στὴν Κέρκυρα, διψώντας πάντα γιὰ ἕνα οὐσιαστικότερο προχώρημα στὶς Ἐπιστῆμες και στὴν Φιλοσοφία, φεύγει στὴ Δύση, στὴν Ἰακωουστὴ Ἀκαδημία τῆς Βονωνίας, ποὺ τότε θρῆσκόταν κάτω ἀπὸ τὴν προστασία τοῦ περιφανοῦς πάπα Βενεδίκτου ΙΔ', και ποὺ σ' αὐτὴν καταφεύγανε ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ πολλοὶ Ἕλληνες. Ἐκεῖ σπουδᾶσε Φιλοσοφία, Μαθηματικά και Φυσικά. Βρισκόμαστε στὴν ἀνατολὴ τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν και ἡ ἰδιάζουσα εὐφυΐα του ἀγκάλιασε και ἀφομοίωσε ὅ,τι τοῦ προσφερόταν ἀπὸ τὶς καινούριες αὐτὲς ἐπιτεύξεις. Ἐντύπωση μᾶς κάνει ὅτι πουθενὰ δὲν παρατηροῦμε μονομέρεια ἢ στενότητα πνεύματος.

Ἐμεινε τρία χρόνια στὰ ξένα Πανεπι-

στήμια, ἔχοντας μοναδικὸ ὄνειρο πότε νὰ ἐπιστρέψῃ στὴν πατρίδα γιὰ νὰ ἀφιερῶθῃ και στὴν Ἐκκλησία. Ἡ ἐπίδοσή του στὶς ἐκκλησιαστικὲς και μαθηματικὲς μελέτες (ποὺ σ' αὐτὲς εἶχε ἰδιαίτερη κλίση), πολὺ σύντομα τὸν ἔκαναν νὰ θεωρῆται πρῶτος στὰ Μαθηματικά και τὴ Θεολογία.

Γυρίζοντας στὴν Κέρκυρα—παρὰ τὴ θέληση τῶν δικῶν του—ἀκολοθεῖ τὸ ἱερατικὸ στάδιο. Ἄν και δὲν εἶχε φτάσει τὰ 30 χρόνια του, προάγεται σὲ πρεσβύτερο παρὰ τοὺς κανονισμοὺς, πράγμα ποὺ ἐπιτρεπόταν μόνο σὲ μορφωμένους κληρικούς.

Ὅταν γίνεται πρεσβύτερος, δὲν δέχεται καμιά ὑπηρεσία ἀπ' αὐτὲς ποὺ ταιριάζουν στὸν ἱερατικὸ αὐτὸ βαθμὸ. Τὸ σχέδιό του εἶναι ἄλλο. Ἐχοντας γνωρίσει ἀπὸ κοντὰ ὁ ἴδιος τὴν πνευματικὴ δίψα τοῦ λαοῦ και τὴν ἀγωνία του γιὰ μάθηση, θέλει ν' ἀφιέρωση ὅλες του τὶς δυνάμεις γιὰ νὰ ζυγνήσῃ κι' ἄλλες ψυχὲς στὸ φῶς τῆς γνώσης. Ὅμως, ὄχι νὰ ἰδρύσῃ ἕνα σχολεῖο σάν τὰ ἄλλα, γι' αὐτοὺς ποὺ μποροῦν νὰ πληρώσουν τὰ δίδακτρα. Ἐνα σχολεῖο, ἕνα μικρὸ σχολεῖο, κυρίως γιὰ τὰ φτωχὰ παιδιά, γι' αὐτὰ ποὺ δὲν μποροῦν νὰ πληρώσουν κι' ἴσως θάρχωνται ζυπόλυτα ἀπὸ μακριά, ἀπ' τὰ χωράφια. Ἀφιερώνεται μὲ ζῆλο στὴ δουλειά, γιατί πιστεύει πῶς τούτη ἡ προσφορά εἶναι μοναδικὴ γιὰ τὴν πατρίδα. Καὶ καθὼς ἡ μικρὴ προσπάθεια φαίνεται νὰ παίρῃ διαστάσεις, ὁ Νικηφόρος συλλαμβάνει τὴν ἰδέα γιὰ ἕνα Δημόσιο Ἐκπαιδευτήριο, μὲ τέλεια ὀργάνωση. Ἐνα σχολεῖο ποὺ νὰ μποροῦν νὰ φοιτοῦν ὅλοι. Καὶ τῶν πλοῦσιων, ἀλλὰ και τῶν φτωχῶν τὰ παιδιά. Ζητᾶ ἀπ' τὴν τοπικὴ διοίκηση νὰ βοηθήσῃ στὰ γενικὰ ἔξοδα, κυρίως νὰ νοικιαστῇ οἴκημα. Κινεῖται δραστήρια σὲ κάθε κατεύθυνση ποὺ μποροῦσε νὰ ἐπηρέασῃ τοὺς κρατοῦντας γιὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν συμπαραστάσή τους. Συνεργάτῃ του, αὐτὸς ὁ σοφὸς και σπουδασμένος, διαλέγει τὸν παλιὸ δάσκαλό του Ἱερεμία Καθβαδία. Καὶ τὸ θαυμαστὸ εἶναι ὅτι δὲν τὸν δέχεται ἀπλῶς σάν συνεργάτη του και βοηθό του, ἀλλὰ τὸν θάζει διευθυντὴ στὸ νέο ἴδρυμα. Αὐτὸς μπορεῖ ἄριστα νὰ ἀποδίδῃ στὴ σκιά τοῦ πρώτου

του δασκάλου. Δέν είναι τὰ πρωτεῖα πού θά ὑλοποιήσουν τὰ προσόντα του. Δέν εἶναι ἡ ἀρχηγία τὸ καλύτερο κλίμα γιὰ τὸν συνετό, ἀν καὶ νέο τὴν ἡλικία, Νικηφόρο. Καὶ σὲ ἀναφορά τους στὸ Συμβούλιο τῆς Κερκύρας τῆς 11-12-1757 προσφέρονται καὶ οἱ δυὸ γιὰ νὰ διδάξουν δωρεάν, μὲ τὴν παράκληση ἢ Κοινότης νὰ ἀναλάβῃ τὰ ἔξοδα καὶ νὰ ὀρίσῃ δυὸ κυβερνήτορας τοῦ Σχολείου πού πρόκειται νὰ συσταθῇ. Καὶ οἱ ἀγῶνες τους γιὰ τὸν ἱερό τοῦτο σκοπὸ καρποφοροῦν. Στὰ μέσα τοῦ 1758 ἰδρύεται ἡ νέα Σχολή, κι' ἡ πρωτοκαθεδρία καὶ ἡ διεύθυνσή της ἀνατίθενται στὸν Ἱερεμία Καθθαδία.

Σὲ ἔγγραφα τῆς ἐποχῆς θρῖσκουμε πῶς τὰ Ἑλληνικά διδάσκει ὁ ἱεροδιδάσκαλος Καθθαδίας. Ὁ ἴδιος ὁ Νικηφόρος: Γεωγραφία, Φυσικὴ καὶ Μαθηματικά. Μαθήματα πού τὴ σπουδὴ τους αὐτὸς πρῶτος ὁ Θεοτόκης ἔφερε ἀπὸ τὴ Δύση, μοναδικὸς σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα. Τὴν καινοτομία τῆς εἰσαγωγῆς δὲν δίστασε νὰ ἐπωμιστῇ ὁ Θεοτόκης, ἀποβλέποντας νὰ φωτίσῃ τὴν καινούρια γενιά πού θά δημιουργοῦσε τὸ μέλλον τῆς πατρίδας. Σ' αὐτὴ τὴν ἐποχὴ, ἕνας κληρικὸς γίνεται ὁ πιὸ ρηξικέλευθος στὰ θέματα πού συνιστοῦν μιὰ Ἑκπαιδευτικὴ Μεταρρύθμιση. Ὁ ἴδιος τυπῶνι—βοήθημα γιὰ τοὺς μαθητές—Φυσικὴ Πειραματικὴ, Γεωγραφία καὶ Μαθηματικά σὲ τρεῖς τόμους. Παράλληλα, τὸ Συμβούλιο τῆς Κερκύρας, βλέποντας νὰ προοδεύῃ τὸ Σχολεῖο, προσκαλεῖ ἀπὸ τὴν Ἱταλία τὸν περιώνυμο Φλωρεντῖνὸ Ἀββᾶ Μαρτίνη (τοῦ τάγματος τῶν Φραγκισκανῶν) γιὰ τὸ μάθημα τῆς Ἱταλικῆς Γραμματολογίας καὶ Φιλοσοφίας. Κι' ἀκόμα τὸν Ἀββᾶ Ἰωσήφ Καστέλλη (τοῦ ἴδιου τάγματος) γιὰ τὸ μάθημα τῆς Γραμματικῆς καὶ Ρητορικῆς.

Τὸ σχολεῖο ἀπόχτησε μοναδικὴ φήμη. Οἱ μαθητὲς καταφθάνουν ἀπ' ὅλα τὰ μέρη, ὄχι λίγιοι ἀπὸ τὴν ἡπειρωτικὴ Ἑλλάδα. Πολὺ γρήγορα τὸ ὄνομα τοῦ Θεοτόκη διαδίδεται σ' ὅλη τὴ δούλη Ἑλλάδα. Καὶ τὸ Σχολεῖο ἀποχτáει φήμη σάν ἕνα κέντρο θρησκευτικῆς ἀγωγῆς καὶ φυτῶριο γιὰ νὰ καλλιεργῆται κάθε ἐπιστήμη.

Τέσσερα χρόνια ἐντατικῆς δουλειᾶς σ'

ἕνα τέτοιο παιδευτήριο δὲν ἄργησαν νὰ φέρουν τοὺς καρπούς τους. Μιά εἰκόνα τοῦ ἔργου μᾶς δίνει ἕνας μικρὸς τόμος—«Νεοθαλῆ ἄνθη»—τὸν ὀνομάζουν ἢ «πρωτόλεια παιδείας»—πού ἐκδίδεται μετὰ τὴ διάλυση τοῦ σχολείου στὴ Λειψία, καὶ περιέχει τὶς ἐκθέσεις τῶν καλύτερων μαθητῶν.

Πλήθος μαθητῶν τὰ χρόνια αὐτὰ πέρασε ἀπὸ τὸ Γυμνάσιο, πού τὰ ὀνόματά τους συναντοῦμε ἀργότερα σὲ διάφορα ὑπουργήματα τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Πολιτείας.

Δάσκαλος ὁ Θεοτόκης μὲ μιὰ θαθιά ἐννοια, σκέφτεται πῶς καὶ τὶς εὐρύτερες μάζες τοῦ λαοῦ μπορεῖ νὰ παιδεύσῃ. Ὁ μοναδικὸς τρόπος αὐτὴ τὴν ἐποχὴ γιὰ νὰ ἐπηρεάσῃ κανεὶς τὶς εὐρύτερες τάξεις, μιὰ καὶ τὸ θιβλίο μπορεῖ νὰ κυκλοφορῇ μόνο στὰ χέρια τῶν λιγοστῶν, εἶναι ὁ προφορικὸς λόγος. Καλὸς ψυχολόγος τῆς ἐποχῆς τοῦ ὁ Θεοτόκης, ὅταν δὲ θρῖσκειται στὸ σχολεῖο, πού τοῦ ἀπορροφᾷ πολλὰς δυνάμεις, συνεχίζει τὸ μεγάλο του ἔργο στὸν ἀμύθωνα. Ἐνα δεύτερο στάδιο στὸ ὁποῖο ὁ Νικηφόρος ἀναδεικνύεται πρωταθλητῆς.

Τρία ὀλόκληρα χρόνια στὴν ἐκκλησία τῆς Φανερωμένης ἕνας μελῖρρυτος ποταμὸς ἀρδεύει τὶς ψυχὰς τῶν πιστῶν. Ἀξίζει νὰ σημειωθῇ, πῶς ἐνῶ καὶ πρὶν καὶ μετὰ ἀπ' αὐτὸν θρῖσκουμε ἔγγραφα πληρωμῆς ἱεροκηρύκων, ὁ Νικηφόρος ἐκήρυττε χωρὶς τὴν παραμικρὴ ἀμοιβή.

Μελετώντας τοὺς διαφόρους βιογράφους τοῦ Θεοτόκη πολλὰς κρίσεις συναντᾶμε γιὰ τὸ κήρυγμά του.

Ὁ Γούδας π. χ. στοὺς «Παραλλήλους βίους» γράφει: «Εἰς τὸ κήρυγμα ὁ Θεοτόκης δὲν ὁμοιάζεν οὔτε τοὺς θέλοντας νὰ ἐκπλήξωσι τὸ ἀκροατήριόν των δι' ὀρματοῦ λέξεων καὶ φράσεων ἀκαταλήπτων, οὔτε τοὺς θέλοντας νὰ ἐπιδεικνύωσι μόνον τὴν σοφίαν των διὰ ρήσεων, ὑπὸ τῆς Γραφῆς ἀραιομένων' ἀλλ' ὡς ἄλλη μέλισσα ἐθήρευε πᾶν τὸ γλυκὺ καὶ εὐήχον εἰς τὰς ἀκοὰς τῶν ἀκροατῶν του, καὶ ἐξέθετεν αὐτὸ διὰ φράσεων καὶ λέξεων εὐλήπτων παρὰ τῷ λαῷ». "Ἠξευρε, κατὰ τὸν Ἰάκωβον Ρίζον Νεροῦλον, «νὰ διαστρέφῃ τὰς ψυχὰς τῶν ἀκροατῶν του μὲ εὐσέθειαν».

Ὅταν ἀργότερα, στὴν Λειψία πού θρῖ-

σκεται, τὸν παρακαλοῦν νὰ κηρύξη, μπροστά σ' ἕνα κοινὸ ἀπὸ καθηγητῆς Πανεπιστημίου κι' ἕνα πλῆθος μορφωμένων ἀκροατῶν, τέτοια συναισθήματα προξενεῖ— ὅπως τὰ περιγράφει ὁ Στούρτζας. «Ἐξήλθομεν τοῦ κηρύγματος, οἱ μὲν κατενυγμένοι, καὶ ἀναπεπαυμένοι τὴν καρδίαν, εὐχαριστημένοι διὰ τὸ καινοφανές τοῦ πράγματος καὶ τὸ ἐπαγωγὸν τῆς φρονήσεως τοῦ ἱεροκήρυκος».

Ἄλλὰ ὄλες αὐτὲς οἱ κρίσεις χάνουν τὴν λάμψη τους ἅμα τὶς συγκρίνουμε μὲ τὸ ἀνώνυμο πλῆθος ποῦ συνωστιζόταν κάθε φορὰ μέσα στὸ ναὸ καὶ τὸ προαύλιο γιὰ ν' ἀκούσῃ τὸν Νικηφόρο, ποῦ ἤξευρε, μὲ τρόπο λιτό, μὲ γλώσσα πολὺ ἀπλοποιημένη, νὰ ἐξηγῆ τὴ Γραφή, καὶ ἐξηγώντας τὴν νὰ ρίχνῃ φῶς στὸ θάθος τῆς καρδιάς τους.

Ὅμως, τὸ 1765, προσκαλεῖται ἀπὸ τὸν Πατριάρχη Κων)λεως Σαμουήλ Β' καὶ διορίζεται ρήτωρ τῆς Μεγάλῃς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Ἡ ἀποχώρησή του ἀπὸ τὴν Κέρκυρα ἐσήμανε καὶ τὴν διάλυση τῆς Σχολῆς, ποῦ μάταια προσπάθησαν νὰ διατηρήσουν γιὰ λίγο στὴ ζωῆ. Ἐφυγε ἡ ψυχὴ τους, ὁ Θεοτόκης, γι' αὐτὸ καὶ σιγά-σιγά καθηγητὲς καὶ μαθητὲς τὴν ἐγκαταλείπουν. Ἀπεγνωσμένη ἡ ἀλληλογραφία τοῦ Θεοτόκη πρὸς ὄλες τὶς διευθύνσεις, παρακαλῶντας γιὰ τὴν συντήρησή της. Τὸν πονάει πολὺ ἡ ἰδέα, πὼς τοῦτο τὸ πνευματικὸ παιδί, ποῦ τόσα τοῦ κόστισε, θ' ἀφανιζόταν τόσο γρήγορα. Τὸ τέλος ὁμως ἦταν μοιραῖο. Ἄλλὰ καὶ ὅταν σὲ λίγο ἤρθε σὲ ρῆξη μὲ τὸν Πατριάρχη καὶ ἔφυγε ἀπὸ τὴν Κων)πολη, σχολάρχῃ θὰ τὸν συναντήσουμε στὸ Ἰάσιο.

Ἐνα ταξίδι στὴ Λειψία τοῦ δίνει τὴν εὐκαιρία νὰ ἐκδώσῃ πολλὰ ἀπὸ τὰ ἔργα του, μὲ σκοπὸ πάντα νὰ μορφώσῃ, νὰ ὀδηγήσῃ, νὰ διδάξῃ. Μὲ τούτα τὰ συγγράμματα, σὰν μὲ τηλαυγῆ προβολέα, ἔρριξε φῶς στὴν πορεία πρὸς τὴν παλιγγενεσία τοῦ Ἔθνους. Ὅπαδὸς τῆς μεγάλῃς ἰδέας, πὼς μόνο φωτισμένο ἔθνος θὰ ἐπιδιώξῃ τὴν ἀνόρθωσή του, ἐγκολπώνεται ὅ,τι καινούριο προσφέρεται ἀπὸ τὴ Δύση στὰ γράμματα καὶ τὴν ἐπιστήμη, καὶ ἀφομοιώνοντάς το τὸ προσφέρει ἐναρμονισμένο στὸν ἰδιάζοντα χαρακτήρα τοῦ Ἔθνους.

Δὲν ἀντιγράφει ἀλλὰ ἀναδημιουργεῖ. Στὶς μελέτες του θὰ τὸν βοηθήσῃ πολὺ καὶ ἡ μεγάλη γλωσσομάθειά του. Δούλευε καλά, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ Ἑλληνικά, Λατινικά, Γαλλικά, Ἱταλικά, Ἑβραϊκά καὶ Ρωσικά.

Κι' ἀργότερα, καλεσμένος ἀπ' τὸν Βούλγαρι στὴ Ρωσία, ἐπίσκοπος Σλαβονίου καὶ Χερσῶνος, δὲ λησμονεῖ τὸ μεγάλο του σκοπὸ. Τὴν παιδεία τοῦ Ἔθνους.

Ἐλεγε συχνὰ στὸν ἀνηψιὸ του ἱατροδιδάκτορα Ἰωάννη Θεοτόκη. «Ἐν οἰωδῆποτε τόπῳ καὶ οἰαδῆποτε περιπτώσει εὐρεθῶ, θέλω καταστῆ χρῆσιμος εἰς τὸ ἐμὸν Ἔθνος, θέλω ἀπαλλάξῃ αὐτὸ ἐκ τῆς ἀμαθείας, εἰς ἣν ἡ ἄφευκτος τοῦ χρόνου τύχη κατὰ μέγα μέρος τὸ ἐθύθισε, καὶ θέλω χορηγήσῃ εἰς αὐτὸ τὰς κλείς τῆς Ἐπιστήμης, ὅπως εἰσδύσῃ εἰς τοὺς ἀπορρήτους αὐτῆς μυχοὺς».

Τὰ παιδιά τῶν ἀποδήμων τῆς Ρωσίας εἶναι ἡ ἀγωνία του καὶ τὸ πρόβλημά του. Σὲ ἀνέκδοτη ἐπιστολή του, σὲ κατοίκους κάποιας πόλης, γράφει—πασχίζοντας νὰ τοὺς παρακινήσῃ. «Ἡ νεότης διὰ τὴν ἄλλειψιν τοῦ σχολείου οὐχὶ μόνον μένει τυφλή καὶ πάσης προκοπῆς ἔστερημένη, ἀλλὰ καὶ διαφθείρει διὰ τῆς ἀργίας τὰ χρηστά ἤθη... Συμβουλευῶ οὖν πάντας τοὺς ἔχοντας τέκνα ἐν ἡλικίᾳ ἐπιτηδεῖα μαθήσεως, ἵνα μὴ παραθλέπωσι αὐτὰ διαφθειρόμενα, ὡς εἴρηται, ἀλλὰ φροντίσωσιν ἐξαποστεῖλαι ἤτοι ἐν τῷ κατὰ τὴν Πετρούπολιν εἰρημένῳ σχολεῖῳ ἢ κἄν ἐν τῷ κατὰ τὴν Πολτάθαν. Ἔστι δεῖ τοῦτο χρέος αὐτῶν ἀπαραίτητον· εἰ γὰρ ὀφείλουσιν οἱ γονεῖς θησαυρίζειν ὑπὲρ τῶν τέκνων, ποῖον ἄλλον θησαυρὸν μείζονα τῆς μαθήσεως δύναται ὑπὲρ αὐτῶν θησαυρίσαι;...».

Στὴ Μόσχα θὰ ἐκδώσῃ καὶ τὸ Κυριακοδρόμιο, συλλογὴ τῶν κηρυγμάτων του, τὸ ἀντιπροσωπευτικώτερο ἔργο του. Καὶ τοῦτο σὲ γλώσσα ἀπλοποιημένη γιὰ νὰ γίνῃ ἀνάγνωσμα τοῦ λαοῦ.

Ἄλλὰ ὁ Νικηφόρος ἐδίδασκε καὶ πολλὰ χρόνια μετὰ τὸν θάνατό του. Διαθάζουμε ὅτι ἡ Ἱερά Σύνοδος τὸ 1872 ὥρισε κάθε Κυριακῆ, ἐπειδὴ ἔλειπαν ἱεροκήρυκες, νὰ διαθάζεται ἡ ἔρμηνεία καὶ ἀνάλυση τοῦ Κυριακοδρομίου του. Σὲ κάθε ἑλληνικῆ

ἐκκλησία, μητρόπολη ἢ φτωχικὸ ξωκλήσι, γιὰ χρόνια πολλά, κάθε Κυριακὴ ὁ Θεοτόκης δονοῦσε μὲ τὸν παλμὸ τῆς καρδιάς του χιλιάδες ψυχές Ἑλληνικές.

Καὶ στὴ Διαθήκη του (πέθανε στὶς 30 Μαΐου 1800) τὸ μεγάλο ἰδανικὸ του σκέφτεται νὰ ὑπηρετήσῃ. Ὅρίζει, ἢ βιβλιοθήκη του νὰ δοθῇ στὴ Σχολὴ τοῦ Ἁγίου Ὅρους. Κι' ὅταν ἀργότερα ἡ Σχολὴ μεταφέρθηκε στὴν Κωνσταντινούπολη, τὰ βιβλία του ἀποτελοῦν τὸν πυρήνα τῆς νέας Σχολῆς. Καὶ στέκει ἡ μορφή του φωτεινὸ παράδειγμα καθηγητῶν καὶ μαθητῶν καὶ ἡ ἀγάπη του στὴν Παιδεία τύπος καὶ ὁρόσημο στὴ νέα ζωὴ τοῦ Ἔθνους ποὺ ἀνατέλλει.

Τὸ πνευματικὸ ζύπνημα τῶν Ἑλλήνων ἦταν τὸ πρῶτο του καὶ τὸ τελευταῖο του ἰδανικὸ. Μ' ὅλη τὴ δύναμη τῆς καρδιάς του αὐτὸ στοχαζόταν, καὶ μ' ὅλη του τὴν ὑπαρξή του αὐτὸ ὑπηρετοῦσε. Καμιὰ φιλοδοξία, καμιὰ προσωπικὴ ἐπιδίωξη δὲν στήθηκε μπροστὰ στὸ σκοπὸ του. Ἀξιώματα, ὅπως στὴν Κων)πολη καὶ στὸ Ἰάσιο, καὶ ἐπισκοπικοὺς θρόνους, ὅπως στὴ Ρωσσία, ἀνετα τὰ ἐγκαταλείπει, γιατί δὲν δέχεται νὰ συμβιβασθῇ μὲ τὴ συνειδησή του. Ἕνας πραγματικὸς δάσκαλος, ποὺ ἔζησε καὶ μεγαλόρρηξε διδάσκοντας μὲ λόγῳ καὶ πράξει τὸ Ἔθνος.

ΖΩΗ ΜΟΥΡΟΥΤΗ—ΓΚΕΝΑΚΟΥ

«Εἶναι ἐπεῖγον νὰ «ἐλευθερώσουμε» τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ μέσα στὸ λαὸ του, νὰ ἐλευθερώσουμε καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, αὐτὸ τὸ Πνεῦμα τοῦ Φωτὸς καὶ τῆς Ἀγάπης τοῦ Πατρὸς πρὸς τὸν Υἱὸν Του, καὶ διὰ τοῦ Υἱοῦ πρὸς αὐτὴν τὴν ἀπέραντη ἀνθρωπότητα ποὺ μόνη ἢ παγκόσμια Ἀγάπη μπορεῖ νὰ τὴν ἀγκαλιάσῃ.

Εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐλευθερώσουμε τὸν Χριστὸ ἀπὸ ὅλους ἐκείνους ποὺ ἀπὸ τὴν πρώτη μέρα τὸν φυλακίζουν, αὐτόν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ἐνσάρκωσι τοῦ Πατρὸς, τοῦ ὁποῦ ἡ ζωντανὴ παρουσία εἶναι τόσο «ἐπικίνδυνη», ὥστε τὸν καταδιώκουν ἐνσυνείδητα καὶ συχνὰ ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ—ἀποκορύφωμα τῆς ραφιναρισμένης τέχνης τοῦ Πονηροῦ.

Ναί, ὁ καιρὸς ἐπεῖγει γιὰ νὰ πραγματοποιήσουν οἱ Χριστιανοί, ὁ καθένας μόνος του καὶ ὅλοι μαζί, αὐτὴν τὴν ἀπελευθέρωσι, χωρὶς τὴν ὁποία ὁ κόσμος, στερημένος ἀπὸ τὸν ζωντανὸ Θεό, δὲν θὰ μπορέσῃ νὰ σωθῇ.

Πραγματικά, πῶς θὰ μπορούσαν οἱ ἄνθρωποι νὰ γνωρίσουν τὸ πλήρωμα τῆς Ἀγάπης, ἂν ἡ ζωντανὴ ἀρχὴ τῆς Ἀγάπης δὲν εἶναι παρὰ «μόνον» μέσα στὴν Ἐκκλησία ἢ ἂν ὁ μοναδικὸς δρόμος πρὸς αὐτὴν χάνεται μέσα σ' ἕνα λαβύρινθο δευτερευουσῶν ἀπαντήσεων;

Εἶθε τὸ πυρακτωμένο Φῶς τοῦ Εὐαγγελίου νὰ ἀρπάξῃ τοὺς ποιμένας τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὰ ποιμνιά τους καὶ νὰ τοὺς ὀδηγήσῃ ὅλους ἀποφασιστικὰ στὸν Ἰησοῦ Χριστὸ—πηγὴ ζωῆς καὶ πλήρωμα τῆς Βασιλείας—κι' ἢ φλόγα τῆς Ἀγάπης του νὰ τοὺς ξαναγεννήσῃ!»

MARGUERITE HOPPENOT

ΤΗΣ ΦΤΩΧΕΙΑΣ ΤΑ ΧΕΡΙΑ

και ή τρομερή πιθανότης νά μή τὰ
ιδουµε ή νά μή νοιασθουµε γι' αὐτὰ

Τοὺς περασμένους μῆνες ἔκαμα ἓνα μακρὸ, ἀνιχνευτικὸ ταξίδι μακρὰ, ἀπὸ μιὰ κολλεγιακὴ κατασκήνωσι, σ' ἓνα ἄγνωστο τόπο, ποὺ ἐθυμώνουν καλά, στὸν κόσμο. Εἶχα ξεχάσει πόσον ἀρρωστημένη εἶναι ἡ κοινωνία μας. Ἀλλὰ περισσότερο ἀπὸ ἀρρωστημένη, πόσον τρομαγμένοι, πόσον ἐρημοί, πόσον φτωχοὶ καὶ πόσον ἀφανεῖς εἶναι πολλοὶ ἀπὸ τοὺς κατοίκους της. Καὶ πόσον ἀδιάφοροί εἴμαστε πολλοὶ ἀπὸ ἐμᾶς. Ἄς ἀναλύσω αὐτὰ τὰ δύο περιγραφικὰ ἐπίθετα: ἀ φ α ν ἦ ς καὶ ἀ δ ι ἄ φ ο ρ ο ς. Τὸ μὲν πρῶτο περιγράφει πολὺ καλὰ αὐτὸν τὸν κόσμον μας, τὸ δὲ δεύτερο περιγράφει πολὺ καλὰ τὴν ἔκκλησίαν. Αὐτοὺς τοὺς μῆνες τοὺς πέρασα σ' ἓνα μέρος τῶν Η.Π.Α., ἀφανεῖς εἰς τὸ ὑπόλοιπον ἔθνος, ὀλοκληρωτικὰ ἀπομονωμένο ἀπὸ τὴν εὐήμεροῦσα κοινωνία, ἡ ὁποία τὸ περιβάλλει, τὸν φτωχὸν κόσμον τῆς πόλεως Ἀπαλλάχια, τόσο ζωνρὰ ἀποδοσμένο ἀπὸ τὸν Μ. Harrington στὸ γεμάτο θυμὸ βιβλίον του «ἡ ἄλλη Ἀμερική». Τὸ σὸς, ἀπ' αὐτὸ ποὺ εἶδα καὶ ὑπῆρξα μάρτυς, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀγροτικὴν φτώχεια καὶ τὴν ρυπαρότητα, θὰ μὲ κνηγᾷ σ' ὅλην μου τὴν ζωήν.

Μία ἐνέργεια γιὰ τοὺς νέους τῆς πόλεως Ἀπαλλάχια ἔκαμε γιὰ μένα δυνατὴ αὐτὴν τὴν ὀδύσσειαν, ἡ ὁποία ἀρχίζει τὸν Μάιον τοῦ 1961, ὅταν ὁ Πρόεδρος J. F. Kennedy ἴδρυνε δι' ἐκτελεστικῆς διατάγματος τὴν Προεδρικὴν Ἐπιτροπὴν γιὰ τὴν ἀποτυχημένη νεολαία καὶ τὴν ἐγκληματικὴν νεότηταν. Τοῦτο ἀντανακλοῦσε τὸ ζωνρὸν ἐνδιαφέρον του διὰ τὴν ἀποτυχημένη νεολαία, καθὼς ἐπίσης γιὰ μερικὰ ἀπὸ τὰ σχετικὰ πρὸς τὴν νεότητα προβλήματα.

Δέκα ἐπτὰ κοινότητες ἐξήτησαν ἀπὸ τὴν Προεδρικὴν Ἐπιτροπὴν νὰ μελετηθῇ αὐτὰ τὰ προβλήματα στὶς περιοχὰς τους, νὰ σκεφθῇ δημοουργικὰ καὶ νὰ κάμῃ σχέδια,

ὅσον ἀφορᾷ τὶς αἰτίαι, τὴν ἀναχέτισιν καὶ τὸν ἔλεγχον αὐτῆς τῆς καταστάσεως.

Δέκα ἕξ μῆνες ἀναζητήσεων, ἐνισχυμένων οἰκονομικῶς ἀπὸ τὴν ἐπιχορήγησιν 250.000 δολλ. καὶ ἐπιδρομῶν μὲ 22 ὑπαλλήλους ἐτελείωσαν τὴν 31ην Ἰανουαρίου 1964.

Πόσον λίγο ξέρομε,—ὅσοι ἀπὸ ἐμᾶς κατέστρωσαν ἓνα πρόγραμμα στὴν ἐπαρχίαν Kanawha στὴν Δ. Βιργινίαν, σάν ἓνα ἀντίδοτον στὰ προβλήματά της—πὼς θὰ μπορούσε νὰ γίνῃ πρῶτον ἐνὸς προεδρικῶν πολέμων ἐναντία στὴν φτώχεια, σὲ μιὰ ὀλοκληρῆ εὐήμεροῦσαν Ἀμερική! Ἀλλὰ ὅπως καὶ ἡ ἔκθεσις τοῦ Harrington ἀνέφερε, ἡ μελέτη μας ἀπεκάλυψε πολλὰς κακοτοπιὰς καὶ προκλητικὰς ἀνάγκαις.

Μόνον 1% ἀπὸ τὶς 52.000 τῶν εὐπόρων ἔχουν μιαν ἀνωτέραν ἐκπαίδευσιν.

Τὰ 40% ἀπὸ τοὺς γονεῖς δὲν ἔχουν τελειώσει τὴν 5η τάξιν.

Τὰ 40% ἀπὸ τοὺς νέους μεταξὺ 16 καὶ 22 ἐτῶν δὲν εἶναι οὔτε μαθηταί, οὔτε ἐργαζόμενοι.

Τὰ 40% ἀπ' αὐτοὺς μεταξὺ 15 καὶ 24 ἐτῶν, ἔφυγαν ἀπὸ τὴν Δ. Βιργινίαν μεταξὺ 1950-1960, ἀλλὰ οἱ περιορισμέναις ἱκανότητές τους καὶ ἡ ἀνικανότης τους νὰ ἐπικοινωνοῦν μὲ ἀνθρώπους, κατέστησε δύσκολὴν τὴν ἀνέυρεσιν ἐργασίας γι' αὐτούς.

Ἡ ἔφημερις Charleston Dally Mall προσφάτως συνεπέρανε, σὲ μιὰ δημοσίευσίν της, ὅτι 10.000 ἀγόρια καὶ κορίτσια στὴν Δ. Βιργινίαν ἐγεννήθησαν σὲ ἀκατάλληλον χρόνον, σὲ ἀκατάλληλον χῶρον, ἀπὸ ἀκατάλληλους γονεῖς σ' ἓνα περιβάλλον τόσο σκοτεινὸ ἀπὸ ἀγωνία, κακομοιρία καὶ φτώχεια, ὥστε οἱ προσδοκίαι τῆς ὀριμάνσεώς τους σὲ χρήσιμους, παραγωγικοὺς γονεῖς καὶ πολίτας εἶναι σχεδὸν τρομερῶς ξεπερῶντας κάθε πρόβλεψιν.

Ἀσφαλῶς ὅμως, αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχη στὴν Ἀμερικὴ τοῦ 20οῦ αἰῶνος—μια χώρα ἢ ὁποία ὑπερφηανεύεται γιὰ τὸ ὑψηλότερο δείκτη πλούτου ἀπὸ ὅποια-δήποτε ἄλλη χώρα στὸν κόσμον. Ἡ ἐπαρχία τῆς Καπαῦθα, εἰς τὴν ὁποίαν ἐργασθῆκαμε, εἶναι ἡ μεγαλύτερη καὶ ἡ περισσό-τερον εὐήμεροῦσα ἐπαρχία τῆς Δ. Βιργι-νίας. Στὰ 914 τ. μίλλια τῆς θρίσκονται τὸ Κογκρέσσο, εὐχάριστες κατοικίσιμες πε-ριοχές, τὰ μεγαλύτερα χημικὰ συγκροτή-ματα τοῦ κόσμου, ἡ τετάρτη μεγαλύτερη ἀναλογία βιομηχανικοῦ εἰσοδήματος τῶν Η.Π.Α. καὶ ἓνας φυσικὸς ἀερολιμὴν κόβει τις κορφές τῶν βουνῶν. Ἀλλὰ ἐπίσης στὴν ἴδια περιοχὴ θρίσκομε ἐρημωμένες κουφά-λες, κομμμένες ἀπὸ τὴν φροντισμένη ἐρ-γασία τῶν ἐντοπίων, ὅπως καὶ τῶν ἐπι-σκεπτῶν, ὅπου ζοῦν ὁ ἀγροτικὸς φτωχὸς κόσμος. Κτῆμα τους εἶναι ἡ βρωμιά, ἡ ἄγνοια, ἡ ἀρρώστια καὶ ἡ χρονία ἠθικὴ ἀποσύνθεσις.

Φτώχεια ἐν μέσῳ τῆς εὐπόρου χώρας τῶν Η. Π. Α. Ἀλλὰ ἄς ἀκούσωμε αὐτὲς τις λέ-ξεις: «Ἐὰν εἶναι ἐν μέσῳ σου πτωχὸς... ἐντὸς τινὸς τῶν πυλῶν σου,... δὲν θέλεις σκληρύνει τὴν καρδίαν σου,... δὲν θέλεις κλείσει τὴν χεῖραν σου ἀπὸ τοῦ πτωχοῦ ἀδελφοῦ σου' ἀλλ' ἐξάπαντος θέλεις ἀνοίξει τὴν χεῖρά σου πρὸς αὐτόν, καὶ ἐξάπαντος θέλεις δανεῖσει εἰς αὐτόν ἱκανὰ διὰ τὴν χρεῖαν αὐτοῦ εἰς ὅτι χρειάζεται.... Θέλεις δώσει ἐξάπαντος εἰς αὐτόν, καὶ ἡ καρδιά σου δὲν θέλει πονηρευθῆ ὅταν δίδης εἰς αὐτόν' ἐπειδὴ διὰ τοῦτο θέλει σὲ εὐλογεῖ Κύ-ριος ὁ Θεὸς σου εἰς πάντα τὰ ἔργα σου, καὶ εἰς πάσας τὰς ἐπιχειρήσεις σου. Διότι δὲν θέλει λείπει πτωχὸς ἐκ μέσου τῆς γῆς σου' διὰ τοῦτο ἐγὼ προστάζω εἰς σέ, λέγων, θέ-λεις ἐξάπαντος ἀνοίγει τὴν χεῖρά σου πρὸς τὸν ἀδελφόν σου, πρὸς τὸν πτωχὸν σου καὶ πρὸς τὸν ἐνδεή σου ἐπὶ τῆς γῆς σου» (Δευ-τερονόμιον ιε', 7-12).

Ἀλλὰ τί σημαίνουν ὅλ' αὐτὰ γιὰ μᾶς, σὰν Ἀμερικανὸς πολίτας «πολιτικὴ τζάξ τῆς φτώχειας» ἢ ἀφορμὴ δραστηκῆς ἀντιμετω-πήσεως, ἐνὸς νέου εἴδους πολέμου; Καὶ τί σημαίνουν ὅλ' αὐτὰ γιὰ μᾶς τοὺς ὀπα-

δοὺς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὡς ἄτομα καὶ ὡς δλότητα;

«Δὲν θὰ κερδίσωμε τὸν πόλεμον ἐνάντια στὴν φτώχεια» εἶπε προσφάτως ὁ Πρόεδρος Johnson, «ἐφ' ὅσον δὲν θὰ ἔχη ὑψωθῆ ἡ συνείδησις ὀλοκλήρου τοῦ ἔθνους», ἀλλ' ἀ-κριβῶς αὐτὸ εἶναι τὸ πρόβλημα. Πῶς ἀνυ-ψώνεται ἡ συνείδησις μιᾶς πλουσίας, εὐ-πόρου, ἀδιαφόρου πρὸς τὴν φτώχεια κοι-νωνίας,—ἢ τὸ παραστράτημα, ἢ τὴν πα-ρανομία, ἢ τὴν ἀμέλεια γιὰ τὸ παιδί ἢ τὰ ναρκωτικὰ—ὅταν οἱ πλείστοι τῶν ἀνθρώ-πων δὲν βλέπουν τὸ παραστράτημα, τὴν ἀν-ὑπανδρη μητέρα, τὶς ἀνάγκες τοῦ παιδιοῦ, ἢ τὸν ἐπιρροπῆ νέο! Καὶ αὐτὸ μᾶς φέρει στὴν δευτέρα λέξι-ἀ φ ρ ο ν τ ι σ ι ἄ, ἀ-διαφορία.

★ ★ ★

Τὸ μὲν ἐπάγγελμα τὸ ὁποῖον ἀντιμετω-πίζει, σχεδὸν ἀποκλειστικὰ, τὸ ἔργον τοῦ πλησιάζματος «τοῦ ἀπλησιάζτου», εἶναι τὸ τοῦ κοινωνικοῦ λειτουργοῦ. Ἀλλὰ σ' αὐτὸ τὸ ἓνα ἐπάγγελμα, τὸ ὀλοκληρωτικὰ δοσμένο στὸν νὰ καθοδηγῆ τις ἀνθρώπινες καὶ κοινωνικὲς ἀνάγκες, ποὺ εἶναι οἱ χρι-στιανοί; Ἦταν αὐτὴ ἡ ἐρώτησις ποὺ μὲ ἔκαμε νὰ διδάξω σὲ μιὰ χριστιανικὴ κατα-σκήνωσι πρὸ ἑννέα ἐτῶν καὶ ἡ ὁποία μὲ ἀ-νέμιξε στὸ ἔργον γιὰ τὸ παραστράτημα στὴν πόλι Ἀπαλλάχα.

Οἱ καλλίτεροι ὑπολογισμοὶ ἀποδεικνύουν, ὅτι ὑπάρχουν σήμερον, τοῦλάχιστον 10.000 κενὲς θέσεις κοινωνικῶν λειτουργῶν, γιὰ τις ὁποῖες διατίθενται κεφάλαια καὶ γιὰ τις ὁ-ποῖες δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξευρεθῆ ἀντά-ξιον τοῦ ἔργου τούτου προσωπικόν. Πολλοὶ ὑπολογισμοὶ ἀποδεικνύουν, ὅτι περισ-σότερα τῶν 15.000 προσώπων θὰ ἐστρατο-λογοῦντο ἐτησίως γιὰ νὰ καλύψουν μεγάλ-λον ἀριθμὸ ὑπηρεσιῶν ποὺ ἔχουν ἀνάγκη προσώπων καὶ ἀκόμη γιὰ νὰ ἐπανδρώσουν ὑπηρεσίες ποὺ ἀναπτύσσονται τώρα. Ἀλ-λὰ ἀκόμη ἀπὸ ἀκριβεῖς καταγραφὲς σὲ σχο-λεῖα κοινωνικῶν λειτουργῶν, ἀπεδείχθη ὅ-τι στὰ 55 ἀνεγνωρισμένα σχολεῖα τῶν Η.Π.Α., τὸ παρελθὸν ἔτος ἀπεφοίτησαν μόνον 2.476 φοιτηταί.

Ἡ θέσις τῶν ὀλίγων πρὸς τὴν Ἐκκλησία σχετιζομένων χριστιανικῶν κοινωνικῶν ὀργανώσεων εἶναι ἀκόμη περισσότερον κρίσιμος. Τὸν τελευταῖο μῆνα, στὴν παλαιότερα εὐαγγελικὴ ἐκκλησία, ἡ ὀργάνωσις τοποθετήσεως παιδιῶν στὴ χώρα, ἠναγκάσθη νὰ διορίσῃ τὸν πρῶτο της μὴ χριστιανὸ ἐπιθεωρητὴ κοινωνικὸ λειτουργό, γιὰ νὰ μὴ χάσῃ τὴν κρατικὴ ἄδεια λειτουργίας της. Τρίμηνη ἔρευνα σὲ ὅλο τὸ ἔθνος γιὰ τὴν ἐξεύρεσι ἑνὸς προικισμένου κοινωνικοῦ λειτουργοῦ ἀπέβη ματαία. Μία νέα θαρραλέα ἀστικὴ κίνησις γιὰ τοὺς νεαροὺς ἀλητόπαιδας στὴν περιοχὴ τοῦ Ἰρλανδικοῦ Καναλιοῦ τῆς Ν. Ὁρλεάνης καὶ δύο παρόμοια εὐαγγελικὰ προγράμματα γιὰ φτωχόπαιδα στὴν πόλι τῆς Ν. Ὁρκης ἔκαμαν τελευταίως ἀπελπισμένη ἐκκλησίαι γιὰ μιὰ καλοκαιρινὴ ἢ ἐτήσια ἀπὸ μέρους σπουδαστῶν βοήθεια, ὥστε νὰ πληρωθῇ τὸ κενό, ἔως ὅτου διατεθῇ ἕνα σῶμα χριστιανῶν κοινωνικῶν λειτουργῶν. Καὶ αὐτὸ εἶναι τίποτα, μπρὸς στίς ἐπείγουσας ἀνάγκας γιὰ νὰ ἐπιδειχθῇ μία ἐπαγγελματικὴ ὑπεροχὴ ἀπὸ μερικὸς ἐξησημένους χριστιανούς κοινωνικοὺς λειτουργοὺς σὲ προγράμματα.

Πόσον καιρὸ θὰ εἴμαστε ἀκόμη ἀδιάφοροι καὶ ἀπομειωμένοι; Πόσον καιρὸ θὰ κλείνωμε τὰ μάτια μας γιὰ νὰ μὴ συναντήσωμε τίς ἀνθρώπινες ἀνάγκας; Κάθε μέρα ὁ δασμὸς τῆς κατεστραμένης ἀνθρώπινης ζωῆς αὐξάνει. Ἀλλὰ ἡμεῖς τί κάνομε;

Τὴν 1ην Ἰουνίου 1926 στὸ Νοσοκομεῖο τοῦ Los Angeles γεννήθηκε ἐγκαταλειμμένο ἕνα νόθο κοριτσάκι. Ἡ παιδικὴ της ἡλικία θὰ μπορούσε νὰ περιγραφῇ σὰν «ὁ Oliver Twist μὲ κοριτσιίστικα». Οἱ παπποῦδες καὶ ἡ μητέρα της εἶχαν εἰσαχθῆ σὲ ἄσυλο νευροπαθῶν. Ὁ θεῖος της ἠτύοκτόνησε καὶ ὁ πατέρας της πέθανε σ' ἕνα δυστύχημα τρία χρόνια μετὰ τὴν γέννησί της. Κατὰ τὴν διάρκεια τῆς παραμονῆς τῆς μητέρας της σὲ διάφορα ἄσυλα, ἔλλαξε περισσότερους ἀπὸ 12 κηδεμόνες. Δύο οἰκογένειες ἦσαν φανατικοὶ θρησκοὶ, μία ἄλλη τῆς ἔδιδε ἄδειες μπουκάλες οὐίσκι νὰ παίξῃ ἀντὶ γιὰ κούκλες.

Ὅταν ἔγινε μικρὸ κοριτσάκι ἐποποθετήθη ἀπὸ τοὺς γονεῖς της ἐσωτερικῇ γιὰ 25 δολλ. τὸν μῆνα, σὲ μιὰ οἰκογένεια ζηλωτῶν, οἱ ὁποῖοι ζοῦσαν ἕνα εἶδος ζωῆς μισοαγροτικῆς, μισοφτωχικῆς στὰ περὶχωρα τοῦ Los Angeles. Ἦταν ἕνα φυσιολογικὸ παιδάκι, λαμπρὸ καὶ εὐτυχισμένο, ἀλλὰ ὄταν ἦτο 2 ἐτῶν ὑπέστη ἕνα σοβαρὸ σόκ. Μία γειτόνισσα, παράφρων, προσεπάθησε νὰ τὴν πνίξῃ μὲ μιὰ μαξηλαροθήκη καὶ σχεδὸν θὰ ἐπετύγχανε τὸν σκοπὸν της ἐὰν δὲν πρόφθαιναν νὰ τὴν τραβήξουν.

Ὅταν ἔγινε 8 ἐτῶν, ἡ μητέρα της εἶχε νευρικὲς καταπτώσεις καὶ μετεφέρθη σὲ ἕνα κρατικὸ νοσοκομεῖο. Ἡ Norma Jean, ἐστάλη σὲ ἕνα ὄρφανοτροφεῖο γιὰ δυὸ χρόνια, φορῶντας μιὰ στολὴ τὴν ὁποία ἐσυχαίνετο. «Ἐπρεπε νὰ μὲ τραβοῦν διὰ τῆς βίας» ἔλεγε. Ἐμμοῦσε τὸν τόπο αὐτὸ καὶ ἐπέμενε ὅτι δὲν ἦτο ὄρφανή. Μὲ τὸν καιρὸ ἔγινε 9 χρονῶν ἡ Norma Jean, ὅταν ἄρχισε νὰ τραυλιζῇ, μία σπανία καταθλιπτικὴ περίπτωσις μεταξὺ γυναικῶν.

Στὰ 11 της, ἡ Norma Jean ἐπῆγε νὰ ζήσῃ μὲ ἕνα φύλακα, φίλο τῆς μητέρας της, ἡ ὁποία δὲν μπορούσε πάντα νὰ πληρώνῃ γι' αὐτήν. Στὰ ἐπόμενα 5 χρόνια, τὸ παιδί παρέπεσε ἀπὸ οἰκογένεια σὲ οἰκογένεια. Ἐν συνόλῳ ἔζησε σὲ 12 σπιτία, ὅλα φτωχά. Μιὰ φορὰ ἔζησε σὲ μιὰ ξηρὰ περιοχὴ μὲ μιὰ μεγάλῃ οἰκογένεια τῆς ὁποίας ὅλα τὰ μέλη ἐπλένοντο μιὰ φορὰ τὴν ἑβδομάδα στὸ ἴδιο βαρέλι. Τὸ «ὄρφανό» ἦταν πάντοτε τὸ τελευταῖο τοῦ βαρελιοῦ. Ἀκόμη εἶχε τοὺς θορυβοὺς στὸ κεφάλι της, τὸ τραύλισμα, τὸ ἀνομολόγητο αἶσθημα ἐνοχῆς.

Ἦταν 16 ἐτῶν, ὅταν γιὰ πρώτη φορὰ πανδρεύθηκε. Δύο διαδοχικοὶ γάμοι καὶ διαζύγια μὲ Ἀμερικανούς ἄνδρες εἴδωλα, ὁ ἕνας ἀθλητῆς, ὁ ἄλλος διανοούμενος, ἀκολούθησαν τὰ 12 ἐπόμενα χρόνια.

Ἡ Norma Jean ἀπέθανε σὲ ἡλικία 36 ἐτῶν στίς 5 Αὐγούστου 1962 ἀπὸ μιὰ μεγάλη δόσι ὑπνωτικῶν μετὰ ἀπὸ πολλὰς ἀνεπιτυχεῖς ἀπόπειρες αὐτοκτονίας στὰ τελευταῖα χρόνια. Τὴν προηγουμένη βραδύα εἶχε καλέσει τὸν ψυχιατρικὸν σπιτί της γιὰ νὰ συζητήσῃ μαζί του μερικὰ προβλήματα της. Ἀλλὰ ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον ἐμίλησε

ή Norma Jean, παράνομα τής Μέριλιν Μονρόε, σέ μιὰ φίλη της λίγο πρὸ τοῦ θανάτου της, ἦτο ὁ ἐξῆς: «Αὐτὸ πού εἶχα ἀνάγκη σέ ἓνα συγκεχυμένο τρόπο ζωῆς, δὲν ἦτο ἡ ἐπιτυχία, ἀλλὰ ἡ σ ω τ η ρ ί α».

Στὴν πόλι τῆς Ν. Ὑόρκης τὸ 1953, ἔνας ἐπιμελητῆς τοῦ Δικαστηρίου ἀνηλίκων τῆς πόλεως Bronx, ἄρχισε νὰ φροντίζει γιὰ ἓνα ἀγόρι 13 ἐτῶν χωρὶς πατέρα, μὲ ἐπιμόνους κλίσεις δραπετεύσεως ἀπὸ τὸ σχολεῖο. Ἐρευνες ἀπεκάλυψαν ὅτι τὸ παιδί ζοῦσε μὲ τὴν μητέρα του σ' ἓνα διαμέρισμα τριῶν δωματίων εἰς Bronx, καὶ ἐνῶ ἡ μητέρα ἐργάζετο ὅλη τὴν ἡμέρα, τὸ ἀγόρι ἔμενε σπíti παρακολουθώντας τηλεόρασι. Σὰν δικαιολογία ἀποχῆς του ἀπὸ τὸ σχολεῖο ἔφερε, ὅτι οἱ συμμαθηταὶ του τὸν κοροῦδευαν, ἐπειδὴ εἶχε προφορά τοῦ Τέξας καὶ ἐπειδὴ φοροῦσε στενὰ παντελόνια. Ὁ ἐπιμελητῆς τὸν βρῆκε ἀπομονωμένο, χωρὶς φίλους καὶ ἔχοντας ἀνάγκη τῆς ἐπαγγελματικῆς του βοηθείας. Μετὰ ἀπὸ ἐπανειλημμένες ἀπέπειρες νὰ βοηθήσῃ τὸ ἀγόρι, πού προσέκρουσαν στὴν ἀντίστασι τῆς μητέρας, ὁ ψυχίατρος τοῦ Δικαστηρίου ἐξήτασε τὸ παιδί προσεκτικὰ καὶ διέγνωσε, ὅτι ἦτο «ἐπικίνδυνος» καὶ ὅτι εἶχε ἀνάγκη

«ἐντατικῆς θεραπείας». Ἐν τούτοις, ἡ θεραπεία ποτὲ δὲν ἐπραγματοποιήθη καὶ τὸν Νοέμβιο τοῦ 1963, 24 ἐτῶν, μισούμενος, ὁ Oswald ἄρπαξε μιὰ καρραμίνα καὶ σκότωσε τὸν Πρόεδρο τῶν Η.Π.Α. Παράξενο, ὅτι ὁ πασίγνωστος γιὰ τὴν ἀδιαφορία του νέος, μεταβάλλεται σὲ σκληρὸ νέο!

Μὲ τὸ πέρασμα τῶν χρόνων, νέα πρόσωπα θὰ κινήθωιν σὲ παρόμοια περιστατικά, νέα πρόσωπα τὰ ὁποῖα χρειάζονται τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ. Ἡ μεγάλη μάχη τοῦ νὰ μεταδώσῃ κανεὶς αὐτὴν τὴν ἀγάπην σὸν μὴ ἀγαπώμενο καὶ εἰς τὸν ἐγκαταλελειμμένο δὲν εἶναι μόνον ἔργον κοινωνικῶν λειτουργῶν. Μέσα σ' αὐτὸν τὸν κόσμον πού πρέπει νὰ κινούμεθα, πάντα θὰ ὑπάρχουν οἱ παράνομοι, οἱ ὁποῖοι πολιορκοῦνται ἀπὸ παντοῦ, τείνοντας τὸ χέρι γιὰ τὴν βοήθειά μας. Καὶ ἡ φοβερὴ πιθανότης εἶναι, ὅτι οἱ χριστιανοὶ μπορεῖ νὰ βλέπουν μπροστά τους αὐτὰ τὰ χέρια πού ζητοῦν τόσο ἄμεση βοήθεια καὶ νὰ μὴ κάνουν τίποτε. Πότε πὰ θὰ μάθωμε νὰ βλέπωμε τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς ἀδελφοὺς μας;

Gordon Jaek

Ἐπίδοσις: Σμ. Δουρβάνα

Η ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΑ ΤΗΣ ΣΤΙΓΜΗΣ

Τὶς ἀστραπιαῖες διαθλάσεις τοῦ φωτὸς πού χάνονται,
προσπαθῶ νὰ τὶς διατηρήσω ὅσο μπορῶ.
Δὲν εἶναι παρὰ ἡ εὐνοια τῆς στιγμῆς,
τὸ ξάφνιασμα τῆς ὁμορφιάς,
καὶ μυστικὰ μηνύματα μιᾶς ἀποκάλυψης.
—Πὲς τὸ μαγικὸ πέρασμα μιᾶς στιγμῆς,
τὸ νόημα μιᾶς λεπτομέρειας...
"Ἄς ποῦμε, ἡ ἀναλαμπὴ μιᾶς εὐτυχίας,
"Ἐνα φύλλο πού πέρασε καὶ πέταξε σὰν πεταλούδα,
ἓνα παιδάκι πού κλαίει γιατί ἔσβησε ξάφνου
ἓνας κόσμος στὴ μικρὴ του καρδιά,
ἓνα πουλί πού θουτάει χαρούμενο μὲς στὸ γαλάζιο φῶς.
Γι' αὐτὴ τὴν εὐαισθησία τῆς στιγμῆς,
τὶς ἀστραπιαῖες διαθλάσεις τοῦ φωτὸς πού χάνονται,
τὰ αἰσθητήριά μου διαρκῶς ἀνανεώνω!

ΔΗΜΗΤΡΗΣ Χ. ΜΠΟΣΙΝΑΚΗΣ

Η ΝΕΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΡΩΣΣΙΑΣ

Μέχρι τών μέσων τοῦ 1965 τὸ ἕνα τρίτον τῶν ἐργοστασίων ὑποδηματοποιίας καὶ ἱματισμοῦ τῆς Ρωσσίας ἐλειτούργησαν ὅπως γίνεται σὲ κεφαλαιοκρατικὰ καθεστῶτα· δηλαδή καθόριζαν μόνον τοὺς τὸ ἐπίπεδο παραγωγῆς τοὺς, ἀποφασίζαν τὶς τιμὲς τοὺς καὶ συναγωνίζονταν μεταξύ τοὺς τόσο ἔντονα ὅσο οἱ ἑταιρεῖες τῆς Ἀμερικῆς.

Μέσα σὲ δύο περίπου χρόνια αὐτὸ τὸ σύστημα θὰ ἐπεκταθῆ ὄχι μόνον στὶς ἑταιρεῖες βιομηχανικῶν προϊόντων ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν γεωργίαν.

Ὁ συναγωνισμὸς καὶ ἡ ζήτησις τῆς ἀγορᾶς θὰ ἀντικαταστήσουν τὰ κυβερνητικὰ σχέδια ποὺ ἀποφασίζουν μέχρι σήμερα τὸ ὄριον παραγωγῆς.

Ἐμεῖς οἱ δυτικοὶ μποροῦν νὰ θεωρήσουμε αὐτὴν τὴν ἀλλαγὴν ὡς ἀσυνέπεια πρὸς τὸ κομμουνιστικὸ καθεστῶς. Σοβιετικὲς αὐθεντίες ὅμως πιστεύουν ὅτι αὐτὴ ἡ ἀλλαγὴ θὰ ἀποδειχθῆ πολὺ πιὸ σπουδαία στὴν ἱστορία ἀπὸ ἕνα ἄλλο γεγονός τοῦ 1964, τὴν πτώσι τοῦ Κρουτσεφ.

Ἡ Ρωσσία δὲν υἱοθετεῖ εἶδος κεφαλαιοκρατίας ἀλλὰ προετοιμάζεται γιὰ ἕνα εἶδος κομμουνισμοῦ τόσο διαφορετικὸ ἀπὸ τὸν παλαιὸ Σταλινικὸ καὶ Κρουτσεφικὸ ὅσο διαφορετικὴ εἶναι ἡ κεφαλαιοκρατία τοῦ Καναδᾶ ἀπὸ τῆς Πορτογαλλίας.

Κατὰ τὸ παλαιὸ κομμουνιστικὸ σύστημα ὁ διευθυντὴς ἑνὸς ἐργοστασίου ὑποδημάτων ἔπαιρνε ἐντολὲς ἀπὸ τὴν κυβέρνησι πὸσα ἀκριβῶς παπούτσια νὰ παραγῆ, τί ποιότητα καὶ σὲ τί τιμὲς θὰ ἔπρεπε νὰ πωλοῦνται· ὁ ἴδιος ἦταν ὑπεύθυνος μόνον γιὰ τὸν ἀριθμὸ προϊόντων ποὺ ἔπρεπε νὰ παραγάγῃ. Ἐὰν ἡ ποιοτικὴ ἐργασία δὲν ἦταν καλὴ ἢ ἔὰν οἱ Ρωσσοῖδες δὲν ἀγόραζαν τὰ ὑποδήματα, διότι δὲν ἦταν τῆς μόδας, αὐτὸ δὲν ἀφοροῦσε τὸν διευθυντὴ τοῦ ἐργοστασίου.

Στὰ 1956 ἕνας ἀφανὴς Οὐκρανὸς οἰκονομολόγος, ὁ Γιεβσέι Λίμπερμαν ἀρχισε μίαν ἐκστρατεία γιὰ νὰ ἀλλάξῃ αὐτὸ τὸ σύστημα· ἐπέμεινε ὅτι σὲ μίαν κομμουνιστικὴν οἰκονομίαν ἀκριβῶς ὅπως καὶ σὲ μίαν κεφαλαιοκρατικὴν τὸ μόνον κριτήριον πρέπει νὰ εἶναι τὸ ποσοστὸν τοῦ κέρδους.

Οἱ ὑποστηρικταὶ τῆς παλαιᾶς γραμμῆς στὴν Μόσχα τὸν ἐθεώρησαν παρεκτρεπόμενον καὶ κεφαλαιοκράτη καὶ ἐπὶ ἐξαιτίαν ἔμεινε ἀφανὴς διότι ἡ ρωσικὴ οἰκονομία βροισκόταν σὲ ἀλματώδη ἀνάπτυξι.

Στὰ δύο τελευταῖα χρόνια ὅμως ὁ καθηγητὴς Λίμπερμαν ἀποκτᾶ ὀλοένα καὶ περισσοτέρους ὑποστηρικτάς· ἡ Ρωσσία ἀντιμετωπίζει ἕνα σκληρὸ παράγοντα τῆς ζωῆς: Ὁ μόνος τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον μίαν ἀνεπτυγμένη χώρα μπορεῖ νὰ αὐξήσῃ τὴν παραγωγὴν τῆς, εἶναι νὰ αὐξήσῃ τὴν ἐνεργητικότητά της, δηλ. τὴν ἀποδοτικότητά τῶν ἐργατῶν.

Κάποτε οἱ Σοβιετικοὶ μποροῦσαν νὰ αὐξήσουν τὴν παραγωγὴν τοὺς ἀπλῶς καὶ μόνον μὲ τὸ νὰ ξεχύσουν ἑκατομμύρια νέων ἐργατῶν στὴν βιομηχανία. Πολλοὶ νέοι μεγάλων καὶ πολλοὶ ἐργάτες ἐγκατέλειπαν τὸ χωριὸν γιὰ νὰ ἔλθουν στὴν πόλιν. Ἀλλὰ αὐτὸ δὲν συμβαίνει πλέον· σήμερα ἡ παραγωγὴ μπορεῖ νὰ αὐξηθῆ μόνον μὲ τὴν μεγαλύτερη ἀπόδοσι τῆς ὀριαίας ἐργασίας. Ἐνας Ρῶσσος μαθηματικὸς λέγει ὅτι λόγω ἐλλείψεως ἐνεργητικότητος μόνον τὸ 50% τῆς ἐπιδιωκομένης παραγωγῆς ἐπιτυγχάνεται.

Ὁ Βίττωρ Γκλασκὸβ, πεπειραμένος οἰκονομολόγος λέγει ὅτι ἕνα ἑκατομμύριον ὑπολογιστῶν θὰ ἔπρεπε νὰ ἐργαστοῦν σταθερὰ καὶ γιὰ πολλὰ χρόνια γιὰ νὰ καταλήξουν σὲ σαφῆ συμπεράσματα ὅσον ἀφορᾷ τὰ κεντρικὰ (κυβερνητικὰ) μέτρα ποὺ θὰ ληφθοῦν.

Ἡ μόνη λύσις γιὰ αὐτὴν τὴν βραδύνου-

σαν, σὲ ἀναλογία, βιομηχανική ἀνάπτυξι εἶναι, κατὰ τὴν γνώμη τοῦ καθηγητοῦ Λίμπερμαν, νὰ πληρώνουν τοὺς διευθυντὰς τῶν ἐργοστασίων καὶ τοὺς ἐργάτας σύμφωνα μὲ τὰ κέρδη ποὺ ἀποδίδουν καὶ ὄχι μὲ τὸν ἀριθμὸ κομματιῶν ποὺ αὐτοὶ παράγουν. Τὰ ἐργοστάσια ἱματισμοῦ καὶ ὑποδημάτων ποὺ θὰ κάνουν αὐτὸ τὸ ἄλλα πρὸς τὰ ἔμπροσθ πρέπει νὰ συμβουλευθῶνται τὴν κυβέρνησι μόνον γιὰ ἓνα πρᾶγμα: τίς δαπάνες γιὰ τὴν ἐπέκτασι. Μὲ ἄλλα λόγια, αὐτοὶ οἱ ἴδιοι θὰ ἀποφασίζουν γιὰ τὴν ποσότητα ποὺ θὰ παράγουν, θὰ ἀναζητοῦν τοὺς πελάτες γιὰ τὴν λιανικὴ πώλησι καὶ θὰ ἐπιβάλλουν ὅτιδήποτε τιμὲς φέρωνται τὸ μεγαλύτερο κέρδος.

Ἄν ἓνα εἶδος δὲν ξοδεύεται, θὰ ἐλαττώνουν τίς τιμὲς, ἂν ξοδεύεται, θὰ παράγουν περισσότερα διὰ τῆς ἐργασίας μὲ ὑπερωρίες ἐργατῶν. Μολονότι ὁ διευθυντὴς τοῦ ἐργοστασίου θὰ λάβῃ ὁδηγίες ἀπὸ τὴν κυβέρνησι νὰ πληρῶνῃ τὸ ἐλάχιστο ἡμερομίσθιο στὸν ἐργάτη, θὰ ἔχη ἐν τούτοις τὸ δικαίωμα νὰ αὐξάνῃ τίς ἀποδοχὰς τῶν ἐργατῶν μέχρι 50% ἐφ' ὅσον ὑπάρχουν κέρδη. Πράγματι ἡ Σοβιετικὴ κυβέρνησις υἱοθετεῖ σιγά-σιγά τίς θεωρίες τοῦ Τίτο. Ἐπὶ μία δεκαετία τὸ κίνητρο τοῦ κέρδους εἶναι ὁ ἀποφασιστικὸς παράγων τῆς γιουγκοσλαβικῆς οἰκονομίας. Δυτικοὶ οἰκονομολόγοι στὸ Βελιγράδι πιστεύουν ὅτι αὐτὸ ἔχει φέρει μεγάλη ἐπιτυχία. Ἀπὸ τὸ 1957 μέχρι τὸ 1963 τὸ βιωτικὸ ἐπίπεδο ἀνῆλθε κατὰ 86%. Στὰ μισὰ τοῦ 1964 ἡ βιομηχανικὴ παραγωγή ἀνῆλθε σχεδὸν κατὰ 19%. Τὸ κίνητρο τοῦ κέρδους ἔχει μεταβάλλει τὴν Γιουγκοσλαβία ὄχι μόνον οἰκονομικὰ ἀλλὰ καὶ πολιτικά. Ὁ ἀποφασιστικὸς παράγων εἶναι τὸ κέρδος ποὺ ἓνα βιομηχανικὸ ἐργοστάσι ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ. Π.χ. ἓνας χειριστὴς μηχανῆς πρέσσας μπορεῖ νὰ κερδίσῃ μόνον τὰ 50% τῶν κερδῶν ἐνὸς ἄλλου χειριστοῦ ποὺ ἐργάζεται σὲ ἄλλο ὅμοιο ἐργοστάσι μολονότι παράγουν καὶ οἱ δύο τὴν ἴδια ποσότητα. Τὸ δεύτερο ἐργοστάσι ποὺ πληρώνει περισσότερο ζη-

μιώνεται, ἐνῶ τὸ πρῶτο ἢ ἔχει ἰσολογισμὸ ἐξόδων καὶ ἐσόδων ἢ καθορίζει ἓνα μικρὸ κέρδος.

Γιὰ νὰ λειτουργήσῃ ἀποτελεσματικὰ αὐτὸ τὸ κερδοσκοπικὸ σύστημα ἡ Γιουγκοσλαβικὴ κυβέρνησι ὑποχρεώθηκε νὰ δώσῃ στοὺς ἐργάτες τὸ δικαίωμα νὰ διώχουν τοὺς διευθυντὰς τῶν ἐργοστασίων τους. Οἱ ἐργάτες στὸ φαρμακευτικὸ ἐργοστάσι τῆς Γκαλένικα κοντὰ στὸ Βελιγράδι ἔδιωξαν προσφάτως τὸν διευθυντὴ τους διότι δὲν παρουσίασε ἀρκετὰ κέρδη γιὰ νὰ τοὺς χτίσῃ καινούργια σπίτια. Μιὰ ἄλλη ἀλλαγὴ ἀκόμη πιὸ σπουδαία ἐπιτρέπει στὰ ἐργοστάσια νὰ ἐλαττώνουν τὸν ἀριθμὸ ἐργατῶν γιὰ νὰ κάνουν οἰκονομία.

Κάθε τμηματὸ ἐργοστάσι ἔχει δικαίωμα νὰ μισθώνῃ ἢ νὰ διώχῃ ἐργάτες, ἂν τὸ κρὴν ἀναγκαῖο, χωρὶς τὴ μεσολάβησι τοῦ διευθυντοῦ· ἐπομένως οἱ ἐργάτες κανονίζουν τὸν ἀριθμὸ τοῦ προσωπικοῦ γιὰ νὰ αὐξήσουν τὸ κέρδος τοῦ ἐργοστασίου καὶ κατὰ συνέπειαν νὰ λαμβάνουν μεγαλύτερο κέρδος οἱ ἴδιοι. Ὑπὸ αὐτὰς τὰς συνθήκας εἶναι ἀναπόφευκτον νὰ ὑπάρχῃ κάποια σχετικὴ ἀνεργεία.

Ἡ Γιουγκοσλαβία εἶναι ἡ μόνη κομμουνιστικὴ χώρα ποὺ δὲν δημιουργεῖ ἐπαγγέλματα μόνον καὶ μόνον γιὰ νὰ δείξῃ πλήρη ἀπασχόλησι, δηλαδὴ νὰ ἀποφύγῃ τὴν ἀνεργεία. Ἀντιθέτως τὸ περίσσευμα ἐργατικῶν χειρῶν ἐπιτρέπεται νὰ μεταναστεύῃ γιὰ ἐποχικὴ ἐργασία στὴ Δυτ. Γερμανία, Ἑλβετία ἢ Γαλλία.

Ἡ ἀρχὴ τῆς κερδοσκοπίας ἔχει δημιουργήσῃ στὴν Γιουγκοσλαβία τὴν πιὸ φιλελεύθερη οἰκονομία καὶ κοινωνία στὸν κομμουνιστικὸ κόσμον.

Ἄν μᾶς ἐπιτρέπεται νὰ λάβωμε σὰν ἀπαρχὴ τίς ἀπόψεις τοῦ καθηγητοῦ Λίμπερμαν, ἡ Ρωσσία βρῖσκεται ἀκριβῶς στὸν ἴδιον δρόμον τοῦ κερδοσκοπικοῦ συστήματος.

SIDNEY LENS

“ΠΕΘΑΝΕ Ο ΘΕΟΣ;”

Τό άμερικανικό περιοδικό «Time»—τό Πάσχα—κυκλοφόρησε με μιá ένδιαφέρουσα έρευνα γύρω στο θέμα του Θεού. Στο έξωφυλλό του σέ μαύρο πλαίσιο με κόκκινα γράμματα ρωτούσε «Is God dead?» (Πέθανε ό Θεός;). Τήν εϋθύνη τής έρεύνης είχε ό συγγραφέας John T. Elson. “Άνθρωπος με θαθείá συναίσθησι του καθήκοντος, μελέτησε δεκάδες βιβλία γύρω από τό θέμα του, και συγκέντρωσε 300 άπαντήσεις άπό τούς 32 άνταποκριτάς του «Time» σ’ όλο τόν κόσμο. Οί άνταποκριτάί άπευθύνθηκαν σέ θεολόγους, φιλοσόφους, έπιστήμονας, καλλιτέχνας, καθηγητάς και φοιτητάς, και ανθρώπους του λαου, ανεξαρτήτως δόγματος. Τις άπαντήσεις—τις πιό άντιπροσωπευτικές—μαζί με άποτελέσματα όμαδικών έρευνών και στατιστικών μās παρουσίασε τό πασαλινό τεϋχος του «Time», έμφανίζοντάς μας ένα τόσο καυτερό θέμα, τό θέμα, που κλείνουν οί τρείς λέξεις: «Πέθανε ό Θεός;»

Πολύ κόσμο άπασχολεί τό θέμα του Θεου. Άπό χιλιάδες νέους ανθρώπους παρακολουθούνται οί διαλέξεις και τά μαθήματα, που αναφέρονται στον Θεό και τήν ύπαρξί του. «”Αν θέλετε, λέει ό Abraham Heschel, Καθηγητής στο Πανεπιστήμιο του Μανχάτταν, νά έχετε ένα πολυπληθές άκροατήριο, μιλήστε για τόν Θεό και τήν πίστι». Οί ίεροκήρυκες στην Άμερική ξέρουν ότι δέν ύπάρχει άλλος τρόπος νά γεμίσουν τό ναό τους, παρά αναγγέλοντας σαν προσεχές θέμα του κηρύγματός τους: «Πέθανε ό Θεός;»

«Τό έρωτηματικό, γράφει ό John Elson, συνταράσσει και πολλούς πιστούς, που ίσως, φοβούνται, ότι ό Θεός πέθανε και τούς άπίστους που ύποπτεύονται, ότι ή άπάντησις είναι πώς ό Θεός ζή». Στο πρώτο μέρος ό άφορισμός του δέν είναι τελείως σωστός. Οί πιστοί, αν είναι άληθινά πιστοί, δέν

πιστεύουν ότι ό Θεός μπορεί νά πεθάνη. Οί «χλιαροί» λιποψυχούν και κάποτε κλονίζονται μπρός στην σύγχρονη άτιμόσφαιρα, τήν όποία με έπιτυχία χαρακτηρίζει ό Καθηγητής Άλ. Τσιριντάνης στο άρθρο του «Θρησκευόμεν σήμερα;» όταν λέη: «Δέν μπορεί νά λεχθί ότι ό σημερινός άνθρωπος έμπνέεται, ένισχύεται, οδηγείται από τήν θρησκευτικήν πίστιν. Δέν μπορεί νά λεχθί ότι ό σύγχρονος άνθρωπος θρησκεύει ύπό τήν βαθυτέραν, τήν γνησίαν έννοιαν του όρου. Άντιθέτως. Ήμπορεί νά λεχθί, και πρέπει νά λεχθί και λέγεται, ότι ή θρησκευτικότης μας εις τās ήμέρας μας διέρχεται κρίσιν... Ή κοσμοπλημμύρα τής Μεγάλης Έβδομάδος στις Έκκλησιές μας δέν άποδεικνύει ότι δέν περνάμε κρίσιν...».

Τό ίδιο ύπογραμμίζει και τό «Time», όταν αναφέρη τήν πρόσφατη έρευνα του Pollster Lou Harris, που ανεβάζει στα 97% τούς Άμερικανούς που λένε ότι πιστεύουν στο Θεό και τά άποτελέσματα μιās εργασίας του Γκάλοπ που φθάνει στα 44% τούς παρακολουθούντας τις ίερές άκολουθίες των διαφόρων εκκλησιών. Άνάμεσα σ’ αυτούς, αναμφιβόλως, ύπάρχουν και εκείνοι για τούς όποιους ή πίστις είναι «βράχος του Γιβραλτάρ». Ό Μπίλλυ Γκράχαμ, ένας άπ’ αυτούς, ειπε: «Ξέρω ότι ύπάρχει Θεός, λόγω προσωπικής έμπειρίας. Έχω μιλήσει μαζί Του και έχω περπατήσει πλάί Του. Ένδιαφέρεται για μένα και είναι παρών σέ κάθε στιγμή τής καθημερινής μου ζωής».

Όστόσο όμως ή έποχή μας χαρακτηρίζεται, από τό «Time», και έποχή που άπλώνεται ή πεποίθησις στον θάνατο του Θεού! Ό Paul Ramsey, καθηγητής στο Πανεπιστήμιο του Πρίστον παρατηρεί ότι ειμεθα οί πρώτοι άνθρωποι στην ιστορία που έπιχειρούμε νά θεμελιώσουμε έναν πολιτισμό πάνω στην πεποίθησι ότι ό Θεός πέθανε. Για μερικούς

αυτή ή πεποιθήσις είναι πηγή ύπαρξιακής άγωνίας. Για άλλους όμως τó πρόβλημα Θεός είναι έξω άπό τά ενδιαφέροντά τους. «Προσωπικά, ποτέ δέν θρέθηκα άντιμέτωπος μέ τó έρώτημα άν ύπάρχη Θεός», λέει ó Claude Lévi-Strauss, καθηγητής στο «Collège de France». 'Ο άθεϊσμός τού «ύπεραπασχολημένου» ανθρώπου, είναι χαρακτηριστικό γνώρισμα τής έποχής μας.

"Άλλη κατηγορία είναι ή παράταξις τών άθέων στην πράξι. Πολλοί πού γεμίζουν τούς ναούς τήν Κυριακή, τήν ύπόλοιπη έβδομάδα ζοϋν σάν νά μήν ύπάρχη Θεός. 'Ιδιαίτερα άνάμεσα στους νέους συναντάμε πολύ τόν τύπο αυτό. 'Η πίστις σήμερα, τονίζει ó William Hamilton, δέν είναι ένα άπόκτημα, αλλά μία έλπίδα.

Χιλιάδες άλλοι ύποτάσσονται σιγά-σιγά στη ζωή τού «άνωνύμου Χριστιανισμού». Μιλώντας ó φιλόσοφος Michael Novak, τού Πανεπιστημίου τού Stanford για τούς νέους τονίζει ότι για τούς περισσότερους τά δόγματα τής 'Εκκλησίας έχουν χάσει τó νόημά τους. Λένε οί νέοι αυτοί: «Δέν νοιώθω τόν Θεό. "Άν, καμμιά φορά, προσεύχωμαι, προσεύχομαι σέ Θεό πού δέν μπορώ νά δω ή ν' ακούσω ή νά αισθανθώ».

'Η έννοια τού Θεού είναι σήμερα πολύ συγκεκριμένη. 'Η μορφή του αλλάζει συνεχώς. 'Ο Θεός μέ τήν γενειάδα, 'Εκείνος πού κατοικεί στα σύννεφα, πού είναι μία «φλόγα, πού τυφλώνει», όπως είπε στον έδω άνταποκριτή τού «Time» ένας θυρωρός έλληνικής πολυκατοικίας, είναι για άλλους ή πυρηνική δύναμις ή ή βόμβα ύδρογόνου. Για τόν ένα είναι ένας τρομερός 'Ιεχωβάς ή ένας άγαθός παπούλης, για τόν άλλο ó Θεός είναι μία φαντασία χρήσιμη για τούς πρωτόγονους λαούς ή «ή άρμονία τού σύμπαντος» ή «ή φωνή τής συνειδήσεως».

★ ★ ★

Γιατί όμως στις ήμέρες μας έγινε τόσο δύσκολο νά πιστεύουμε στον Θεό και τόσο εύκολο νά κηρύττουμε τó θάνατό του;

'Αργά, αλλά σταθερά χάραξε στον όρίζοντα ή πεποιθήσις ότι ó άνθρωπος δέν έχει άνάγκη τού Θεού νά έρμηνεύσει και νά κυβερνήσει τή ζωή του. 'Ο Κάρλ Κάρξ και ó Πιερ Προυντόν διεκήρυξαν ότι οί εκκλησίες και οί θεοί τους θά μπορούσαν νά απομακρυνθούν άν κάποτε ó άνθρωπος θά ήταν ελεύθερος νά κανονίζει και νά βελτιώνει τόν προορισμό του. 'Η έπιστήμη και ή τεχνική ανέλαβε τόν δύσκολο αυτό ρόλο στους νεωτέρους χρόνους. "Όταν ó Ναπολέων ρώτησε τόν Λαπλάς γιατί δέν άνέφερε τόν Θεό στο βιβλίο του για τούς άστέρους, τού άπάντησε: «Δέν έχω άνάγκη άπό ύποθέσεις».

'Η έρευνα έδειξε ότι και ή σύγχρονη φιλελευθέρα θεολογία δέν βοήθησε σ' ένα ξεκαθάρισμα γύρω στο θέμα τού Θεού. Οί «Χριστιανοί άθεϊσταί», όπως τούς άποκαλεί ó Elson, άλλοτε κηρύττουν τήν άνάγκη νά μήν αναφέρουν καθόλου τó όνομα τού Θεού, κι' άλλοτε είναι πρόθυμοι νά προσφέρουν μια νέα εικόνα τού Θεού χρησιμοποιώντας τήν σύγχρονη σκέψη.

Οί Καθηγηταί τής Θεολογίας Schubert Ogden και John Cobb ύποστηρίζουν τήν άποψη ότι ó Θεός αλλάζει μαζί μέ τó σύμπαν. 'Αντι νά σκεπτόμεθα τόν Θεό σάν τó άμετάβλητο «πρώτον κινούν» τού Σύμπαντος, σημειώνει ó Ogden, τó λογικό μας άγαπάει περισσότερο νά τόν περιγράψουμε σάν τó «τελικό γεγονός». «'Ο κόσμος δημιουργεί τόν Θεό καθώς Αυτός τόν δημιούργησε».

Οί πιό όμως ένθουσιώδεις προπαγανδισταί μιας νέας εικόνας τού Θεού είναι ó 'Αγγλικανός θεολόγος 'Επίσκοπος Robinson τού Woolwich και ó 'Επίσκοπος James A. Pike τής Καλιφόρνιας. 'Ο πρώτος στο βιβλίο του «'Εντιμος άπέναντι στο Θεό», μας δίνει μια εικόνα τού Θεού άσαφή και άβέβαια. 'Ο Pike νομίζει ότι ή 'Εκκλησία πρέπει νά έγκαταλείψη τó δόγμα τής 'Αγίας Τριάδος, νά σταματήσει νά άπονέμη ειδικές ένέργειες στα τρία πρόσωπα.

‘Ο σύγχρονος άνθρωπος δεν αγαπάει τόσο ψηλές μεταφυσικές πτήσεις.

‘Αλλ’ ό μεγαλύτερος προτεστάντης θεολόγος του αιώνας μας ό Karl Barth σάν ν’ άπαντά σ’ όλους αυτούς, τονίζει ότι κάθε συζήτησις γύρω στο πρόβλημα του Θεού, που άρχίζει και στηρίζεται στην ανθρώπινη έμπειρία και γνώσι, είναι μιά μάταια άναζήτησις. ‘Ανακαλύπτει ένα είδωλο, όχι τόν άληθινό Θεό. Για όσους όμως έχουν πίστι «ώστε και όρη μεθιστάναι» όλες οι άναζητήσεις και οι κάθε είδους συμβισασμοί, που έπιχειρεί τó λογικό του συγχρόνου άνθρωπου είναι άχρηστοι και όδηγούν στην έσωτερική άγωνία. ‘Ο Rudolf Bultmann υπογραμμίζει ότι ή άγωνία τονίζει την παρουσία του Θεού και όταν νομίζουμε ότι άπομακρυνόμεθα από Αυτόν. ‘Η άνησυχία υπογραμμίζει την βιθλική άλήθεια ότι «ή Βασιλεία του Θεού έντός ήμών έστι».

Γιά τους πιστούς ό Θεός θρίσκεται μέσα τους. Γι’ αυτό ούτε έπιβάλλεται, ούτε διδάσκεται με τó λογικό ή πίστις στον Θεό. Σ’ αυτήν δεν μπορεί νά φθάση με την Λογική του και με τις άνακαλύψεις της ‘Επιστήμης του. Φθάνει βοηθούμενος από τή θεία ‘Αποκάλυψη στην βεβαιότητα ότι υπάρχει Θεός—άσύλληπτος, άπροσδιόριστος, άξεπέρας

στος, πανταχοδ παρών. ‘Ακόμα και οι άθεοι πιστεύουν σε κάποιο Θεό. ‘Η κάποτε, σε κάποια στιγμή της ζωής τους ή στην τελευταία τους στιγμή, άναγνωρίζουν την ύπαρξι του Θεού.

‘Η πίστις είναι ένα πήδημα στο σκοτάδι—έτσι την χαρακτηρίζουν μερικοί στην έρευνα του «Time»—κι’ άλλοι την λένε ότι είναι ένα δώρο του Θεού. «‘Ο Θεός δίνει στη ζωή μας νόημα και χάρι». Και εκείνοι που άμφιβάλλουν θρίσκονται στον κύκλο της παρουσίας του Θεού. «Πιστεύουμε στον Θεό, ένώ τó σαράκι της άμφιβολίας για την αιωσιότητα μας τρώει».

‘Αν σήμερα ή χθές θρησκευώνται περισσότεροι ή λιγώτεροι άνθρωποι, ύπάρχουν αντίθετοι διαπιστώσεις και γνώμες. ‘Αλλ’ ότι ό άνθρωπος του 20ού αιώνας αισθάνεται ότι ύπάρχει και ότι ζή ό Θεός, είναι ένα από τά άναμφισβήτητα φαινόμενα της έποχής μας. Σήμερα εύκρινέστερα παρά σε παλαιότερες έποχές άκούμε την ήχώ της προσευχής του θλιμμένου εκείνου πατέρα του Εύαγγελίου: «Πιστεύω, Κύριε, βοήθει μου τή άπιστία» (Μάρκ. θ’ 24).

Ι. Γ. ΑΛΕΞΙΟΥ

ΜΕ ΤΗΝ ΠΙΝΟΗ

ΕΝΟΣ «ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΥ»

«Τὴν ὥρα πού ἔμπαινε στὴν ἱστορία ὁ αἰώνας μας, ὁ Θεὸς δὲν ἀποκαλύφθηκε στοὺς ἀνθρώπους» (1).

Δὲν θέλω νὰ κρίνω τὴν ὀρθότητα τοῦ νοήματος. Μόνον, παίρνοντας τὴν ὑπερβολή του σὰν ξεκίνημα, θέλω νὰ προχωρήσω, ὄχι πιά σὲ εὐκολες διαπιστώσεις, ἀλλὰ σὲ ἐλάχιστες βασικὲς ὑπομνήσεις, σχετικὰ μὲ τὴν κρισιμότητα τῶν καιρῶν μας.

Τὸ φάσμα μιᾶς μελλοντικῆς συρράξεως τῶν τριῶν κόσμων συγκλονίζει τὶς ψυχές. Ὁ ἀνθρωπος τοῦ εἰκοστοῦ αἰώνα ἔχει πιά συνειδητοποιήσει, ὅτι κάτι τέτοιο δὲν σημαίνει πιά μιὰ συνηθισμένη ἀναμέτρηση, ἀλλὰ μιὰ ἐναγώνια ἀμίλλα θανάτου, κάτω ἀπὸ τὴν ἐκμηδενιστικὴ ἐπήρεια τῆς σύγχρονης τεχνικῆς προόδου.

Μὲ ἔμβλημά μας τὴν τεχνολογικὴ γνῶσι, σὰν κυρίαρχη δύναμι, ζοῦμε ἐξουθενωμένοι σ' ἓναν κόσμο ἀντινομιῶν καὶ ψευδοιουθσεων κοντὰ στὴν ὀριακὴ γραμμὴ τῆς ἠθικῆς καὶ ὕλικῆς αὐτοκαταστροφῆς (2).

Οἱ κατακτήσεις ὠδήγησαν στὴν οἴηση. Ἡ ἀρρωστημένη φαντασία στὴν ἀπιστία καὶ τὸ ἀγχος γιὰ τὸ αὖριο. Ἀπ' τὴν ὀμίχλη τῆς ἀστάθειας καὶ τῆς ἀμφιβολίας, προβάλλει ἀπερίφραστα στὰ χεῖλη τῆς σημερινῆς διανοήσεως ἡ ἀδυσώπητη ἀλήθεια: «Κινδυνεύει στὶς μέρες μας ὁ ἀνθρώπος» (3).

(1). Παναγιώτη Κανελλόπουλου, Ὁ εἰκοστός αἰώνας, Ἀθήναι 1951, σ. 22.

(2). Πρὸλ. Ἀμύντα Παπαθασιλείου, Μικρὰ δοκίμια, Ἀθήναι 1963, σ. 83.

(3). Πλήρη ἀνατομία τῆς ἐποχῆς μας παρέχουν σὲ συσχετισμὸ οἱ ἐπόμενες μελέτες: Π. Μελίτη, Γιὰ ν' ἀνοιξῆ ὁ δρόμος, Ἀθήναι 1957—Σ. Καλλιὰφα, Χαρακτηρισμὸς τῆς ἐποχῆς μας, Ἀθήναι 1953—Π. Κανελλόπουλου, Ὁ χριστιανισμὸς καὶ ἡ ἐποχὴ μας, Ἀθήναι 1953, τοῦ ἰδίου, Εἰκοστός αἰώνας, Ἀθήναι 1951—Richard W. Livingstone, Greek ideals and modern Life, μετ. Δ. Χόνδρου, Ἀθήναι 1950—Κ. Βουρ-

Ἄκοῦμε γύρω μας νὰ γίνεται λόγος γιὰ τὴν «ἠθικὴ κρίσι» πού ἔχει ξεσπάσει. Ὁμιλοῦν συνήθως γιὰ «κρίσι τῆς δημοκρατίας» ἢ γιὰ «κρίσι τῶν ἐλευθέρων θεσμῶν». Εὐκόλα ὅμως μποροῦμε νὰ διαπιστώσουμε, ὅτι κανεὶς, ἢ μᾶλλον, λίγοι ἀναφέρονται στὴν ἐσώτερη ἀνθρώπινη ὑπόστασι, τὰ θεμέλια καὶ τὴν ἠθικὴ συνείδησι.

Ἀπὸ μιὰ ἐπισταμένη ἐνδοσκόπησι προκύπτει, ὅτι εὐρίσκεται σὲ πλήρη ἐξέλιξι ἢ σημερινὴ «καταλυτικὴ ἐσωτερικὴ ἀναρχία» πού ὀδηγεῖ στὴν βαθμιαία θανάτωσι τοῦ ἀνθρωπισμοῦ καὶ τὴν ἀνάπτυξι μιᾶς μηδενιστικῆς θεωρήσεως τῶν ἀξιῶν.

Ἀνάμεσα στὶς ἀνθρώπινες κοινωνίες ὑψώθηκαν ἐπιθλητικὰ τὰ διαχωριστικὰ τεῖχη. Ὁ ἓνας ὑποβλέπει τὸν ἄλλο. Τὸν αἰσθάνεται σὰν ξένο. Αἰσθάνεται, ὅτι οἱ ἄλλοι τὸν κυτοῦν, ἂν ὄχι μὲ θλέμμα ἐχθροῦ ἢ δικαστοῦ, πάντως μὲ τὴν ἀπάθεια κάποιου ψυχροῦ, ἀδιάφορου θεατοῦ. Μένει ἐπιφυλακτικὸς... "Ἐτοὶ ὁ ἑαυτὸς του ἀντιστρατεύεται στὶς προαιώνιες καταβολές τῆς ἀνθρώπινης ὑπάρξεως, τῆς κοινωνικότητος καὶ τῆς συμπάθειας (Einfühlung) (4).

Σὲ τοῦτες τὶς κοσμογονικὲς ὄρες, σὰν ἀστραπὲς στὰ ζοφερά σκοτάδια, προβάλλ-

βέρη, Ψυχολογία καὶ κοσμοθεωρία τῆς μεταπολεμικῆς νεολαίας εἰς τὴν Εὐρώπην, Ἀθήναι 1959—Θ. Παπακωνσταντίνου, Προβλήματα τῆς ἐποχῆς μας, Ἀθήναι 1964—Κ. Τσιρόπουλου, Ἡ Ἑλλάδα ὡς πρόβλημα, Ἀθήναι, 1956—Karl Jaspers, Die Atombombe und die Zukunft des Menschen (1958), μετ. Κ. Ἀναγνωστόπουλου, Ἀθήναι 1965, τόμ. Α', τόμ Β' 1966.

(4) Πρὸλ. Θ. Βορέα, Ψυχολογία, Ἀθήναι 1933, σ. 342. Τὸ θέμα αὐτὸ ἀπετέλεσε παλαιότερα ἀντικείμενο διαμάχης ψυχολόγων, κοινωνιολόγων καὶ φιλοσόφων ἠθικολόγων, ὅπως ὁ E. Mounier, ὁ G. Marcel καὶ ὁ N. Berdiaeff—πρὸλ. καὶ J. Maisonneuve, Psychologie Sociale (Presses Un. de Fr. n. 458) μετ. Δ. Κατσαρδέλλου, Ἀθήναι 1964, σ. 53 κ. ἔ.

λουں κατὰ καιροὺς ὠρισμένες μορφές, ἡ καθεμιὰ μὲ τις ἀτέλειές της, φυσιογνωμί-ες, πού τὸ ἔργο τους—ἴσως ὄχι πάντοτε τέ-λεια ξεκαθαρισμένο στὸ φῶς τῆς ἐσχατο-λογικῆς κρίσεως—ἀποτελεῖ ἕνα παρήγορο μῆνυμα γιὰ τὸ ἀβέβαιο μέλλον.

Ὁ Antoine de Saint-Exupéry παρουσιάζ-εται μέσ' ἀπ' τὸ ἔργο του σάν ἕνα ἀνήσυ-χο σύγχρονο πνεῦμα, πού ἀσπάζεται τὴν χριστιανικὴ Ἀλήθεια, καὶ ἀφήνει νὰ δια-φανῆ ὄλο τὸ μεγαλεῖο της κάτω ἀπὸ τὸν πέπλο μιᾶς ἀνθρωπιστικῆς κοσμοθεωρίας, στὰ πλαίσια τῆς ὁποίας ἐλίσσεται τὸ ἄτο-μο σάν αὐτεξούσια ὑπαρξία.

Τὸ ἔργο του «ἡ γῆ τῶν ἀνθρώπων»⁽⁵⁾, γραμμένο γύρω στὰ 1939, ὅπως ὄλοι οἱ κριτικοὶ ὑποστηρίζουν, εἶναι ἕνα κλασι-κὸ ζωντανὸ κομμάτι ψυχικῆς ἐξάρσεως, χυμένο στὰ καλούπια του σὲ ὄρες κρίσε-ως τῆς ἀνθρώπινης συνειδήσεως καὶ τοῦ πολιτισμοῦ.

Ἡ ἀξία του ἔγκειται στὸ ὅτι παρέχει τὴν ἐντύπωση μιᾶς «θερμῆς ἀνάσας» ἀδελ-φικῆς ἀγάπης καὶ ἐνότητος ὄλων τῶν ἀν-θρώπων τῆς γῆς. Συνάμα προσφέρει τὸ ἀπόσταγμα μιᾶς τραγικῆς ἐμπειρίας.

Ἐχοντας σάν ἀφετηρία καὶ τέρμα τὸν ἄνθρωπο, διασαλπίζει στὶς γενιές τὸ ἐλ-πιδόφορο μῆνυμα τοῦ, ἰδιαίτερα δὲ σήμε-ρα, πού τὰ ἐπαναστατικὰ πραξικοπήματα, οἱ ἐμφύλιες συρράξεις, οἱ φυλετικὲς διακρί-σεις, τὰ ἀμυντικὰ συμβούλια, τὰ πανειρη-νιστικὰ κηρύγματα τὰ ἀμφικτυονικὰ κέν-τρα πνευματικῆς συνεστιάσεως καὶ οἱ προσπάθειες γιὰ τὴν προσέγγιση τῶν Ἐκ-κλησιῶν ἀποτελοῦν τὸ ἐπίκεντρο τοῦ κοι-νοῦ ἐνδιαφέροντος.

★ ★ ★

Εὐαίσθητη ψυχὴ ὁ Antoine de Saint-Exu-

(5) Τὸ βιβλίον αὐτό, *Terre des Hommes*, ἀφῆρμα ἀπὸ τὸν συγγραφέα στὸν φίλο του Henri Cuillaumet, ἐτιμήθη διὰ τοῦ «Prix du Roman de l'Academie Française» τὸ 1939—πρβλ. E. Abry, C. Audic, P. Crouzet, *Histoire illustrée de la Littérature Française*, Paris 1949, σ. 682 καὶ 826. Ἐλήφθ ὑπ' ὄψιν καὶ ἡ μετάφρασι τοῦ ἔργου ἀπὸ τὸν Ἀ. Μοσχοβάκη, Ἀθήναι 1963. Σὲ πολ-λές περιπτώσεις ἐπαναλαμβάνω αὐτόουσιον τὸν ζωντανὸ φραστικὸν τοῦ πλοῦτο.

régy (1900-1944) ἀνατράφηκε σ' ἕνα ἀρι-στοκρατικὸ περιβάλλον τῆς Λυών, μὲ πρῶ-τες βλέψεις τὸ θέατρο καὶ τὶς Καλὰς Τέ-χνας. Ἡ γνωριμία του μὲ τὴν ἀνθρώπινη δυστυχία γίνεται πολὺ νωρὶς, ὅταν ὁ πα-τέρας του ἀφήνῃ τὸν κόσμον τοῦτο.

Σάν πιλότος στὰ χρόνια τοῦ μεσοπολέ-μου, κι' ἔπειτα στὸν πόλεμον, ἦλθε σ' ἐπα-φῆ μὲ ὄλους τοὺς ἀνθρώπους, ὄλων τῶν φυλῶν καὶ τῶν ἐθνῶν. Ἦταν ἡ ἐποχὴ, πού ἀντὶ τῆς ἠθικῆς ἐθιριάμβευε ὁ κυνισμός, μετατρέποντας τὶς ἀνώτερες ἐμπνεύσεις σὲ δυνάμεις σκότους καὶ ὀλέθρου⁽⁶⁾.

Οἱ κοινωνικὲς διακρίσεις, ἡ μιζέρια κι' ἡ ἀθλιότης, οἱ κλεισμένες καρδιές ἀπὸ τὰ μίση, πού χωρίζουν, τέλος δὲ τὸ μακάθριο θέαμα τῶν ἐρειπίων, πού καπνίζουν—ἀπο-τέλεσμα τῆς ὀλέθριας τέχνης τοῦ Ἄρη—ἔκαμαν ν' ἀναβλύσῃ ἀπὸ τὴν τρυφερὴ καρ-διά τὸ μύρον τῆς φιλανθρωπίας.

Τὸ πέταγμα στοὺς γαλανοὺς αἰθέρες, πάνω ἀπ' τὴ Μεσόγειον καὶ τοὺς Ὠκεα-νοὺς, πάνω ἀπ' τὴν Ἀμερικὴ καὶ τὴν Ρω-σία, ἀπ' τὴν Τουλούζη στὸ Ντακάρ καὶ τὴ Γῆ τοῦ Πυρός, ἀπ' τὴν Καζαμπλάνκα στὸ Τομπουκτοῦ καὶ τὴν Γουατεμάλα, συνέθε-σε τὸ μεγαλεῖο τῆς ἐνότητος, πού ἐκμηδε-νίζει ὄλες τὶς ἀπέραντες ἀποστάσεις.

Κι' ἔπειτα ἡ ὥρα τῆς Ἀφρικανικῆς ἐ-ρήμου, ἡ ἔκστασις τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς πάνω στὴν ἄβυσσον τοῦ θανάτου, τοῦ ἐνεφύ-σησαν τὴ μυστηριακὴ πνοὴ τῆς δημιουργί-ας.

Inter arma, τὴν ὥρα πού ἡ ἀτμόσφαιρα ἦταν ἠλεκτρισμένη μετὰ τὸν Πρῶτον Παγ-κόσμιο, καὶ ὅταν οἱ ἐμφύλιες διαμάχες ἐ-μαίνοντο στὴν Ἰσπανία, ὅταν στὸν ὀρίζον-τα συνωθοῦντο τὰ μαῦρα σύννεφα τῆς πρῶ-της ἐκλογικῆς ἐπιτυχίας τοῦ τέρατος τοῦ Τρίτου Ράιχ, ὅταν ἡ Αἰθιοπία σφάδαζε μέ-σα στοὺς θανάσιμους ἐναγκαλισμοὺς τοῦ φασισμού, καὶ ὅταν τέλος ὁ Σινο-Ἰαπω-νικὸς πόλεμος σήμανε τὴν εἴσοδον σὲ μιὰ νέα περίοδο, πού θὰ ὠδηγοῦσε ἀργὰ ἢ γρήγορα μὲ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ ἀξονος σ' ἕναν βαθμιαῖον ἠθικὸν ἐκφυλισμὸν τοῦ ἀν-

(6) Πρβλ. C. Jung, *Essays on Contemporary Events*, μετ. Σ. Ἀντζάκα, Γ. Μπα-μπατζάτη. περ. Ἐποχές, 1966, σ. 386 κ. ἔ.

θρώπινου γένους, τότε ο Exupéry ένωισε κάτι να θεριεύη μέσα του. Ήταν «τὸ Πνεῦμα πού, ὅταν πνέη στὶς λάσπες, μπορεῖ νὰ φτιάξῃ τὸν ἄνθρωπο» (7).

★ ★ ★

«Ἡ γῆ τῶν ἀνθρώπων», ἀφ' ἑνὸς μὲν, σὰν ἓνα σκληρὸ «κατηγορῶ», σὲ ὀδηγεῖ κλιμακωτὰ ἀπ' τὴν ἀπογοήτευσί τῆς σκληρῆς πραγματικότητος στὴν ἀπαισιοδοξία μιᾶς στυγνῆς αὐτογνωσίας, ἀφ' ἑτέρου δέ, σὰν οὐμανιστικὴ διακήρυξι μερικῶν ὑπερβατικῶν ἀληθειῶν, μὲ μεθοδικότητα καὶ μεγαλεῖο Βεγκνερικῆς συνθέσεως, προβάλλει τὸν ἰδανικὸ τύπο τοῦ ἀτόμου, πάντα στὰ πλαίσια τῆς κοινωνικῆς πραγματικότητος.

Τὸ θεμέλιο, τὸ ξεκίνημα γιὰ τὸν Saint-Exupéry εἶναι ἡ ἀλήθεια. Ἡ ἀλήθεια τῆς ζωῆς, ξεκάθαρη, γυμνή. Εἶναι τὸ ἀληθινὸ νόημα, ὁ σκοπὸς τῆς ζωῆς. Εἶναι ἐκεῖνο, πού σώζει τὸν ἄνθρωπο. «Ἡ ἀλήθεια γιὰ τὸν ἄνθρωπο εἶναι ἐκεῖνο, πού τὸν κάνει πραγματικὸ ἄνθρωπο».

Νὰ τὸ πρῶτο σκέλος τῆς ἀνθρωπιστικῆς διδασκαλίας του. Εἶναι ἡ τελείωσις τῆς προσωπικότητος. Εἶναι ὁ συνεχῆς ἀγώνας, γιὰ νὰ μεταμορφωθῇ ὁ ἄνθρωπος «εἰς ἄνδρα τέλειον» (8). Γιὰ νὰ ἐπιτύχουμε αὐτὸ πρέπει πρῶτα νὰ συνειδητοποιήσουμε τὸ ρόλο μας μέσα στὴ ζωὴ, ἰδιαίτερα δὲ μέσα στὴν κοινωνία. «Ὅταν ἀποκτοῦμε συνειδησι γιὰ τὸ ρόλο μας, ἀκόμα καὶ ὅταν εἶναι ὁ πῦρ τιποτένιος, τότε μόνο εἴμαστε εὐτυχισμένοι». «Ὅταν ἀποκτήσουμε πλήρη συναίσθησι τῆς κοινωνικῆς μας παρουσίας, τότε γεννιέται μέσα μας αὐτόματα ἓνα αἶσθημα πληρότητος, ὅπου ὑπολανθάνει κάποιος διακαῆς πόθος γιὰ κρυφὴ ἢ φανερὴ ἀναγνώρισι ἐκ μέρους τῶν ἄλλων. Συμβαίνει ὅ,τι μὲ τὴν «γριά παραμάννα, πού ἔτρεχε ἀμέεως νὰ στραβωθῇ στὸ φῶς τῆς μικρῆς λάμπας, γιὰ νὰ μαντάρῃ τὸ κάλυμμα τῆς Ἁγίας Τράπεζας ἢ νὰ μπαλώσῃ τὰ πανιά τοῦ καραβιοῦ, νὰ ὑπηρετήσῃ,

δὲν γνωρίζω, τί πῶς μεγάλο ἀπ' αὐτὴν, ἓνα Θεὸ ἢ ἓνα πλοῖο».

Γιὰ νὰ μεγαλουργήσῃ ὁ ἄνθρωπος, κατὰ τὸν Exupéry, χρειάζεται νὰ ἔχῃ πίστι ἀσάλευτη, τόσο στὰ ἰδανικά του, ὅσο καὶ στὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ του, στὸ ἄφθαρτο ἀνθρώπινο μεγαλεῖο, στὴ δυνατότητα τοῦ ἀτόμου νὰ μεγαλοουργῇ. Ἐδῶ πρόκειται γιὰ ἀποθέωσι τῆς ἀνθρώπινης προσωπικότητος. Προβάλλεται ξεκάθαρα ἡ ἀξία ἀνθρώπου. Σ' ἓνα σημεῖο τοῦ ἔργου του ἀναφέρει, ὅτι ὁ ἄνθρωπος «ξεχωρίζε ἀπὸ τὴν ἀγέλη τῶν ζώων, τὸν διακρίνει ἡ ἀξιοθαύμαστη ἀνθρώπινη ὑπερηφάνεια» (9). Δὲν ἔχει σημασία ἂν εἴμαστε φτωχοὶ ἢ παραμερισμένοι στὴ ζωὴ. Ὁ καθένας μόνος του μπορεῖ νὰ νικήσῃ τὴ μοῖρα του, νὰ ξεπεράσῃ τὸ πεπρωμένο του. «Ἀπ' τὴ χόβολη τῶν ἀφεντάδων φτιάχνει ὁ σκλάβος τὴν περηφάνεια του».

Εἶναι πράγματι μιὰ λίγο παράξενη, κάπως αὐτοσχέδια ἠθική. Θὰ τὴν ἔλεγα ἠθική τοῦ δυναμικοῦ ἀνθρωπισμοῦ. Ἐάν κατωρθώσῃ καὶ ξεπεράσῃ τὸν ἑαυτὸ σου, ἔάν φανῆς κάπως ἀνώτερος ἀπ' ὅ,τι εἶσαι, τότε ἔχεις φθάσει τὸ μέτρο τῆς τελειότητος. «Ὅλοι ἔχουμε γνωρίσει ἀνθρώπους οὐ μαγαζιοῦ, πού σὲ μιὰ νύχτα ναυαγίου ἢ πυρκαγιᾶς φανήκανε ἀνώτεροι ἀπ' ὅτι εἶναι... Ἡ πυρκαγιὰ, τὸ ναυάγιο, θὰ μείνουν γι' αὐτοὺς ἡ μεγάλη νύχτα τῆς ζωῆς τους. Μὰ, ἐπειδὴ λείπουν πιά οἱ νέες εὐκαιρίες, τὸ κατὰλληλο ἔδαφος, ἡ ἐπίμονη πίστι, πέφτουν ξανά στὴ νάρκη τους, χωρὶς νάχουν πιστέψῃ στὸ μεγαλεῖο τους».

Γιὰ τίς ἰδέες του αὐτὲς πολλοὶ τὸν κατέκριναν. Ὁ Ed. Jaloux γράφει σχετικὰ, ὅτι ἡ ἠθική τοῦ Saint-Exupéry μοιάζει μὲ τοῦ Nietzsche, τοῦ Carlyle ἢ τοῦ Emerson, ὅπου τὰ ἄτομα προβάλλονται πάντα σὰν ἥρωες καὶ ὑπεράνθρωποι (10).

Πολλὲς φορὲς, ὅπως συμβαίνει καὶ στὶς ἡμέρες μας, ἡ ὑπέρμετρι αὐτοπεποίθησι ὀδηγεῖ ἀπὸ μιὰ ἀπόλυτη ἐνδοστροφεία, σ' ἓναν ὑπερτροφικὸ ἐγωῖσμό, μὲ ἀπώτε-

(7) Πρβλ. J. Boullé, Antoine de Saint-Exupéry, Terre des Hommes, ἐκδ. Classiques Larousse.

(8) Ἐφεσ. Δ, 13.

(9) Ἡ ἔκφρασις εἶναι, «l' admirable orgueil d' homme».

(10) Ed. Jaloux, Nouvelles littéraires 8 Avril 1939.

ρες δλέθριες συνέπειες τήν άτομική και κοινωνική απομόνωση. Τότε όλοι μαζί είμαστε κλεισμένοι, αιώνια αιχμάλωτοι σε μιὰ απέραντη φυλακή. «Φτιάξαμε ώραγια για πολύ τήν εικόνα τής φυλακής μας. Πιστέψαμε χλοερό και φιλόξενο αυτόν τόν πλανήτη». 'Αλλά και ό καθένας χωριστά κλείνεται στη δική του φυλακή, στόν έαυτό του, σάν τόν σχολαστικό γέρο-προϊστάμενο, στόν όποίο άπευθυνόμενος λέγει ό συγγραφεύς. «Γέρο γραφειοκράτη, πού είσαι έδω κοντά μου, ποτέ τίποτα δέ σ' έκανε νά δραπετεύσης άπ' τή φυλακή σου. Έχτισες τήν ήσυχία σου κλείνοντας καλά, όπως κάνουν οι τερμίτες, όλες τις τρύπες πρós τó φώς. Τυλίχτηκες σάν κουθάρι μέσ' στη μπουρζουάδικη ασφάλειά σου, τις ρουτίνες σου, τούς πνιγηρούς τύπους τής έπαρχιώτικης ζωής, ώρθωσε τó πανάθλιο αυτό πρόχωμα ένάντια στούς άνένιμους και τις παλίρροιες και τ' άστρα. Δέ θέλεις καθόλου νά γνοιαστής για τά μεγάλα προβλήματα... Είσαι ένας μικροαστός τής Τουλούζης.

Τώρα πιά ή λάσπη, πού πλάστηκε, στέγνωσε και σκληρυνες και τίποτα μέσα σου δέν μπορεί στό έξήν νά ξυπνήση τόν ναρκωμένο μουσικό ή τόν ποιητή ή τόν άστρονόμο, πού ίσως στην άρχή ήταν μέσα σου».

Κι' έτσι γύρω μας ύψώνονται επιβλητικά τά τείχη. Άνεπαίσθητα συντελείται μέσα μας μιὰ απομόνωση, έπέρχεται ένας διχασμός, ένα κομματίασμα. Και τ' άποτέλεσμα είναι νά μένουμε ξένοι πρós τόν έαυτό μας. 'Ο έαυτός μας είναι ό μεγάλος, ό αιώνια άγνωστος για μäs, πού πνίγεται μέσα στις άναθυμιάσεις τής σύγχρονης ζωής. «Διακόσια έκατομμύρια άνθρωποι στην Εύρώπη... ή βιομηχανία τούς ξέκοψε... σ' άλλους είναι άπηγορευμένες οι χαρές του σκαπανέας, οι θρησκευτικές χαρές, οι χαρές του έπιστήμονα... έγιναν ό ό μικροαστός ή ό πολιτικάντης του χωριού».

'Ο ένας μετά τόν άλλο άποκλίναμε άπ' τήν πορεία μας. Χάσαμε τόν προορισμό μας. Δέν είμαστε πιά άνθρωποι, γιατί «νάσαι άνθρωπος θά πη νάσαι ύπεύθυνος. Θά πη νά ντρέπεται μπροστά στις άθλιότητες,

για τις όποιες δέν φταίς έσύ. Σημαίνει νάσαι ύπερήφανος για τήν νίκη τών συναδέλφων σου. Θά πη νά αισθάνεσαι, πώς συμβάλλεις στό χτίσιμο του κόσμου, θάζοντας κι' έσύ τήν πέτρα σου... Θά πη, πώς κρατῶς μέσα στα χέρια σου τόν πόνο ή τήν χαρά τών άλλων... πώς είσαι λίγο ύπεύθυνος και για τή μοίρα τών άλλων, στό μέτρο τής δουλειάς σου».

Δεσμώτες στα κελιά μας, δεχόμεστε τήν μυροβόλο πνοή τής ούμανιστικής διακηρύξεως του Saint-Exupéry, σάν μιὰ ζωγόνο δύναμη, πού μäs ώθει σε μιὰ άνακαινιστική πορεία για τά χαμένα ίχνη του προορισμού μας μέσα στην άμμο τής σύγχρονης άμφιβολίας.

'Η άναζήτησι οδηγεί στην άνεύρεσι, ή άνεύρεσι του προορισμού μας στην τελείωσι, ή τελείωσι στη δόξα του μεγαλείου.

Όταν ό καθένας σκέπτεται έτσι, θαδίζει έμπρός. Όσοι σκέπτονται έτσι θαδίζουν όλοι τους έμπρός. 'Ο δρόμος είναι ό ίδιος, τά έμπόδια τά ίδια, ό σκοπός ό ίδιος. Μέσα στην έξαρσι τής πορείας όλοι γίνουμε αδελφοί. Τότε τά τείχη γκρεμίζονται.

«Όταν με τούς αδελφούς μας μäs δένη ένας κοινός σκοπός, τότε μόνο άνασαινομε και ή πείρα μäs δείχνει, πώς τó ν' αγαπάμε δέν είναι καθόλου νά κυτῶμε ό ένας τόν άλλο, μά νά κυτῶμε μαζί στην ίδια κατεύθυνσι. Δέν ύπάρχουν συνάδελφοι, παρά άν δένωνται στό ίδιο σκονί, άνεθαίνοντας στην ίδια κορυφή, όπου ξανασυναντιώνται. 'Η γή τότε δέν κατοικείται πιά, παρά από συναδέλφους».

'Ο Antoine de Saint-Exupéry θρίσκειται στην καρδιά μιäs «ήρωϊκής έποχής». Γύρω του μιὰ πλειάς διανοουμένων, φορέων τών φιλοσοφικών και καλλιτεχνικών τάσεων, διαμορφώνει τήν πνευματική πορεία τής περιόδου του μεσοπολέμου⁽¹¹⁾. «'Η

(11) Οι κυριώτεροι εκπρόσωποι τής διανοήσεως τής έποχής αυτής στη Γαλλία είναι ό P. Claudel, ό G. Bernanos, ό J. Cocteau, ό H. Bergson, ό A. Malraux, ό J. Giraudoux, ό A. Camus, ό J. Anouilh και ό J-P. Sartre, πού τά έργα τους έπέδρασαν ποικιλοτρόπως στό έργο του Exupéry.

γῆ τῶν ἀνθρώπων» ἔχει λάθει τὴν τελικὴ μορφή της κάτω ἀπὸ τὴν σύγχρονη σκέψη. Τὸ μεγαλύτερο μέρος της εἶναι ἕνας ὕμνος ὄλο λυρική διάθεσι. Ὁ φιλοσοφικὸς στοχασμὸς, ὅπου ὑπολανθάνει μιὰ τάσι μυστικισμοῦ, ἔχει σὰν ἀφετηρία τὴν ἐνατένισι τοῦ ἀνθρώπινου μαρασμοῦ καὶ καταλήγει στὴν διακήρυξι τῆς «οἰκουμενικότητος» ἐνὸς κοινωνικοῦ ἀνθρωπισμοῦ.

Στὴν ἀρχή, στὸ πρῶτο σκέλος τῆς οὐμανιστικῆς σκέψεως τοῦ συγγραφέως, ὅπως προηγουμένως ἀνέλυσα, ὑπάρχει σὰν βασικὸ γνῶρισμα, μιὰ ἀφαιρετικὴ τάσι στὴν περιοχὴ τῆς ἀνελιξεως τοῦ ἀτόμου. Στὸ δεῦτερο μέρος ἀκολουθεῖ ἡ ἐπισφράγισι. Δὲν ἔχουμε πλέον ὄρια.

Ἐδῶ ἔχουμε μιὰ ἀπέραντη κοινωνία, τὴν οἰκουμένη, τὴν γῆ, τὸ ἐνδιαίτημα τῶν ἀνθρώπων. Τὰ τείχει γκρεμίζονται. Ὁ ὀρίζοντας ἀπλώνεται ἐλευθερος, ἡ γῆ ἐλεύθερη. Ὁ ἀνθρωπος θεαδίζοντας πρὸς τὴν τελείωσι θρίσκει τὸν ἑαυτὸ του. Μέσα στὸν ἑαυτὸ του ἀνακαλύπτει τοὺς ἄλλους. Ἀνακαλύπτοντας τοὺς ἄλλους γνωρίζει καλύτερα τὸν ἑαυτὸ του. Τὸ εἶδωλό του μέσα στὸν κοινωνικὸ καθρέφτη εἶναι ἀπροσδιόριστα συγκεχυμένο. Δὲν ἔχει ἰδιαιτέρα γνωρίσματα. Εἶναι τὸ εἶδωλο ἐνὸς ἄλλου ἀνθρώπου. Εἶναι κάποιος ἄλλος. Εἶναι ὁ ἀνθρωπος. Κάθε ἀνθρωπος.

Τώρα ἐμπνῶ μέσα μας μιὰ φοβερὴ λαχτάρα. Εἶναι ἡ λαχτάρα γιὰ τοὺς συντρόφους, «γιὰ τὸ συντροφικὸ ψωμί». «Σ' ἕναν κόσμον, πού εἶχε γίνει ἔρημος, διψάγαμε νὰ θροῦμε συντρόφους. Ἡ λαχτάρα γιὰ τὸ συντροφικὸ ψωμί μᾶς ἔκανε ν' ἀποδεχτοῦμε τίς ἀξίες τοῦ πολέμου. Ὅμως ὁ πόλεμος μᾶς ἐξάπατᾷ. Τὸ μῖσος δὲν προσθέτει τίποτα στὴ συνείδησι τῆς πορείας».

Ἄλλὰ γιατί νὰ μισοῦμε ὁ ἕνας τὸν ἄλλον; Ποία εἶναι ἡ αἰτία; Ἡ αἰτία θρίσκειται σὰ σπóρος μέσα στὸν ἀνθρωπο. Ἄπ' ἔξω ἡ κοινωνία εἶναι τὸ θερμοκήπιο.

«Εἶναι μιὰ καρδιά ἐδῶ στεγνή... μιὰ στεγνὴ καρδιά... μιὰ καρδιά, πού δὲν ξέρει νὰ χύνη δάκρυα».

Αὐτὴ ὁμως εἶναι μιὰ ἰδανικὴ κατάστασι. Ἡ πραγματικότης προβάλλει μπροστά μας ὦμή. Ὅλοι γύρω μας εἶναι ξένοι. Ὁ λόγυρά μας τείχη πανύψηλα. Στὴν καρ-

διά μας δὲν ὑπάρχει θέσι οὔτε κἂν γιὰ οἶκτο.

Ἔχουμε φθάσει στὸ θλιβερό σημεῖο, πού, «ὅταν πεθάνῃ ἕνας συνάδελφος, ὁ θάνατός του μοιάζει σὰν κάτι πολὺ φυσικὸ στὸ ἐπάγγελμα. Πρῶτα, πρῶτα, τραυματίζει ἴσως λιγώτερο ἀπὸ ἄλλο θάνατο. Τὴν ἀπουσία του δὲν τὴν νοιώθουμε ἀκόμα τόσο βαθιά, ὅπως θὰ νοιώθαμε τὴν ἔλλειψι τοῦ ψωμιοῦ».

Τὰ πάντα γύρω μας μένουں θουθά. Ἡ διαίσθησι δὲν ἔχει πιὰ καμμιά ἀξία. Δὲν γνωρίζω κανένα. Ἀνθρωποὶ καὶ ἀντικείμενα δὲν εἶναι τίποτ' ἄλλο παρὰ ὀνόματα καὶ σκοπιμότης. Κάποτε ταξειδεύοντας σταματῶ σ' ἕνα χωριό. «Ἀκουμπῶ σὲ μιὰ θρύση. Γριουῖλες ἔρχονται νὰ γεμίσουν τίς στάμνες τους. Ἄπ' τὸ δρᾶμα τους δὲν θὰ γνωρίσω παρὰ μόνο αὐτὴ τους τὴν κίνησι, πού θυμίζει ὑπνρέτη. Ἐνα παιδί κλαίει σιωπηλά. Στὴ θύμησί μου δὲν θὰ μείνη ἄπ' αὐτὸ παρὰ ἕνα παιδί παντοτινὰ ἀπαρηγόρητο.

Εἶμαι ἕνας ξένος. Δὲν ξέρω τίποτα. Δὲν μπαίνω στὰ θασιλεία τους».

Ἄλλὰ δὲν παραμένουμε μόνον ἀπαθεῖς μάρτυρες μιᾶς μυστικῆς τραγωδίας. Προχωροῦμε πιὸ πέρα. Βασιζόμενοι πάνω σὲ κάτι χαρακτηριστικὸ διαιροῦμε τίς ἀνθρώπινες κοινωνίες. Ἀντὶ νὰ ξεχάσουμε γιὰ λίγο τίς διαιρέσεις καὶ τὸ φανατισμὸ καὶ νὰ κάνουμε «ἕνα θῆμα, ἀκόμη ἕνα θῆμα» προσεγγίσεως, μένουμε ἀσάλευτοι, θουθοί. Πρέπει νὰ ἔλθουν οἱ κίνδυνοι, ὁ πόλεμος γιὰ νὰ μονιάσουμε. Μέχρι τώρα «πορευόμαστε γιὰ καιρὸ κοντά, κοντά, κλεισμένοι στὴ σιωπὴ μας. Ἦλθε ἡ ὠρα ὁμως τοῦ κινδύνου. Τότε κουρνιασαμε ὁ ἕνας δίπλα στὸν ἄλλο. Ἀνακαλύψαμε, πὼς ἀνήκαμε στὴν ἴδια κοινότητα. Κυταζόμεστε μ' ἕνα πλατὺ χαμόγελο. Τώρα μοιάζουμε μὲ τὸν ἐλευθερωμένο δεσμῶτη, πού τὸν γεμίζει θαυμασμὸ ἡ ἀπεραντωσύνη τῆς θάλασσας».

Τὸ ὄλο νόημα τοῦ «οἰκουμενικοῦ ἀνθρωπισμοῦ» τοῦ Εὐχερέγυ εἶναι ἀποκλειστικὰ ἀνθρωποκεντρικὸ. Προβάλλεται σὰν ἰδανικὴ μορφή ἡ ἀκαθόριστη φυσιογνωμία κάποιου ἀτόμου, μακρυὰ ἀπὸ κάθε χρονικὸ ἢ τοπικὸ περιορισμὸ. Μὲ κύριο χαρα-

κτηριστικό τὴν οἰκουμενικότητα προχωρεῖ σὲ ἔμπρακτὴ καὶ θεωρητικὴ διακήρυξι τῶν βασικῶν του ἀληθειῶν.

Χαρακτηριστικὸς τύπος, στὸν ὁποῖον ἐνσαρκώνονται ὅλα τὰ κύρια γνωρίσματα, εἶναι ὁ Βεδουῖνος τῆς Λιθύης. "Ενας ἄνθρωπος ἀπλός, ἀνεξάρτητος, χωρὶς ρίζες χωμένες κάπου θαθεῖα, ἔξω ἀπὸ κάθε συμβατικότητα καὶ ἐπήρεια τοῦ αἰῶνα μας. Πρὸς αὐτὸν ἀπευθυνόμενος συνθέτει ὕμνον ἀπέριττο, ἀλλὰ μεστὸ ὑψηλῶν νοημάτων. «Ὅσο γιὰ σένα, ποῦ μᾶς σώζεις, Βεδουῖνε τῆς Λιθύης, θὰ σθηστῆς γιὰ πάντα ἀπ' τὴ μνήμη μου. Ποτὲ πιά δὲν θὰ θυμᾶμαι τὸ πρόσωπό σου. Εἶσαι ὁ ἄνθρωπος καὶ μοῦ φανερώνεσαι μὲ τὸ πρόσωπο ὅλων μαζὶ τῶν ἀνθρώπων. Εἶσαι ὁ πολυαγαπημένος ἀδελφός μου. "Ὅλοι οἱ φίλοι μου καὶ οἱ ἐχθροί μου ἔρχονται κοντά μου μ' ἐσένα καὶ δὲν ἔχω πιά κανένα ἐχθρὸ στὸν κόσμο τοῦτον. Δὲν ὑπάρχουν πιά φυλές, γλῶσσες, διαιρέσεις. Ὑπάρχει μόνον ὁ φτωχὸς αὐτὸς ἐρημίτης, ποῦ ἀκουμπάει στοὺς ὤμους μας τ' ἀρχαγγελικὰ χέρια του».

★ ★ ★

Ἡ ἱστορία μᾶς διδάσκει, ὅτι μέσα στοὺς αἰῶνες ἡ ἀδύρητη ἀνάγκη ὤθησε τοὺς λαοὺς σὲ σύναψι συμμαχιῶν, καὶ σύμπηξι μεγάλων κοινοτήτων, σὲ ὄρες κοσμογονικῆς σπουδαιότητος.

Τὰ φιλελεύθερα κηρύγματα τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως ἀνοίξαν τὸν δρόμο γιὰ τὴν ἰδέα τῆς δημοκρατίας. Κατὰ καιροὺς οἱ μεγάλοι ποιητὰ καὶ φιλόσοφοι, ὀπτασιασταὶ τοῦ θαύματος μιᾶς παγκόσμιας κοινωνίας, διεκήρυξαν, ὅπως ὁ Lessing καὶ ὁ Herder, τὶς ἰδέες τοῦ ἀνθρωπισμοῦ καὶ τῆς κοσμοπολιτείας⁽¹²⁾.

"Ἐγιναν κινήματα κ' ἐπαναστάσεις. Ἐγράφησαν χιλιάδες τόμοι. Φιλοσοφικὰ συστήματα καὶ πολιτικὲς ἰδεολογίες διεκήρυξαν τὴν κοινωνικὴ εὐδαιμονία, τὴν παν-

(12) Πρβλ. Θ. Βορέα, Εἰσαγωγή εἰς τὴν Φιλοσοφίαν, Ἀθήναι 1935, σ. 276.

ἀνθρώπινη ἐνότητα καὶ τὴν εὐτυχία⁽¹³⁾. "Ὅλες ὁμως οἱ ἀνθρώπινες προσπάθειες μέχρι σήμερα, καὶ ὅλα τὰ ἀνθρωπιστικὰ κηρύγματα, ἀπεδείχθησαν μάταια ἂν ὄχι καταστρεπτικά⁽¹⁴⁾.

«Ἀλλὰ τί μᾶς ἐνδιαφέρουν οἱ πολιτικὲς θεωρίες, λέει ὁ Exuperéy, ποῦ ἰσχυρίζονται, ὅτι θὰ χαρίσουν στοὺς ἀνθρώπους τὴν εὐτυχία, ἂν δὲν ξέρομε πρῶτα ποῖο τύπο ἀνθρώπου θὰ δώσουν. Τί θὰ γεννηθῆ; Δὲν εἴμαστε ζῶα γιὰ θοοκὴ, καὶ ἡ παρουσία ἐνὸς φτωχοῦ Πασκάλ θαραίνει πιὸ πολὺ ἀπ' τὴ γέννησι μερικῶν ἀνωνύμων μέσα στὴν χλιδῆ».

Γύρω μας ὑπάρχουν τόσες «θηρσεκίες», ποῦ ὑπόσχονται ἱκανοποίησι καὶ πληρότητα. Καὶ τὸ ἔδαφος εἶναι πρόσφορο. Μέσα στὴ λάσπη τῆς ἀμφιβολίας οἱ ἄνθρωποι, καθὼς τὰ πόδια τους εἶναι παραδομένα στὴν ὀλισθηρότητα, ἀρπάζονται ἀπὸ κάποια σανίδα σωτηρίας. «Αὐτὴ εἶναι ἴσως ἡ αἰτία, ποῦ ὁ σημερινὸς κόσμος τρίζει γύρω μας».

Μὰ πάντα ἀπὸ τὰ τέλματα τοῦ θανάτου πλανιέται μιὰ μυριόστομη ἰαχὴ. Εἶναι τὸ ἐπιθανάτιο ἐμβατήριον ἐκείνων, ποῦ δοκίμασαν τὴν γεῦσι τοῦ θανάτου, ἔστω καὶ ζωντανοὶ ἀκόμη. Εἶναι τὸ θουερὸ ποτάμι, ποῦ φέρνει στὶς δίνες του τὸ μήνυμα, τὴν ἱκεσία τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς γιὰ τὴν ἐνότητα τῶν κοινωνιῶν⁽¹⁵⁾.

Τοῦτο ὁμως θὰ παραμένῃ αἰώνια ἀνέφικτο, ἐφ' ὅσον ὅλοι σήμερα θὰ ἐπαναπαύονται στὶς δάφνες τῆς τεχνικῆς προόδου, ἀντλώνοντας τὴν γνωστὴ ἐκείνη «γεῦσι τῆς αἰωνιότητος», ποῦ προσφέρουν «τὰ εὐθραυστα ἀθύρματα τῶν ἀνθρώπινων πολιτισμῶν».

★ ★ ★

Σήμερα, ὅποτε ἡ παγερὴ παρουσία

(13) Πρβλ. Adam Szaff, Filozofia Człowieka—Marksizm a egzystencjalizm, ἐκδ. Β' 1962, μετ. Ἀθ. Κυριακοπούλου, Ἀθήναι 1964. σ. 63 καὶ 134.

(14) Πρβλ. Karl Jaspers, "Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 289.

(15) Πρβλ. Karl Jaspers, "Ἐνθ' ἄνωτ. σ. 70 καὶ 138.

«τῆς νύχτας» γύρω μας μετουσιώνεται σὲ ἐφιαλτικὸ βίωμα, συνεπαρμένοι στὸν κυκλῶνα «τῆς τραγικῆς μας ζωῆς»⁽¹⁶⁾, περιμένουμε—ἴσως πολλές φορές μοιραῖα—κάποια κάθαρσι. Ἄν οἱ ἀνθρώπινοι πολιτισμοί, σὰν «εὐθραυστα ἀθύρματα», προσφέρουν τὴν ἄρνησι⁽¹⁷⁾, ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ,

(16) Πρβλ. Πέτρου Χάρη, Μεταπολεμικὸς κόσμος, Ἀθήναι 1962, σ. 11, 283 κ. ἑ.—Miguel de Unamuno, *Le sentiment tragique de la vie*, 1937, σ. 361, ὅπου ἀναφέρεται, ὅτι ὁ Hor. Walpole εἶχε τὴν γνώμη, πὼς ἐκεῖνοι ποὺ ζοῦν περισσότερο συναισθηματικά, κάνουν μιὰ ζωὴ «τραγική».

(17) Πρβλ. J. Nachtergaele, *Le Spoutnik a tué Dieu?*—J. Delépière, *L'homme de demain aura une Nouvelle Religion?*

σὰν τὴν μοναδικὴ Ἀλήθεια, προσφέρει τὴν θέσι, τὴν κατάφασι, δηλαδὴ τὴν σωτηρία.

“Ὅλο ἀπλότητα λύνει τὸ πρόβλημα. “Ὅλοι μας εἴμαστε ἀδελφοὶ μὲ Πατέρα τὸν Θεό. Κάποτε θὰ γίνουμε μιὰ κοινωνία, μιὰ ποιμνῆ⁽¹⁸⁾, γιατί ὁ Δημιουργὸς «ἐποίησέ τε ἐξ ἑνὸς αἵματος πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων κατοικεῖν ἐπὶ πᾶν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς»⁽¹⁹⁾ καὶ σαρκώθηκε ὁ ἴδιος γιὰ μᾶς.

Γ. Σ. ΚΡΟΥΣΤΑΛΛΑΚΗΣ

(18) Ματθ. ΚΓ', 8—Ἰωάν. Η', 41 καὶ Ἰωάν. Ι' 16.

(19) Πράξ. ΙΖ', 26.

ΑΠΡΑΞΙΑΣ ΕΝΟΧΗ

Σαθθάτου δειλινοῦ ἡ ὥρα

κι' ὡς πάλι ἡ ἀπραξία μὲ τυραννᾶ

δὲν ξέρω τὸ πῶς, κι' ἴσως δὲν θέλω

τὸν χρόνο νὰ διαθέσω σ' ἀγάπης προσφορά.

Κι' αἰσθάνομαι τὶς ὥρες, ποῦ μιὰ μιὰ

χωρὶς θυσίας γλυκύτητα διαθαίνουν,

ἀπώλειας καὶ ἐνοχῆς γεύση πικρῆ,

μὲ τὶς στερνές τοῦ δειλινοῦ ἀκτίνες νὰ πεθαίνουν.

Π. Ι. Μ.

ΘΑΝΑΤΟΣ ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΑΝΟΙΞΗ

Οί ροδακινιές γεμίσανε και φέτος σαπισμένα ροδάκινα...

Ο κήπος, με τὰ ἀμέτρητα δένδρα, γίνεκε ἡ μολυσματικὴ ἐστία τοῦ κάμπου. Ἡ ἀποφορὰ, ἀπὸ τοὺς πεθαμένους καρπούς, εἰσχώρησε στὴ διάφανη ἀτμόσφαιρα. Ἐφτασε ὡς πέρα, στὰ μακρινὰ σύνορα. Ἀνέβηκε ἀκράτητη ἴσαμε τὰ ἀκροκέφαλα τῶν βουνῶν. Γέμισε τὰ πλεμόνια τῶν πεύκων καὶ ἔπνιξε τὴν ἀνάσα τῆς γῆς.

Ὁ οὐρανός, καθὼς ἀντίκρουσε τοῦτο τὸ χαλασμένο ντύθηκε τὴν ἐσθίτα τοῦ πένθους. Οἱ ἀνταύγειες τοῦ φωτὸς σβύσανε μαζί με τὶς δροσοσταλίδες. Ὁ ἀέρας μυρίζει θάνατο.

Οἱ κηπουροὶ θρίζουνε τὴ γῆς καὶ τὰ ἔντομα. Μουτζώνουνε τὸν οὐρανὸ καὶ φτύνουνε τὸ χῶμα. Οἱ θλαστήμιες λογχίζουνε τὸν οὐράνιο θόλο. Οἱ πρῶτες ρωγμὲς φάνηκαν στὸ γαλάζιο στυλινὸ περικάλυμμα. Σὲ λίγο, μέσα ἀπὸ τοῦτες τὶς σχισμὲς, θὰ ξεφύγουν στὴ γῆς οἱ κερασφόροι ἄγγελοι μετὸ σαρκαστικὸ γέλιο καὶ τὰ μαστιγία.

★

Οἱ ροδακινιές ὀρθώνονταν ἀγέρωχες στὸ μεγάλο κήπο. Κοίταζαν εἰρωνικὰ τὸν ἥλιο καὶ χλευάζανε τὴν ἀνοιξή. Περιγελοῦσαν τὶς μέλισσες, πού φέρναν ἀπὸ ἀνθὸ σὲ ἀνθὸ τὴ γύρη. Καὶ εἰρωνεύονταν τοὺς κηπουρούς, πού χαίρονταν τὸ μεθυστικὸ ἄρωμα τῶν λουλουδιῶν.

Οἱ ροδακινιές δὲν πιστεύουν στὴ μυστικὴ δημιουργία. Δὲν ἀγαπᾶνε τὸ στέρεο καρπὸ. Μόνο σκορπίζουν ἀνέμελα τὸ μεθυστικὸ ἄρωμα τῶν λουλουδιῶν, νὰ πλανεύουν τοὺς κηπουρούς.

Ἐκεῖνοι ἀπενίζουν μετὲ κρυφῆ ἐλπίδα τὰ παράξενα τοῦτα δένδρα. Τὰ φροντίζουν ὀλοχρονίς, μέρα-νύχτα, νὰ γεμίσουν καρπούς. Ζοῦνε μυστικά τὸ μεγάλο ὄνειρο τῆς σοδιάς. Φαντάζονται τοὺς ἀνθρώπους νὰ χορταίνουν μετὰ γουρμασμένα ροδάκινα. Τὰ παιδιά, νὰ χαίρνωνται στὴ γλυκεῖα τούτη γεύση.

Ὅμως, οἱ ροδακινιές, σαρκάζουν στὸ ὄνειρο τῶν κηπουρῶν, γιατί τὸ ξέρουν πὼς καὶ τούτῃ ἡ ἀνοιξὴ θὰ εἶναι στείρα. Θὰ γεμίσουν καὶ πάλι, ὅπως κάθε χρόνο, σαπισμένα ροδάκινα.

★

Οἱ κηπουροὶ, χρόνια καὶ χρόνια, πασχίζουν νὰ θροῦν τὴν ἀρχὴ τοῦ κακοῦ. Νὰ μάθουν γιατί οἱ ροδακινιές σαπίζουν τὰ ροδάκινα. Γιατὶ τοῦτος ὁ καρπὸς νὰ γενιέται μαζί μετὸ θάνατο. Γιατὶ οἱ κόποι τοὺς νὰ πηγαίνουν χαμένοι. Γιατὶ ἡ φθορὰ

νὰ διαφεντεύει παντοῦ, σ' ὄλες τὶς ροδακινιές τοῦ μεγάλου κήπου.

Στὴν ἀρχὴ πιστεύανε πὼς τὸ κακὸ τὸ φέρναν οἱ πεταλοῦδες. Οἱ πολυχῶρες ἐκείνες πεταλοῦδες πού γεννοῦσαν τὰ αὐγά τοὺς μέσα στὰ γελαστὰ βαθύχρωμα ἀνθάκια. Κι ἀρχίσανε νὰ ραντίζουν μετὰ φάρμακα τὶς ροδακινιές. Νὰ σκοτώνουν τὶς πεταλοῦδες. Νὰ ἐξαφανίζουν τὴ ζωὴ ἀπ' τ' αὐγά.

Καὶ οἱ πεταλοῦδες πεθάνανε. Δὲν ξαναφάνηκαν πιά στὸ μεγάλο κήπο. Καὶ οἱ κηπουροὶ χάρηκαν. Γελάσανε τὰ θλιμένα τοὺς χεῖλη. Ὁραματίστηκαν τὴ νέα σοδιά. Γεμίσανε αἰσιοδοξία.

Ὅμως, οἱ ροδακινιές, σκουλικιάσανε καὶ πάλι τὰ ροδάκινα. Καὶ χάθηκε ἡ σοδιά. Καὶ χάθηκε τὸ γέλιο ἀπ' τὰ χεῖλη τῶν κηπουρῶν. Καὶ πέτρωσε ξανά ἡ καρδιά τοὺς.

Τώρα οἱ κηπουροὶ τὰ θάζουν μετὰ τὴ γῆς. Φτύνουνε τὸ χῶμα καὶ μουτζώνουνε τὸν οὐρανὸ. Πιστεύουν πὼς κάποια ἀλλόκοση ἐωσφορικὴ δύναμη σαπίζει τοὺς καρπούς. Ἐρχεται νύχτα, ὅμοιο κακὸ ἀερικὸ, καὶ αἰωρεῖται πάνω ἀπ' τ' ἀγέρωχα δένδρα μετὰ τὴν ἀλόγητῃ ἐπαρση. Ὑστερα, πρὶν ἀπ' τὸ τρίτο λάλημα τοῦ πετεινοῦ, εἰσχωρεῖ στὰ ροδάκινα καὶ γεννάει ἐντὸς τοὺς τὸν θάνατο.

★

Τοῦτος ὁ ἀσταμάτητος θάνατος ἐξάφνιασε τὴ ζωὴ ἀπ' τὸ μεγάλο κήπο. Οἱ κηπουροὶ κοιτάνε μετὰ θλίψη τὶς ροδακινιές. Ἡ ἀπελπισία λεηλάτησε τὴν ἐστία τῆς καρδιάς τοὺς. Ἐτσι, μετὰ σακισμένη τὴ θέληση, μετὰ θολωμένο τὸ νοῦ, ξεχάσανε νὰ σκάσουν τοὺς κορμούς τῶν δένδρων. Ἄν τὸ εἶχαν κάμει, τότε θὰ ἔλεπανε πὼς οἱ ροδακινιές γεννᾶνε μονάχες τὸ θάνατο. Ὁ θάνατος κρύβεται ὑποῦλα ἐντὸς τοὺς. Ἀνεβαίνει ἀπ' τὶς ρίζες, εἰσχωρεῖ στοὺς χυμούς, μπαίνει στὶς φλέβες καὶ σαπίζει τὰ ροδάκινα.

Μάτια πασχίζουν οἱ κηπουροὶ νὰ περισώσουν τοὺς καρπούς. Ἄν δὲν ξεριζώσουν τὶς ροδακινιές, δὲν τὶς μαζέψουν στὴ μέση τοῦ κήπου καὶ τὶς κάψουν ἂν δὲν ὀργώσουν βαθεῖα τὴ γῆς, νὰ ἀνακατεῦτε τὸ χῶμα, νὰ τοῦ δώσει ζωὴ ὁ ἥλιος ἂν δὲν φυτέψουν καινούργια δένδρα, οἱ ροδακινιές θὰ γεμίζουν κάθε χρόνο σαπισμένα ροδάκινα. Κι ὁ θάνατος θὰ διαφεντεύει τὸ μεγάλο κήπο μέσα στὴν ἀνοιξή. Θὰ διαφεντεύει τὴ ζωὴ καὶ τὸν ἄνθρωπο.

ΝΙΚΟΣ ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ

Ἐπιστολαί

ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑΙ

Ἄγαπηταί «Ἀκτίνες»,

Συνεπληρώθη ἕν ἔτος ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ καθηγητοῦ Arnold Ehrhardt μὲ τὴν εὐκαιρίαν δὲ αὐτὴν θὰ ἤθελα νὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ σὰς θέσω ὕπ' ὄψιν μερικά ἀξιόλογα στοιχεῖα διὰ τὴν προσωπικότητά του. Ὁ Ehrhardt ἐγεννήθη τὸ 1903 εἰς τὴν Καινιζβέργην τῆς Γερμανίας, ἐσπούδασε νομικά καὶ ἐνωρίτατα ἀφιέρωθη εἰς τὴν μελέτην τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου. Τὸ 1929 ἐξελέγη ὀφηγητῆς εἰς τὴν ἔδραν τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Freiburg καὶ ἀπετέλεσε μέλος τῆς σχολῆς, τὴν ὅποιαν εἶχε καθιδρύσει εἰς τὸ πανεπιστήμιον αὐτὸ ὁ σοφὸς ἔρευνητῆς τῆς ἱστορίας τοῦ δικαίου καὶ ρωμαϊστῆς Fritz Pringsheim. Ἐδίδαξεν ἐπίσης εἰς τὴν Φραγκφούρτην καὶ τὴν Λωζάνην. Ὁ ἐπελθὼν ὅμως ἐν τῷ μεταξύ εἰς τὴν πατρίδα του χιτλερισμὸς ἐγέννησεν ἐσωτερικά προβλήματα καὶ ἔθεσεν ὑπὸ κρίσιν τὰς πνευματικὰς τοποθετήσεις τοῦ νεαροῦ ἀκόμη τότε ἐπιστήμονος, ὁ ὅποιος ἀνεζήτησε πέραν τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης τὸ θεμέλιον τῆς ζωῆς του. Ἦρχισαν νὰ τὸν ἐνδιαφέρουν αἱ θεολογικαὶ σπουδαί, τὸ δὲ ἔτος 1939 μεταβαίνει εἰς τὴν Ἀγγλίαν κατόπιν προσκλήσεως τοῦ διασχήμου Ἀγγλικανοῦ Ἐπισκόπου George Bell. Τὸ 1944 ἀναγορεύεται διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας εἰς τὸ Cambridge, συγχρόνως δὲ χειροτονεῖται ἱερεὺς τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας. Ἐργάζεται ἐν συνεχείᾳ εἰς τὸ πανεπιστήμιον τοῦ Μάντσεστερ, ὅπου ἀπὸ τοῦ 1949 μέχρι τοῦ θανάτου του ἱερούργει ὡς πάστορ.

Τὴν Ἑλλάδα ἐπεσκέφη ὁ Ehrhardt τὸ 1951 μὲ τὴν εὐκαιρίαν τῶν ἑορτῶν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου καὶ τὸ 1953 μὲ τὴν εὐκαιρίαν τοῦ Θ' Διεθνoῦς Βυζαντινολογικοῦ Συνεδρίου εἰς τὴν Θεσσαλονίκην.

Ἀπὸ τὰς ἐρεῦνας του εἰς τὸ ρωμαϊκὸν δίκαιον ἔγραψε τὰ «*Justa causa traditionis*» (1930), «*Litis aestimatio*» (1934) καὶ τὰς «*Romanistische Studien*», (1934) τὰ ὅποια θεωροῦνται καὶ σήμερον ἔργα πρῶτης δυνάμεως ἔχοντα βασικὴν σημασίαν διὰ τὴν σπουδὴν τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου. Μεταξὺ τῶν θεολογικῶν καὶ φιλοσοφικῶν ἐργασιῶν του σημειώνομεν τὰς «*The apostolic succession*» (1953), «*The apo-*

stolic ministry» (1958), «*Politische Metaphysik*» (1959).

Ὅπως ὅμως γράφεται εἰς ἔγκριτον νομικὸν περιοδικὸν «ὁ Ehrhardt δὲν ἦτο μόνον ἀφοσιωμένος ἔρευνητῆς τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου, ἀλλ' ἦτο καὶ γλυκὺς καὶ ἀγαπητότατος ἄνθρωπος. Ταλαιπωρηθεὶς πολὺ ἀπὸ τὰ πολιτικὰ γεγονότα τῆς χώρας του, εἶχε τοῦλάχιστον τὴν εὐκαιρίαν νὰ εὕρῃ διέξοδον τῶν ἀνησυχιῶν του εἰς τὰς θεολογικὰς μελέτας, εἰς τὰς ὁποίας ἐπίσης διέπρεψεν. Ἡτύχησε δὲ νὰ δημιουργήσῃ γύρω του πολυμελῆ οἰκογένειαν εἰς τὴν ὅποιαν εὕρισκε τὴν ἀπαραίτητον ἡρεμίαν. Ἡ ἐπιστήμη τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου ἀπώλεσε μὲ τὸν θάνατόν του ἕνα ἐκ τῶν διαπρεπεστέρων σκαπανέων τῆς, οἱ δὲ φίλοι του ἀπώλεσαν προῶτως ἕνα ἀκρῶς ἀγαπητὸν ἄνθρωπον».

Αὐτὴ ἡ ἀρμονικὴ συνύπαρξις τῆς διακονίας τῆς Ἐπιστήμης, τῆς Οἰκογενίας καὶ τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἕνα ἀκόμη πειστήριον ὅτι τὸ Πνεῦμα εἶναι παρὸν εἰς τοὺς καιροὺς μας. Δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ μὴ εὐχεται μορφαί, ὅπως ἦτο ὁ ἱερεὺς-καθηγητῆς Ehrhardt νὰ στέκωνται καθοδηγητικὰ καὶ διὰ τὴν ἑλληνικὴν πραγματικότητα.

Εὐχαριστῶν με ἀγάπην

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Θ. ΔΑΣΚΑΡΟΛΗΣ

★

**ΥΠΑΡΧΕΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ!**

Ἄγαπηταί «Ἀκτίνες»,

Πολλὲς συζητήσεις γίνονται τελευταῖα γύρω ἀπὸ τὸ θέμα τῆς προόδου τῆς Λογοτεχνίας μας. Οἱ περισσότεροι συμφωνοῦν πῶς πραγματικά τὰ πνευματικὰ μας ζητήματα πηγαίνουν πρῶτα καὶ πῶς εἶναι ἀναμφισβήτητο ὅτι ἡ Νεοελληνικὴ Λογοτεχνία προχωρεῖ ἀνοδικά. Ἀκούστηκαν θέβαια καὶ μερικὲς φωνὲς ἀπαισιόδοξες ἀλλὰ χάθηκαν μέσα στὶς τυμπανοκρουσίες τῶν αἰσιόδοξων. Νομίζουμε ὅτι θὰ ἦταν ἐπίκαιρο νὰ θέσουμε σὲ δλόκληρο τὸν πνευματικὸ μας κόσμον τὰ παρακάτω ἐρωτήματα:

1) Οἱ γνωστοὶ συγγραφεῖς τῆς λεγομένης «γενιάς τοῦ 30» ἐξακολουθοῦν νὰ γράφουν (στὴν πλειονότητά τους) βιβλία ἰσάξια μὲ ἐκεῖνα ποὺ τοὺς καθιέρωσαν στὰ γράμματά μας;

2) Ἡ ἀναμφισβήτητη «ποσοτικὴ» πρόοδος ποὺ παρατηρεῖται τελευταῖα στὶς ἐκδόσεις εἶναι ἀνάλογη μὲ τὴν «ποιοτικὴ» ἄνοδο;

3) Τί κυκλοφορία ἔχουν συνήθως τὰ βιβλία τῶν καλῶν λογοτεχνῶν μας ἂν ἐξαι-

ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΡΗΤΟΛΟΓΙΚΟΝ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ

Πρὶν πέντε χρόνια, τὸ 1961, συνήλθε εἰς τὸ Ἑράκλειον τὸ πρῶτον διεθνές Κρητολογικόν Συνέδριον, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς συμπληρώσεως 1000 ἐτῶν ἀπὸ τῆς ἀνακτήσεως τῆς Κρήτης ἀπὸ τοὺς Ἀραβας, ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Νικηφόρου Φωκά. Ἐμπνευστὴς καὶ πρόεδρος τοῦ Συνεδρίου ὁ Κρῆς καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου κ. Ν. Β. Τωμαδάκης. Ἡ ἐπιτυχία τοῦ Συνεδρίου ἐκεῖνου ἔδιδε τὸ δικαίωμα νὰ προδικάσῃ κανεὶς, ὅτι συντόμως τοῦτο θὰ ἐξελίσσεται εἰς θεσμὸν μὲ διεθνή ἀπήχησιν. Τὸ συγκλήθην εἰς Χανιά δεύτερον Κρητολογικόν Συνέδριον, ἀπὸ 12-17 Ἀπριλίου, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς συμπληρώσεως 100 ἐτῶν ἀπὸ τὴν Κρητικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866-1869 ἔναντιον τοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ, ἦτο ἡ πλήρης καὶ ἐπιτυχῆς ἐπιθεβαίωσις τῆς δικαιολογημένης ἀναμονῆς.

Τὴν ὅλην ὀργάνωσιν τοῦ Συνεδρίου εἶχαν ἀναλάβει ὁ Φιλολογικὸς Σύλλογος Χανίων «Χρυσόστομος», μὲ πρωτοεργάτην τὸν πρόεδρον του κ. Μ. Μπωτονάκη καὶ τὰ ἄλλα μέλη τοῦ Δ. Συμβουλίου του. Ψυχὴ τοῦ Συνεδρίου καὶ δύναμις, ἡ ὁποία ἐκίνητοιοῦσε τοὺς πάντας καὶ ἐπέβλεπε τὰ πάντα, μέχρι καὶ τῶν λεπτομερειῶν, ὁ καθηγητὴς Τωμαδάκης, ὁ ὁποῖος ἦτο πάλιν καὶ ὁ Πρόεδρος του. Δικαίως ἀπέ-

σπασαν τὰ θερμὰ συγχαρητήρια καὶ τὰς εὐλικρινεῖς εὐχαριστίας ὅλων τῶν Ἑλλήνων καὶ ξένων συνέδρων διὰ τὸν ἀθλον ποῦ ἀνέλαβαν καὶ τὸν ἔφεραν εἰς πέρας μὲ τὸν καλύτερον καὶ ἐπιτυχέστερον τρόπον. Ὅλοι εἰργάσθησαν ἐπὶ μῆνας μὲ ἔντασιν, αὐταπάρησιν καὶ ἀγάπην. Τὰ ἐπιτυχῆ ἀποτελέσματα τοῦ Συνεδρίου ἦταν οἱ ἀψευδέστεροι μάρτυρες τῶν πολυμήνων κόπων καὶ τῶν ποικίλων προσπαθειῶν τους.

Πίσω ἀπὸ τοὺς κεντρικοὺς καὶ γνωστοὺς πρωτοεργάτας, οἱ ὁποῖοι ἐπωμίσθησαν τὸ μεγάλο θᾶρος, ἐκινήθη πλῆθος γνωστῶν καὶ ἀγνώστων ἀνθρώπων διὰ νὰ ἠμπορέσουν νὰ ἐγκατασταθοῦν, νὰ μετακινήθωσιν, νὰ γευματίσωσιν, εἰς τὰ ἐπίσημα καὶ μὴ γεύματα καὶ δείπνα, οἱ ἑκατοντάδες τῶν Ἑλλήνων καὶ ξένων συνέδρων εἰς μίαν πόλιν, ὅπως τὰ Χανιά, ἡ ὁποία δὲν προσφέρει πλουσίας δυνατότητας καὶ ἀνέσεις. Καὶ παρὰ ταῦτα, ὅλα ἦσαν τόσο καλὰ ὀργανωμένα καὶ φροντισμένα, ποῦ οἱ ὀργανωταὶ τοῦ Συνεδρίου δικαιούνται νὰ εἶναι ὑπερήφανοι, διὰ τὴν προσφορὰν τους πρὸς τὴν ἰδιαιτέραν τους πατρίδα Κρήτην καὶ τὴν Ἑλλάδα.

Εἴκοσι ἕνα κράτη ἀπὸ τὴν Εὐρώπην, τὴν Ἀμερικὴν καὶ τὴν Ἀφρικὴν ἀντιπροσωπεύθησαν εἰς τὸ Συνέδριον μὲ σημαντικὸν ἀριθμὸν ἀντιπροσώπων. Διακόσιοι πενήκοντα ἦσαν μόνον οἱ σύνεδροι, ἑκτὸς ἀπὸ τὰ συνωδεύοντα αὐτοὺς πρόσωπα. Διάσημα ὀνόματα Ἑλλήνων καὶ ξένων ἐπιστη-

ρεθοῦν 3 ἢ 4 εἰδικεῖς περιπτώσεις; Εἶναι ἢ δὲν εἶναι πολὺ κατώτερη ἀπὸ κάθε «ικανοποιητικὸ ὄριο»;

4) Ὑπάρχει καμμιά ἐπαφὴ συγγραφέων καὶ κοινῶ ἑκτὸς ἀπὸ σοφραδικὰς ἀξιώπαινες προσπάθειες;

5) Πόσο φοιτητὲς μας γνωρίζουν ὅτι ὑπῆρξε κάποτε ἕνας ἄνθρωπος ποῦ ἔγραφε ποιήματα καὶ λεγόταν Βιζυηνὸς καὶ πόσοι ἔχουν διαβάσει λίγες γραμμὲς του; (Ἀναφέρουμε ἕνα παράδειγμα στὴν τύχη).

Ἄς θάλουμε τὸ χέρι στὴν καρδιά κι' ἄς ἀπαντήσωμε. Ἐμεῖς πιστεύουμε ὅτι καὶ οἱ πέντε ἀπαντήσεις θὰ εἶναι ἀρνητικὲς ὁπότε θέβαια τὸ συμπέρασμα εἶναι σαφέστατο: Πνευματικὴ ζωὴ δὲν ὑπάρχει στὸν

τόπο μας. Εἰλικρινὰ θὰ χαροῦμε ἂν βρεθῆ κάποιος νὰ μᾶς διαψεύσει ἀποδεικνύοντας μὲ στοιχεῖα τὸ ἀντίθετο.

Κάτι ἄλλο ἀκόμη ἄς μᾶς ἐπιτραπῆ νὰ προσθέσωμε: Μήπως ἢ ρίζα τοῦ κακοῦ βρίσκεται στὸ γεγονός ὅτι κατὰ 90% ἡ πνευματικὴ ἐργασία στὴν Ἑλλάδα δὲν ἀμοιβεται ἐνῶ ἀπὸ πρόσφατο ἄρθρο ξένης ἐφημερίδας πληροφορηθήκαμε ὅτι στὴν Δημοκρατία τῆς Σενεγάλης καμμιά συνεργασία δὲν καταχωρεῖται σὲ περιοδικὸ ἂν δὲν πληρωθῆ μὲ τὸ σίχο;

Μὲ τιμὴ καὶ ἀγάπη

ΠΑΥΛΟΣ ΝΑΘΑΝΑΗΛ

ΑΚΤΙΝΕΣ ΜΑΪΟΣ 1966

μόνων, διεθνούς κύρους και προβολής, ήταν παρόντες εις τὸ συνέδριον.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Συνεδρίου ἐγίναν 9 διαλέξεις ἢ ἀνακοινώσεις ἐν ὁλομελείᾳ, ἀπὸ τὰς ὁποίας αἱ σπουδαιότεραι ἦσαν—ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἐναρκτήριο καὶ καταληκτήριο λόγον τοῦ καθηγητοῦ κ. Τωμαδάκη—ἡ διάλεξις τοῦ καθηγητοῦ κ. Σπ. Μαρινάτου με θέμα: Τὸ ἠφαιστειὸν τῆς Θήρας καὶ οἱ πολιτισμοὶ τοῦ Αἰγαίου, καὶ τοῦ καθηγητοῦ κ. Ernst Grumach, New Observations on the Diskus of Phaistos.

Ἐλειτούργησαν 4 τμήματα: Τὸ Ἀρχαιολογικόν, τὸ Ἀρχαιολογικόν, τὸ Μεσαιωνολογικόν καὶ τὸ Νεοελληνικόν τμήμα, εἰς τὰ ὁποία ἀνεκοινώθησαν περὶ τὰς 130 ἐπιστημονικὰ ἀνακοινώσεις, γενικωτέρου ἢ ἐιδικοῦ ἐνδιαφέροντος, ποὺ ὅλοι ὅμως ἀφωροῦσαν τὴν ἱστορίαν καὶ τὸν πολιτισμὸν τῆς Κρήτης. Πολλὰ ἀπὸ τὰς ἀνακοινώσεις αὐτὰς ἦσαν ἐξαιρετικῶς ἐνδιαφέρουσαι καὶ ἔρριψαν νέον φῶς ἐπάνω εἰς πολλὰ ἱστορικά, ἀρχαιολογικά, γλωσσικά καὶ λαογραφικά προβλήματα τῆς Κρήτης.

Ἡ ἀρίστη ἐπιστημονικὴ ὀργάνωσις τοῦ Συνεδρίου ὠφείλετο εἰς τὸν καθηγ. Τωμαδάκην. Πράγματι δὲ τὸσον αἱ ὁλομέλειαι ὅσον καὶ τὰ τέσσαρα ἐπιστημονικὰ τμήματα ἐλειτούργησαν κατὰ τρόπον ἄψογον, μετὰ τὴν βοήθειαν τῶν ἐπιστημονικῶν συνεργατῶν του, προέδρων καὶ κοσμητῶρων τῶν τμημάτων. Χάριν τῶν μελῶν τοῦ Συνεδρίου εἶχεν ὀργανωθῆ ὑπὸ τῆς διευθύνσεως τῆς Δημοτικῆς Βιβλιοθήκης Χανίων ἐξαιρετικῶς ἐνδιαφέρουσα ἐκθεσις τῶν χαρτῶν τῆς Κρήτης ἀπὸ τοὺς παλαιότερους μέχρι τῶν ἡμερῶν μας.

Ἐικτεταμένος καὶ καλαισθητός τόμος, μετὰ τοὺς τίτλους καὶ τὰς περιλήψεις τῶν ἀνακοινώσεων καὶ τῶν διαλέξεων τῶν συνεδρῶν καὶ γενικὸν ἀναλυτικὸν πρόγραμμα, ὄλων τῶν εὐκαιριῶν τοῦ Συνεδρίου, ὅπου δημοσιεύεται καὶ ὁ ἀλφαθητικὸς πίναξ τῶν ὀνομάτων τῶν Συνέδρων, μαζί μετὰ πολλὰ ἄλλα διαφωτιστικά καὶ κατατοπιστικά ἔντυπα διὰ τοὺς χώρους καὶ τὰς ἱστορικὰς τοποθεσίας, τὰς ὁποίας θὰ ἐπισκεπτόμεθα ἐτέθησαν εἰς τὴν διάθεσιν ὄλων μας ἀπὸ τῆς ὥρας τῆς ἀφίξεώς μας εἰς Χανιά.

Ἦραϊον μετάλλιον ἐκ χαλκοῦ, ἔργον τοῦ γλύπτου Ἰ. Κανακάκη, τὸ ὁποῖον φέρει ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς τὸ ἔμβλημα τοῦ φιλολογικοῦ Συλλόγου Χανίων, «Χρυσότομος», τὴν νῆσον Κρήτην καὶ τὴν φράσιν «Β' Διεθνὲς Κρητολογικὸν Συνέδριον, Χανιά Κρήτης» καὶ ἐπὶ τῆς ἄλλης τὴν πρόσοψιν τοῦ ἱστορικοῦ ναοῦ τῆς Μονῆς

Ἀρκαδίου καὶ κάτωθεν τὴν φράσιν: «ἽΟλοκαύτωσις Ἀρκαδίου. 9-11-1866», διενεμήθη εἰς τοὺς Συνέδρους κατὰ τὴν ἀποχαιρετιστήριον μεγάλην δεξίωσιν τοῦ «Χρυσοτόμου» πρὸς τὰ μέλη τοῦ συνεδρίου καὶ ἄλλους προσκεκλημένους εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσάν του, τὸ Σάββατον 16 Ἀπριλίου.

Ἡ φιλοξενία τῶν Κρητῶν τόσον ἡ ἐπίσημος καὶ ὀργανωμένη, ὅσον καὶ κυρίως ἡ αὐθόρμητος καὶ πηγαία τῶν κατοίκων τῶν χωριῶν (Περιβόλια, Ταυρωνίτης, Λάκκοι) καὶ τοῦ μητροπολίτου Κισάμου καὶ Σελήνου Κυρίου Εἰρηναίου εἰς τὸ Καστέλλι ὑπῆρξε συγκινητικὴ. Οἱ κάτοικοι ἔκαμαν τὸ πᾶν διὰ να ἐκδηλώσουν κατὰ ποικίλους τρόπους τὴν χαρὰν καὶ τὴν συγκίνησιν τοὺς διὰ τὴν τιμὴν ἢ ὁποία ἐγένετο εἰς τὸ νησί τοὺς. Δὲν ἐφείσθησαν οὔτε κόπων, ἀλλ' οὔτε καὶ δαπανῶν διὰ νὰ προσφέρουν εἰς τοὺς συνέδρους ἄφθονα τὰ δειγμάτια τῆς φιλοξενίας τοὺς, ὅλα παρασκευασμένα μετὰ χάριαν τοὺς. Εἰς τοὺς ξένους ἔκαμε ἰδιαιτέραν ἐντύπωσιν ἢ τὸσον ἀξιοπρεπὴς συμπεριφορὰ καὶ τῶν μικρῶν παιδιῶν ἀκόμη.

Εἰς τὸ Καστέλλι ἐδόθη εἰς ὅλους ἡ εὐκαιρία νὰ γνωρίσουμε τὸ θαυμαστὸν ἔργον ποὺ ἀθόρυθα καὶ δημιουργικὰ ἐπιτελεῖται ἐκεῖ, μετὰ κύριον ἐμπνευστήν καὶ ἐργάτην τὸν πνευματικὸν ἀρχηγὸ τοῦ τόπου, τὸν μητροπολίτην Κύριον Εἰρηναῖον. Οἰκοτροφεία, ἐργαστήρια ποικίλα, γηροκομείον, πολλὰ ἄλλα ἰδρύματα, βελτιώσεις τῆς καλλιεργείας κ. ἄ. Ἔργον ἀληθινοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ γέματος ποὺ παρετέθη ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου πρὸς τὰ μέλη τοῦ Συνεδρίου ἐπεκράτησε ἀτμόσφαιρα ἰδιαιτέρως ἐγκάρδιος.

Ἡ καταληκτικὴ τελετὴ τοῦ Συνεδρίου, τὴν 17 Ἀπριλίου, ἐγένετο εἰς τὸ Ἱεράκλειον, μέσα εἰς τὴν ἐπιβλητικὴν βασιλικὴν τοῦ ἁγίου Μάρκου, ὅπου ἀνεκοινώθησαν τὰ ἀποτελέσματα, αἱ ἀποφάσεις καὶ τὰ ψηφίσματα τοῦ Συνεδρίου.

Ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐλέχθη τὸ διεθνὲς Κρητολογικὸν Συνέδριον ἐγένετο πλέον θεσμός. Τὸ προσεχὲς ἀπεφασίσθη νὰ συνέλθῃ τὸ 1971 εἰς τὸ Ρέθυμνον. Κάθε πέντε ἔτη ἐπιστήμονες Κρητολόγοι ἀπὸ ὄλων τὸν κόσμον θὰ ἔρχονται εἰς τὸ ἠρωϊκὸ νησί καὶ θὰ καταθέτουν μέρος ἀπὸ τὸν πλοῦτον τῶν μελετῶν τοὺς σάν φόρον εὐγνωμοσύνης καὶ ἀγάπης πρὸς τὴν Κρήτην, ὅπου ἦνθισεν ὁ Μινωικὸς πολιτισμὸς καὶ ἐγράφη ἡ ἠρωϊκὴ ἱστορία τῶν νεωτέρων χρόνων.

ΕΛΕΝΗ Ε. ΚΟΥΚΚΟΥ

ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΡΙΤΙΚΗ

ΚΡΙΝΟ ΣΤ' ΑΚΡΟΓΙΑΛΙ

Τὸ πτωχότερο εἶδος τῆς ἑλληνικῆς μουσικῆς εἶναι τὸ μελοδράμα. Πτωχὸ ἀριθμητικῶς καὶ ποιητικῶς. Βέβαια οἱ μουσουργοὶ τῆς Ἑπτανησιακῆς Σχολῆς καὶ ὕστερότερα τῆς γενιάς τοῦ Λαυράγκα, ἔγραψαν ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῆς Ἱταλικῆς μελοδραματικῆς ἡγεμονίας μελοδράματα, τὰ ὁποῖα μπορούμε νὰ δεχθούμε κατὰ μέγιστο ποσοστὸν ὡς ἱστορικὰ καὶ μουσικολογικὰ ντοκουμέντα, ὄχι ὅμως καὶ ὡς ἀντιπροσωπευτικὰ ἔργα τῆς νεοελληνικῆς νοστορίας. Ἐκτὸς πολὺ ὀλίγων μελοδραμάτων προγενεστέρων μουσουργῶν—καὶ ἰδιαίτερος ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἐγκαθιδρύσεως τοῦ «Μουσικοῦ Ἐθνικοῦ» στὴν Ἑλλάδα, μπορούμε νὰ ποῦμε ὅτι τὰ μελοδραματικά ἔργα ἀποκτοῦν ἑλληνικὴ ἢ ἑλληνίζουσα φυσιογνωμία.

Στὴν κατηγορία αὐτὴ ἀνήκει καὶ τὸ «Κρίνο στ' ἀκρογιάλι» τοῦ Γ. Σκλάθου. Γραμμένο γύρω στὰ 1941 συγκεντρώνει καὶ συγχρόνως ἀποκαλύπτει ὅλες τῆς προσωπικῆς ἀμφιβολίας τοῦ συνθέτη, τοὺς διισταγμοὺς καὶ τὸ ἀνακάτεμα τῶν ἀλληλοσυγκρουομένων αἰσθητικῶς συνθημάτων τῆς ἀκατάστατης ἐκείνης ἐποχῆς.

Ὁ Μουσικὸς λόγος ἐπιηρεασμένος ἀπὸ τοὺς δισταγμοὺς τῆς ἐποχῆς, δὲν εἶναι σαφής. Προσφιλεῖς μουσικοὶ ἰδιωματισμοὶ τοῦ διεθνοῦς μουσικοῦ πανθέου, ἀνάμικτη μὲ ἑλληνικὰ ἢ δημοτικοφανῆ στοιχεῖα, διασποῦν τὴν ἐνότητα τοῦ λόγου μὲ τῆς ἀκουστικῆς ἀντιφάσεις.

Καὶ οἱ ἐντυπώσεις τοῦ ἀκροατοῦ ἐπιδεινώνονται μὲ τὴν ἀφελέστατη νησιώτικη ἠθογραφία τοῦ Στ. Σπεράντζα. Πάλι δράματα τιμῆς καὶ πάλι δάκρυα καὶ φωνές καὶ πάλι οἱ αἰώνιες δακρῦθρεκτες παρεξηγήσεις τῶν δύο φύλων.

Τέλος πάντων δὲν ὑπάρχουν φαίνεται ἄλλα δράματα ποῦ νὰ συνταράξουν τοὺς ἀνθρώπους...

Ὅλοι ὅσοι εἰργάσθησαν γιὰ τὸ ἀνέθεμα τοῦ ἔργου, ὁ σκηνοθέτης κ. Καρακαντάς, ὁ μαέστρος κ. Εὐαγγελάτος, ὁ σκηνογράφος κ. Ζωγράφος, ὁ Δ)τῆς τῆς χορωδίας κ. Βούρτσας καὶ ὅλοι οἱ τραγουδισταὶ κατέβαλαν κάθε προσπάθεια γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ ἔργου. Ἀλλὰ δὲν ἀρκοῦν πάντοτε οἱ προσπάθειες τῶν ἐκτελεστῶν...

Ἀνεξαρτήτως τώρα τοῦ ἂν τὸ ἔργο, ὡς ἔργο εἶναι ἐπιτυχές ἢ ὄχι, ἢ Ε. Λ. Σ. ὀφείλει νὰ συνεχίσει νὰ παρουσιάζει ἔργα ἑλληνικῆς παραγωγῆς. Εἶναι καθήκον καὶ

ὕποχρέωσή της, ἀφοῦ εἶναι ἑλληνικὴ.

Καὶ στὴν περίπτωσιν τοῦ θεωρεῖ ὅτι πολὺ ἀπὸ τὰ μελοδράματα αὐτὰ εἶναι ἀτυχῆ ὡς ἔργα (ποῦ ἀσφαλῶς θὰ εἶναι) νομίζω ὅτι οἱ ἀτυχίες τῆς αὐτῆς θὰ εἶναι ἐκείνες τῆς ὁποῖας θὰ μπορούμε νὰ τῆς συγχωρήσουμε.

Ὁ δημιουργὸς πρέπει νὰ ἐλπίζει ὅτι κάποτε θὰ δῆ ἢ θὰ ἀκούσῃ τὸ ἔργο του, ἀπὸ τὸ ὁποῖο θὰ διδαχθῇ καὶ ὁ ἴδιος καὶ οἱ ὁμοιοί του.

ΤΡΕΙΣ ΔΙΣΚΟΙ

Ἡ δὶς Ἑλ. Οἰκονοπούλου ἐκυκλοφόρησε τρεῖς δίσκους μὲ τοὺς τίτλους «Πατρίδα μου», «Χαρωπές φωνές» καὶ «Πρὸς τὸ Φῶς» οἱ ὁποῖοι περιλαμβάνουν τραγούδια τῆς γιὰ γυναικεῖα χορωδία καὶ ὀρχήστρα, τὰ ὁποῖα ἐκτελεῖ ἡ χορωδία τῆς «Εὐσέβειας» ὑπὸ τὴν διεύθυνση τῆς συνθέτιδος.

Τὴν νέα μουσικὴ ἐργασία τῆς δ. Οἰκονοπούλου χαρακτηρίζει ὁ ἑξαγγελτικὸς τόνος, ἡ ἠρωικὴ διάθεσις, ἡ προτροπὴ, τὸ ἐνθουσιαστικὸ στοιχεῖο, ἀρετὲς οἱ ὁποῖες εἶναι ἀπαραίτητες γιὰ τραγούδια ἀφιερωμένα στὴν ἰδέα τῆς Πατρίδος, τῆς δουλειᾶς, τῆς ὁμαδικότητος κ.λ.π.

Οἱ μελωδίες εἶναι στρωτές, πολλὲς μὲ ὠραία δημοτικοφανῆ χρώματα, εὐγενικές, μὲ ἀπλῆ, ἀλλὰ εὐχάριστη ἐνορχήστρωση καὶ ἐπιτυχεῖς συνδυασμοὺς ὀργάνων, ἐναρμόνηση εὐκίνητη, συμπαγῆ, χωρὶς χάσματα καὶ παρανοήσεις ἀρμονικές.

Ἡ χορωδία τῶν κοριτσιῶν ἀπέδωσε τὰ τραγούδια μὲ προσοχὴ καὶ μὲ τὸ κέφι καὶ τὴ χαρὰ ἐκείνη ποῦ ἀπαιτεῖ τὸ ἐνθουσιαστικὸ κείμενο, καθαρὰ καὶ μὲ τονικὴ εὐστάθεια.

Βέβαια, ἂν κανεὶς ἀκούσῃ καὶ τοὺς τρεῖς δίσκους μαζί, διαπιστώνει ὅτι ὅλα τὰ τραγούδια, ἔχουν μιὰ ἀκουστικὴ ὁμοιότητα, ἢ ὁποῖα ἐπιφέρει κάποια μείωσις τοῦ ἀρχικοῦ ἐνδιαφέροντος. Βέβαια ὅταν τὸ ἰδεολογικὸ θέμα τῆς ποιήσεως γιὰ ὅλα τὰ τραγούδια εἶναι σχεδὸν ἴδιο, φυσικὸ εἶναι νὰ ἐπιηρεάζεται καὶ ἡ μουσικὴ. Ἐδῶ ὅμως χρειάζεται κάποια προσοχὴ καὶ κάποια δεξιότητια ἐκ μέρους τοῦ συνθέτη.

Ἡ δὶς Οἰκονοπούλου στὴ σειρά αὐτῆ τῶν δίσκων ἐμφανίζεται καὶ μὲ ἀξιώσεις «μαέστρου». Καὶ πρέπει νὰ ὁμολογηθῇ ὅτι κατάφερε μιὰ χαρὰ νὰ συντονίσῃ τοὺς ἐκτελεστάς καὶ τὰ συγκροτήματά της.

«Η ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ»

Δέν άρνούμαι ότι ήταν έκδήλωση πολιτισμού και ότι είχε ως ενέργεια και ως προσπάθεια τὸ νόημά της. Ἄλλὰ νομίζω ότι ὅταν ἀποφασίζονται τέτοιες μεγάλες και ἐπίσημες έκδηλώσεις σὲ χώρες ὅπως εἶναι σήμερα ἡ δική μας ὀφείλουν, οἱ «έβδομάδες» τὰ «Συμπόσια» τὰ «Σεμινάρια» τὰ «Συνέδρια» οἱ «Συναντήσεις» ἂν θέλουν ἀλήθεια νὰ συμβάλλουν στὴν ἀνόρθωση τοῦ τόπου μας, νὰ σκοπεύουν εἰς τὸ κέντρον τῶν προβλημάτων και τῶν ἀναγκῶν τους.

Νὰ θρίσκουν λύσεις, μεθόδους, νὰ ὑποδεικνύουν μέτρα και νὰ συμβάλλουν μὲ τὰ σαφῆ πορίσματά τους, στὴν ἐνίσχυση και τὴν ἀνασύνταξη τῶν καταβαλλομένων προσπαθειῶν.

Ποιά τάχα εἶναι ἡ συγκομιδὴ τῆς «έβδομάδος σύγχρονης μουσικῆς»; Τί ἐκέρδισε ὁ τόπος, ὁ λαός, τὰ μεγάλα και ἐπιτακτικά μορφωτικά προβλήματα του; Τί εἶπε δηλαδή στὴ δύσμοιρη Ἑλλάδα, τὴν ἄμουση, τὴν ἀπαίδευτη, μὲ τὶς μυριάδες τῶν μουσικῶς ἐγκαταλελειμμένων παιδιῶν και τὰ πλήθη τοῦ μουσικῶς ξεστρατισμένου λαοῦ; Ὅτι και αὐτὸ πού διεφήμιζε εἶναι μουσική; Ποιά μουσική. Καὶ τί εἶναι μουσική. Ἄφου δὲν τὴν ξέρει.

Και σ' ἐκείνους πού πασχίζουν νὰ διαφωτίσουν τὸν ξεφρενιασμένο τόπο μας, τί εἶπε, και σὲ τί τοὺς ἐβοήθησε. Σὲ τίποτε. Ἀντιθέτως ἐνέτεινε τὴν σύγχυση, τὸ χάσμα, προέκλεσε τὴν εἰρωνεία, ἐνέσπειρε τὴν ἀμφιβολία μὲ τὶς ἡχητικὰ ἀκρότητες και τὶς ἐφιαλτικὰς ἐκείνες μουσικὰς προγνώσεις τοῦ μέλλοντος.

Τὸ χάος και τὸ ἀδόκημο ὅταν σπαρεῖ ἀσυλλόγιστα ἀνάμεσα στὸ λαό, ἔχει πάντα καταλυτικὰς συνέπειες.

Λέγεται ὅτι ἡ «Ἐβδομάδα» ἀπηυθύνετο κυρίως σ' ἐκείνους τοὺς «λίγους» πού γνωρίζουν ἢ και πού θέλουν νὰ κατατοπισθοῦν γύρω ἀπὸ τὰ τωρινὰ ἐπιτεύγματα τῶν ἡχητικῶν ἐρευνῶν και τῶν ἡχητικῶν πειραματισμῶν και παραδοστικῶν τῶν σύγχρονων μουσικῶν κατασκευῶν. Σὺμφωνοι. Ἄλλὰ αὐτὰ εἶναι βέβαιον ὅτι ἐνδιαφέρουν μόνον τοὺς «πολὺ λίγους» ἀπὸ τοὺς «λίγους», ὅπως διαπιστώσαμε τοῦλάχιστον στὶς διάφορες συγκεντρώσεις τῆς «έβδομάδος» και ὅτι εἶναι θέματα τὰ ὁποῖα θὰ ἔπρεπε ἀκόμη—τοῦλάχιστον στὴν Ἑλλάδα—νὰ ἀπασχολοῦν τὰ ἐργαστήρια και τοὺς κλειστοὺς κύκλους τῶν «προοδευτικῶν» τῆς μουσικῆς.

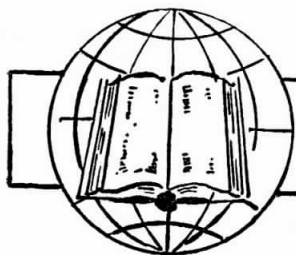
Κανένας λοιπὸν ἀποτέλεσμα γενικοῦ ἐνδιαφέροντος, και ὠφελιμότητος γιὰ τὸν πτωχὸ μας τόπο. Πολυτέλεια. Προσφορά

ἀρνητική. Ἄπλη φιλολογία, ἀνεδαφική γιὰ τὴν ἀπαίδευτη Ἑλλάδα. Δὲν ξέρω γιατί σ' ὅλες τὶς έκδηλώσεις αὐτῆς τῆς ἔβδομάδος, ἀισθανόμενον ὅτι ἀπουσίαζε ὁ «πόνος». Ὁ πόνος γιὰ τὸν τόπο, τοὺς ἀνθρώπους του, τὰ νειάτα του. Καμμιὰ ἔγνοια. Κανένας φόβος, καμμιὰ εὐθύνη. Ἄπλως φιλολογία. Ἄλλοιμονο ἴσως και ὑπεροψία. Τί νὰ ἀπαντήση κανεὶς στὴ βροχή τῶν εἰρωνικῶν ἐρωτήσεων; Μὲ εἰρωνεία; Θὰ ἦταν λάθος τακτικῆς. Μὲ σοβαρότητα; Δὲν θὰ ἦμουν πειστικὸς ἀπολογητής. Στερεότυπη και μελαγχολικὴ ἀπάντηση: «Ἀληθμεῖες, κύριοι. Καὶ ἔτσι φθηνὰ και ἄδοξα ἀξιολογήθησαν τόσο κόποι τῶν ἀξιῶν μουσικῶν.

Ἐπαινῶ τὶς προσπάθειες, ἀλλὰ καταδικάζω τὶς χαμένες προσπάθειες και τοὺς ἀλόγιστους ἐνθουσιασμοὺς πού εἶναι ἔξω ἀπὸ κάθε ἐθνικὴ ἀνάγκη και πραγματικότητα.

Μέσα στοὺς σκοποὺς τῆς «Ἐβδομάδος τῆς σύγχρονης Μουσικῆς» ἦταν και ἡ ἐνημέρωση τοῦ Ἀθηναϊκοῦ κοινοῦ ἐπὶ τῆς ἐργασίας τῶν «Ἑλλήνων Συγχρόνων» και ἡ ἐναρμόνιση τῶν προσπαθειῶν τῶν δικῶν μας Συγχρόνων, μὲ τὶς προσπάθειες τῶν ξένων ὁμοειδεατῶν τους στὴ διάδοση τῶν νέων αὐτῶν μουσικῶν δοξασιῶν.

Νὰ ἐναρμονισθοῦμε μὲ τοὺς ξένους! Μουσικοὶ Ἀδερφισμοί. Ἀσπρισμα τῆς προσόψεως. Φιλότιμα... Μὰ ὁ ἀνθρώπινο μουσικὸς πολιτισμὸς τῆς Ἀμερικῆς, τῆς Γερμανίας, τῆς Ἀγγλίας κ.λ.π. ἔχει ὄλη τὴν εὐχέρεια νὰ παρακολουθῆ μὲ χαμόγελο και συγκατάθεση και νὰ ἐπιτρέπη ἀνωδύνως ὕλικες και πνευματικὰς σπατάλες, πειράματα, ὑπερβολὰς κ.λ.π. χωρὶς νὰ φοβάται ὅτι θὰ τολμήσῃ κανεὶς νὰ ἐπιπρεάσῃ τὸ πλατύτατο σύστημα τῆς Ἑθνικῆς μουσικῆς τους Παιδείας. Μὰ σὲ μὰς τοὺς πάμπτωχους, τοὺς κατεριτωμένους ἐκπαιδευτικῶς, τοὺς ἐγκαταλελειμμένους, χωρὶς πυξίδα και χωρὶς ὀρίζοντες, τοὺς ἐτοιμοὺς νὰ καταποτισθοῦμε, ἐπιτρέπονται ἄραγε τέτοιες σπατάλες δυνάμεων και χρημάτων ἐν δνόματι τάχα τῆς προόδου (ποιάς προόδου) ὅταν τριγυρίζουν μυριάδες λαοὺ και παιδιῶν πού γυμνητεύουν ἐξασθλωμένα και πεινασμένα μουσικῶς; Ἀνάγκη ὁ λαός μας νὰ πιστέψῃ στὴ Μουσική. Ἄλλὰ γιὰ νὰ πιστέψῃ πρέπει νὰ τοῦ κηρύξουμε τὴν μουσικὴ Ἀλήθεια. Καὶ ἡ Ἀλήθεια θρίσκειται ἄλλου. Καὶ μιὰ ἀπορία. Ἄφου ἐκρίθη ὅτι ἦταν ἀπόλυτη ἀνάγκη νὰ ὀργανωθῆ στὴν Ἀθήνα μιὰ «έβδομάδα σύγχρονης μουσικῆς» και ὄχι κάτι ἄλλο, περισσότερο ἐπικοδομητικὸ, γιατί τόσο πεισματικά ἢ ἔβδομάδα αὐτὴ ἀφιερώθηκε στὶς μουσικὰς ἀκρότητες και τοὺς ἡχητικοὺς ἐξωφρενισμοὺς; Γιατί δὲν ἄρχισε προο-

Η ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

«Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΟΜΙΛΕΙ...» Έκδοσις Ἀδελφότητος Θεολόγων ἢ «ΖΩΗ». Ἔκδοσις τρίτη, πλήρως ἀναθεωρημένη. Ἀθήναι 1966, σελ. 264.

Ἡ νέα αὐτὴ ἔκδοσις τοῦ βιβλίου «Ἡ ἐπιστῆμη ὁμιλεῖ» μᾶς ὑπενθυμίζει τοὺς ἀγῶνας ποὺ ἔκαμαν τόσο καὶ τόσο σοβαροὶ ἔρευνηται διὰ νὰ καταδείξουν τὰ ψεῦδη τῶν προπαγανδιστῶν τῶν ὑλιστικῶν δοξασίων.

Τὸ βιβλίον περιέχει, ὅπως καὶ εἰς παλαιότερας ἔκδόσεις, συντόμους βιογραφίας συγχρόνων μεγάλων ἔρευνητῶν τῶν φυσικῶν - μαθηματικῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς ἱατρικῆς καὶ τὰς πεποιθήσεις των ἐπὶ τῶν γενικωτέρων μεταφυσικῶν προβλημάτων ποὺ ἀπασχολοῦν κάθε σκεπτόμενον ἄνθρωπον, με ἀποσπάσματα ἀπὸ ἔργων ἢ ἀπὸ διακηρύξεις των. (Αἱ μαρτυρίαι παλαιότερων ἔρευνητῶν περιέχονται εἰς τὸ βιβλίον «Οἱ θεμελιωταὶ τῶν Ἐπιστημῶν»).

Ἡ κατάταξις τῆς ὕλης εἶναι εἰς τὴν παρούσαν ἔκδοσιν περισσότερο συστηματικὴ καθ' ὅσον χωρίζεται τὸ βιβλίον εἰς τέσσαρα κεφάλαια. Αἱ ἀπόψεις τῶν ἀστρονόμων, μαθηματικῶν καὶ κοσμολόγων περιέχονται εἰς τὸ Α' κεφάλαιον, αἱ τῶν φυσικῶν, χημικῶν καὶ γεωλόγων εἰς τὸ δεύτερον καὶ αἱ τῶν βιολόγων, ἀνθρωπολόγων καὶ ἱατρῶν εἰς τὸ τρίτον, ἐνῶ τὸ τέταρτον κεφάλαιον

δευτικά, ὅπως θὰ ἦταν ἀπὸ πολλὰς πλευρὰς ὀρθότερον καὶ σκοπιμότερον; Γιατί δὲν ἄρχισε με τοὺς «κλασσικοὺς» ἄς ποῦμε τῶν συγχρόνων τάσεων, ἀρχίζοντας ἀπὸ τοὺς «παλιhoὺς» τὸν Ντεμπουσσύ, τὸν Ραβέλ, τὸν Στραβίνσκυ κ.λ.π. μὴ καὶ ἡ μουσικὴ (τοῦλάχιστον «δωματίου») τῶν συνθετῶν αὐτῶν καὶ τῶν ἄλλων τῆς αὐτῆς τεχντροπίας εἶναι ἄγνωστη στὴν Ἑλλάδα; Ἦταν ἀρχή. Ἀσφαλῶς θὰ ἐπακολουθήσουν καὶ ἄλλες ἔβδομάδες. Γιατί τίς ἀκρότητες;

Κρίμα τόσο κόποι καὶ τόσες φροντίδες. Γιατί πέρα ἀπὸ τὰς ἀντιρρήσεις ἐπὶ τῶν «θέσεων μορφωτικῆς σκοπιμότητος» τῆς «ἔβδομάδος» αὐτῆς δὲν μπορεῖ νὰ μὴν ἐπαινέσω τοὺς πρωτεργάτας τῆς γιὰ τὴν ἀρτία συγκρότησίν των.

Κ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗΣ

λαιον περιέχει μερικὰς ὁμαδικὰς διακηρύξεις ἐπιστημῶν καὶ στατιστικὰς.

Ἡ παρούσα ἔκδοσις περιλαμβάνει καὶ τὰς ἀπόψεις καὶ μαρτυρίας δεκαπέντε ἔρευνητῶν, οἱ ὅποιοι δὲν περιελήφθησαν εἰς παλαιότερας ἔκδόσεις. Οὗτοι εἶναι ὁ μεγάλος τεχνικός τῶν πυραύλων, τῶν δορυφόρων καὶ διαστημοπλοίων Werner von Braun, οἱ ἀστροφυσικοὶ J. Meurers καὶ H. Vogt, ὁ μεγάλος κοσμολόγος, φυσικός καὶ φιλόσοφος Carl von Weizsaecker, οἱ διαπρεπεῖς φυσικοὶ F. Allen F. Dessauer L. Leprince-Ringuet καὶ E. Schrödinger (βραβεῖον Nobel), ὁ φυσικοχημικός A. Snow, ὁ νευροχειρουργός J. Evans, οἱ διακεκριμένοι ἱατροὶ L. Gedda, R. Siebeck καὶ A. Jores καὶ οἱ φυσιολόγοι C. Heymans καὶ A. Ivy.

Αἱ μαρτυρίαι αὐταὶ τῶν μεγάλων σοφῶν τοῦ αἰῶνος μας εἶναι προφανές ὅτι εἴτε ὑπηρετοῦν ἀπὸ τὴν ἀνάγκην νὰ καταδείξουν οὗτοι τὸ ψεῦδος τῶν προπαγανδιστῶν ὅτι ἡ ἐπιστῆμη καὶ ἡ θρησκεία εἶναι δῆθεν ἀσυμβίβαστα καὶ ἀταγωνιζόμενα πεδία τῆς σκέψεως, εἴτε ἀπὸ μίαν ἐσωτερικὴν παρόρμησιν πρὸς μίαν γενικωτέραν θεώρησιν τοῦ κόσμου καὶ τῆς ζωῆς καὶ μίαν ἀνάγκην νὰ μεταδώσουν καὶ πρὸς τοὺς συναθρώπους των τὰ ἰδικὰ τῶν βιώματα καὶ τὰς ἰδικὰς των θαυτέρας ἐμπειρίας.

Παρ' ὅλον ὅτι οἱ ἐν λόγω ἔρευνηται προέρχονται ἀπὸ τὰς χώρας τῆς Δύσεως, ὅπου ὑπάρχει ἡ τάσις νὰ υπερτιμᾶται πολυλάκις ἡ γνῶσις καὶ νὰ δίδεται εἰς αὐτὴν κάποιο προβάδισμα ἀκόμη καὶ ἀπὸ ἐκπροσώπους τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, εἶναι προφανές ὅτι δὲν ἐπιχειροῦν οἱ μεγάλοι αὐτοὶ ἐπιστήμονες νὰ κατοχυρώσουν ἐπιστημονικῶς τὴν πίστιν των. Διακηρύσσουν τὴν πλάνην τοῦ ἐπιστημονισμοῦ, δίδουν ἐνδείξεις διὰ τοῦ στοχασμοῦ καὶ τῆς πείρας των ὡς ἔρευνητῶν περὶ τῆς υπάρξεως Δημιουργοῦ, ἀλλὰ γνωρίζουν ὅτι αἱ μεταφυσικαὶ ἀλήθειαι καὶ ἡ ἐμπειρία τοῦ Θεοῦ εἶναι ὑπὲρ λόγον, εὐρίσκονται ὑπὲρ τὴν νοήσεως. Δὲν προσπαθοῦν νὰ προσαρμόσουν τὸ μυστήριον τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν ἀνθρωπίνην σκέψιν. Πλησιάζουν καὶ αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὅπως καὶ οἱ ἄπλοοι ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ με τὴν καθαρότητα τῆς καρδιάς.

Δι' αὐτὸ εἰς τὸ βιβλίον «Ἡ ἐπιστῆμη ὁμιλεῖ...», ὁμιλεῖ καὶ ἡ πίστις ἐκείνων οἱ ὅποιοι βιοῦν τὸ μυστήριον τοῦ ζῶντος Θεοῦ

καὶ τῶν ὁποίων ἡ ὑπαρξίς διψᾷ διὰ λύτρωσιν καὶ σωτηρίαν.

Εἰς τὴν σελίδα 164 τοῦ βιβλίου ὁ πατήρ τῆς κυματομηχανικῆς, ὁ μεγάλος Ε. Schrödinger βλέπομεν νὰ τονίζῃ: «Ὁ προσωπικός Θεὸς δὲν ἡμπορεῖ νὰ ἐμφανισθῇ εἰς μίαν φυσικὴν εἰκόνα τοῦ κόσμου... Γνωρίζομεν ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι βίωμα καὶ ζωὴ, ἓνα βίωμα τόσον πραγματικὸν καὶ θέβαιον, ὅσον καὶ τὰ ἄμεσα γεγονότα τῶν αἰσθήσεων, ὅπως ἡ ἰδίᾳ ἢ προσωπικότης. Ἡ εἰκὼν τοῦ Θεοῦ ἀπουσιάζει ἀπὸ τὸ τεχνικὸν πλαίσιον τοῦ χωροχρόνου...».

Δυνατὸν τὸ μήνυμα διὰ τὴν ἐποχὴν μας καὶ χρήσιμον δι' ὅσους περιορίζονται εἰς τὸ νὰ ψάχνουν διὰ διαλεκτικὰ σχήματα καὶ ἀπολογητικὰς συνταγὰς ἐκεῖ ὅπου ὁμιλεῖ (καὶ πρέπει νὰ ὁμιλῇ) ἡ ἰδίᾳ ἢ ζωὴ καὶ τὸ ζωντανὸν παράδειγμα.

Ἡ ἐπιστήμη ὠμίλησε, διὰ νὰ ἀξιοποιηθῶν ὅμως τὰ μηνύματά της χρειάζονται οἱ ἐπιστήμονες τῶν ἔργων, τῶν ἔργων ὄχι μόνον τῆς διανοίας, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀγάπης. Χρειάζεται ἡ πράξις. Δι' ἡμᾶς δὲ τοὺς Ἑλληνας ὑπάρχει πρὸ πάντων ἡ ἀνάγκη νὰ πληθυνθῶν ἐκεῖνοι τῶν ὁποίων τὰ ἔργα εἶναι ξεχειλισμα καρδιάς, καρπὸς ἀπὸ τὸ δένδρον ποῦ ἔχει θαθέως τὰς ῥίζας του εἰς τοὺς χώρους τῆς ζωντανῆς μας παραδόσεως, τῆς Ὁρθοδόξου Θεολογίας καὶ πνευματικότητος.

Καὶ εἶναι χαρακτηριστικὸν σημεῖον τῶν καιρῶν ὅτι ξένοι ἐπιστήμονες ὡς ὁ Ε. Schrödinger ἢ ὁ πατήρ τῶν πυραύλων W. von Braun, τοῦ ὁποίου τὴν προσωπικότητα καὶ τὸ θάθος ἐξετίμησαν ὅσοι τὸν ἐγνώρισαν κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐργασιῶν τοῦ τελευταίου ἐν Ἀθῆναις Ἀστροναυτικῷ Συνεδρίῳ, μᾶς παροτρύνουν μὲ τὰς σκέψεις των, μὲ τὰ μηνύματά των ποῦ περιέχονται εἰς τὸ βιβλίον «Ἡ ἐπιστήμη Ὁμιλεῖ» καὶ μὲ τὸ παράδειγμά των νὰ προβληματισθῶμεν καὶ ἡμεῖς πνευματικῶς ἀντλοῦντες ὄχι ἀπὸ τὰ διαλεκτικὰ σχήματα, ἀλλὰ ἀπὸ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων ἀπὸ τὰς ὁποίας ἐκ παραδόσεως ἤντλουν ἐκεῖνοι εἰς τοὺς ὁποίους ὀφείλομεν τὴν ὑπόστασιν τοῦ Γένους μας, οἱ πατέρες καὶ οἱ διδάσκαλοι τῆς Ὁρθοδόξου, τῆς ζωντανῆς μας παραδόσεως.

Συνιστῶμεν ἰδιαιτέρως τὴν μελέτην τοῦ ὠραίου αὐτοῦ βιβλίου, διότι οἱ ἐκπρόσωποι τῆς γνώσεως μᾶς ὀδηγοῦν διὰ μέσου τῶν σελίδων του πέραν τῆς γνώσεως πρὸς τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ ὅτι ἡ ἀληθινὴ ἐπιστήμη δὲν ἡμπορεῖ θεβαίως νὰ δώσῃ τὰς λύσεις, οὔτε νὰ θρέψῃ τὴν ψυχὴν μας, δὲν μᾶς ἀπομακρύνει ὅμως ἀπὸ τὴν σώζουσαν πίστιν, ἀντιθέτως βοηθεῖ καὶ ἀνεβάζει καὶ ἐπισημαίνει τὸν ἐπερχόμενον λιμὸν διὰ τὰν ἐκπρόσωπον τῆς ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι εὐρον «πηγὴν ὑδατος ζωῆς» καὶ ὑποδεικνύουν ποῦ ὑπάρχει ὁ ἄρτος, ὁ ὁποῖος τρέφει ὄχι

μόνον τὴν λογικὴν, ἀλλὰ πρὸ πάντων ὁλοκληρον τὴν ὑπαρξιν.

Α. ΔΩΡΙΚΟΣ

★

Β. ΜΟΥΣΤΑΚΗ: Ποιήματα Α καὶ Ποιήματα Β (Ἰούλιος καὶ Ὀκτώβριος 1965).

Ἔως τώρα γνωρίζαμε τὸν κ. Βασ. Μουστάκη ὡς μελετητὴ καὶ λόγιον, μὲ ἀξιολογέσ μελέτες καὶ ἄρθρα του, δημοσιευμένα σὲ αὐτοτελεῖ βιβλία ἢ σὲ διάφορα περιοδικὰ, μέσα στὰ ὁποῖα διακρίναμε μιά στέρεη θεολογικὴ σκέψη καὶ μιά θερμὴ καὶ ἀσυμβίβαστη χριστιανικὴ πίστη. Τώρα βλέπομε πὼς ἔχουμε νὰ κάνουμε καὶ μὲ τὸν ποιητὴ κ. Βασ. Μουστάκη, ὁ ὁποῖος, μὲ τίς δύο ποιητικὲς του συλλογὰς ποῦ κυκλοφόρησαν, ἡ μιά κοντὰ στὴν ἄλλη (μὲ διαφορὰ τριῶν μηνῶν), θέλησε νὰ μᾶς δώσει, ὄχι μονάχα ἀντιπροσωπευτικὰ δείγματα τῆς ποιήσεώς του, ἀλλὰ παραλλήλα καὶ ἓναν ὀλοκληρωμένον ποιητικὸ κύκλο, μὲ σαφὴ προσανατολισμὸ καὶ συγκριμένες ἐπιδιώξεις.

Ἐξ ἄλλου εἶναι πολὺ παρήγορο τὸ γεγονός ὅτι σιγὰ σιγὰ τείνει νὰ διαμορφωθῇ μιά πλειάδα διανοητῶν θεολόγων, ποῦ ἔχουν καταπιαστῆ σοβαρὰ καὶ μ' ἐπιτυχία, καὶ μὲ τὴν καλλιέργειαν τῆς ποιήσεως, (φυσικὰ πρὸς τὴν κατεύθυνση αὐτὴ πολλὰ ἔχει προσφέρει καὶ τὸ περιοδικὸ τοῦτο, ποῦ μέσ' ἀπ' τῆς σελίδες του διαμορφώθηκε καὶ μάλιστα ποιητικὰ ὁ ἀλησιμόνητος ποιητὴς Γ. Βερίτης, ποῦ δημιούργησε μίαν ἀληθινὰ ζωντανὴν παράδοση γνήσιας χριστιανικῆς ποιήσεως), ὅπως ὁ Π. Β. Πάσχος, ὁ Θ. Κωνσταντίνου, ὁ Μ. Μουντὲς κ. ἄ.

Δὲ θρίσκειται εὐκολὰ τὸ μονοπάτι ποῦ θὰ μᾶς κάνει νὰ εἰσχωρήσουμε θαθεῖα στὰ μυστικὰ τῆς ποιήσεώς του κ. Μουστάκη. Γιὰ ἓναν μάλιστα ποῦ δὲν ἔχει ἐξοικειωθῆ μὲ τὴν ποίησιν (δὲν κάναυ διάκριση ἀνάμεσα στὴν παραδοσιακὴ καὶ στὴν μοντέρνα, γιατί ἡ ποίησιν, ἡ ἀληθινὴ καὶ ἡ γνήσια, εἶναι ἐνιαῖα καὶ ἀδιαίρετη), ἢ καλύτερα ποῦ δὲν ἔχει ἐξοικειωθῆ στὸ νὰ αἰσθάνεται τὸ κλίμα τῆς ποιήσεως, ὅπου τοῦτο ἐκδηλώνεται κατὰ τὸν πιὸ γνήσιον τρόπο, εἶναι ἀκόμη δυσκολότερη ἢ προσπέλαση πρὸς τὴν ποίησίν του.

Ὅταν τελειώνουμε τὸ διάθασμα τῶν δύο μικρῶν ποιητικῶν συλλογῶν τοῦ κ. Μουστάκη, ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι στὴν ἀρχὴ δοκιμάζουμε ἓνα ξάφνιασμα, ἀναρωτιόμαστε τί ὑποδηλώνει καὶ τί ὑπαινίσσεται σὲ τοῦτο ἢ σ' ἐκεῖνο τὸ ποιῆμα, εὐθύς ἀπ' τὴν ἀρχὴ ὅμως, νοιώθουμε ἓνα ἄρωμα νὰ ξεχύνεται ἀπὸ τοὺς στίχους του, μιά ὁσμὴ εὐωδίας πνευματικῆς, κάτι τὸ «μυστικόν», κάτι ποῦ μᾶς κάνει στὸ τέλος νὰ

ποῦμε: στους στίχους αὐτοὺς βρήκαμε πολὺ ποίηση.

Ἐπιτέλους τὴν ποιητικὴν τοῦ ὁ κ. Μουστάκης τὴν περικλείνει στὸ «Ἰδανικὸ ποίημα» του (ἀπὸ τὰ «Ποιήματα Β»):

«Μὲ λέξεις ἄμωμες
χωρὶς κανένα εἶρμό
κι' ἔτσι ἀκριβῶς προσφύει
νὰ δεχτοῦν μιὰ πολὺτιμη
συγκίνησή σου
καμωμένο τὸ ἰδανικὸ
εἶναι ποίημα.
Αὐτὴ
καὶ ὄχι ἐκεῖνες
νὰ φθέγγεται...».

Αὐτὴ ἀκριβῶς ἢ συγκίνηση, αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ αἶσθημα (τὸ χριστιανικὸ αἶσθημα) τοῦ ποιητῆ, νοιώθει ὅτι φθέγγεται καὶ στίς δυὸ ποιητικὰ συλλογές του. Ποιήματα ὅπως τὸ «Κάλεσμα», «Ὁ Ποιμαίνων ἐν τοῖς κρίνοις»:

(Κύριε, σ' εὐχαριστῶ
γιά τὴ στερνὴ μου πτώση
τὴν πτώση μου στὰ πόδια σου),

«Ἄσκηση», «Ἐφραίμ τοῦ Σύρου», «Ταξίδι»:

(Τ' ἄσπρο ἐκκλησάκι
περιστερένιον ἴσκιό ἀπλώνει
στὰ γελαστά πού πλέει
χωρὶς φτερά
νερά
μὲ τὴ χιθῶδα
πλώρη),

τὸ «Εἶναι δικιά Σου»

(Κύριε, στὸν ἄνθρωπο πιστεύεις
τέλεια
ὅσο κι' ἂν εἶναι ἀκατανόητο)

καὶ «Ἀτολμία» ἀπὸ τὰ «ποιήματα Α» καὶ τὸ «Μετὰ τὴν ἔξωση», «Τὸ ὄνομα», ἐκεῖνο τὸ ἔξοχο «Πάλι καὶ πάλι»:

(Τ' ἄχτιστο φῶς ὀλόγυρα μυστικὰ ὄρατὸ
τὸν ἄτμητο χρόνο πλημμυρᾶ
τὴ θαλαπῶρὴ τοῦ χιονιοῦ
κάθαρση ἀνάγοντας
θέωση
Θαθῶρ δόξας
Θαθῶρ πόθου ἀκοίμητου),

ἢ «Τὸ γόνυ τοῦ Ἀναστάσιου», ἀπὸ τὰ «Ποιήματα Β», μᾶς ἐπιβάλλονται καὶ μᾶς κερδίζουν καὶ σὲ πολλὰ ἀπ' αὐτὰ ξαναγυρίζουμε ἀμέσως, γιὰ νὰ τὰ χαροῦμε καὶ πάλι.

Φυσικὰ ἀπὸ τὴν ποίηση τοῦ κ. Μουστά-

κη δὲ λείπουν καὶ οἱ ἐπιδράσεις (ἀπὸ τὸν Ἐλιοτ, τὸν Παπατζῶνη κ. ἄ.), πάντα ὁμῶς ἀναχωνευμένες καὶ δημιουργικές, ἔτσι ὥστε νὰ μᾶς ἐπιβάλλεται ἀμέσως ἢ προσωπικότητά του. Σύντομα θὰ περιμένουμε ἀπὸ τὸν κ. Μουστάκη καὶ τὴν ἐπὶ ποιετικὴν του συλλογὴν.

Ε. Ν. ΜΟΣΧΟΣ

★

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ: Ὑποθήκες πρὸς τοὺς νέους, γιὰ τὸ πῶς νὰ ὠφελούνται ἀπὸ τὴ μελέτη τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς φιλολογίας». Εἰσαγωγὴ, ἀναλυτικὴ ἀπόδοση στὰ Νεοελληνικὰ ὑπὸ Βασ. Μουστάκη.

Μὲ τὴν ἐργασία τοῦ αὐτοῦ ὁ κ. Μουστάκης, προσφέρει μιὰν ὑπηρεσίαν καὶ στὸν ἐκπαιδευτικὸ κόσμον τῆς χώρας καὶ στὸν μαθητὴν, ἀλλὰ καὶ στὸ πλατύτερο κοινόν, γιὰτὶ πάντοτε τέτοιαις ἐργασίαις, στέκουν πολὺτιμοὶ βοηθοί, γιὰ ὅσους θέλουν νὰ πλησιάσουν παρόμοια κείμενα. Σήμερα μάλιστα, πού ἡ διδασκαλίαν πατερικῶν κειμένων, ἔχει καθιερωθεῖ στὰ σχολεῖα, ἀπὸ τὸ νέο ἀναλυτικὸ πρόγραμμα γιὰ τὴν Α' τάξιν τοῦ λυκείου, τὸ μικρὸ αὐτὸ βιβλίον τοῦ κ. Μουστάκη, ἔρχεται νὰ καλύψει ἕνα κενὸ καὶ νὰ χρησιμεύσει γιὰ ὑπόδειγμα καὶ σ' ἄλλους μελετητὰς, προκειμένον νὰ καταπιαστοῦν μ' ἕνα παρόμοιον ἐγχείρημα, γιὰ τὴν ἔκδοσιν καὶ ἄλλων πατερικῶν κειμένων. Θὰ ἔλεγα, μάλιστα, ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ γίνῃ μιὰ συστηματικὴ προσπάθεια, ἀπὸ τὴν Ἀποστολικὴν Διακονίαν ἢ δὲν ξέρω ἀπὸ ποῖον ἄλλον ὀργανισμόν, γιὰ νὰ ἐκδοθοῦν τὰ σημαντικώτερα καὶ πολυτιμώτερα πατερικὰ κείμενα, μὲ εἰσαγωγικὰ σημειώματα, σημασιολογικὰ παρατηρήσεις καὶ μετάφραση στὴ δημοτικὴν, μὲ τὴν παράθεσιν ἢ καὶ χωρὶς τὴν παράθεσιν, τοῦ ἀρχαίου κειμένου, ἀφοῦ μάλιστα ἔχουμε ὀλοκληρωμένη τὴν ἔκδοσιν τῆς σειράς τῶν «Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας» ἀπὸ τὴν Ἀποστολικὴν Διακονίαν, στὸ πρωτότυπον. Μιὰ τέτοια ἐργασία θὰ δώσει τὴν εὐκαιρίαν στὸ πλατύτερον κοινόν, νὰ γνωρίσῃ καὶ νὰ ἀπολαύσῃ, τὰ πατερικὰ κείμενα στὴ ζωντανὴν γλῶσσάν του, καὶ, φυσικὰ, φαντάζεται κανεὶς, τί ὠφέλεια θὰ προκύβῃ γιὰ τὴν πνευματικὴν καὶ χριστιανικὴν καλλιέργειαν τοῦ λαοῦ μας, ἀπὸ μιὰ τέτοια γνωριμία. Καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες συγγραφεῖς μόνον ἔτσι—μὲ τίς λογοτεχνικὰς μεταφράσεις ἀπὸ δοκίμους συγγραφεῖς μας—ἀγαπήθησαν καὶ ἔγιναν κτῆμα τοῦ μεγάλου κοινού. Γιατὶ δὲν θὰ πρέπει καὶ τὰ πατερικὰ κείμενα νὰ γνωρίσῃ μιὰ τέτοια διάδοσις;

Σὲ δυὸ μέρη χωρίζει τὴν ἐργασίαν τοῦ

ὁ κ. Μουστάκης: Στὸ Α' μέρος παραθέ-
τει χαρακτηριστικά σημεῖα ἀπὸ τῆ ζωῆ
καὶ τῆ δράση τοῦ Μεγάλου Ἐκκλησιαστι-
κοῦ Πατέρα, μᾶς ἀναπτύσσει τὰ σχετικὰ
μὲ τὴ θεατιὰ μὀρφωση καὶ τὴ μεγάλη
προσωπικότητά του καὶ κατόπιν μᾶς εἰ-
σάγει στὴν περιήρημὴ ὀμιλία του πρὸς τοὺς
νέους, «ὅπως ἂν ἐξ ἑλληνικῶν ὠφελοῖντο
λόγων». Στὸ Β' μέρος ἔχουμε τὴ με-
τάφραση τῆς ὀμιλίας αὐτῆς σὲ μιὰ ὠραία
καὶ ἄφοβη δημοτικὴ, πού μᾶς χαρίζει, στὴ
ζωντανή μας γλώσσα, ἕνα ὕψηλό, σὲ ση-
μασία καὶ σὲ νοήματα, κείμενο. Δὲν εἶχα
τὸ χρόνο καὶ τὴν εὐκαιρία γιὰ νὰ κάνω
μιὰ παραβολὴ ἀνάμεσα στὸ πρωτότυπο
καὶ στὴ μετάφραση, ἔτσι ὅμως πού τὴ
διαβάζω, δὲ σκοντάφτω πουθενά, καὶ ἡ
σκέψη τοῦ Μεγάλου Πατέρα τῆς Ἐκκλη-
σίας μας, μπαίνει θεατιὰ μέσα μου, τὴν
αἰσθάνομαι καὶ τὴ χαίρομαι.

Τὸ πρωτότυπο κείμενο θὰ τὸ θέλαμε θέ-
σια ὀλόκληρο κί ἀπὸ τὴ μιὰ σελίδα τοῦ
βιβλίου, μὲ τὴ μετάφραση στὴν ἀντικρυ-
νή, γιὰ νὰ εἶναι δυνατὴ σὲ κάθε στιγμή ἢ
προσφυγὴ στὸ ἀρχαῖο γλώσσο κείμενο. Ἄς
εὐχηθοῦμε ν' ἀκολουθήσουν κί ἄλλες τέ-
τοιες ἐργασίες καὶ ἀπὸ τὸν κ. Μουστάκη
καὶ ἀπὸ ἄλλους μελετητές, ἀφοῦ ὅμως με-
λετηθοῦν καὶ λυθοῦν καλύτερα, ὀρισμένα
παρόμοια θέματα.

E. N. ΜΟΣΧΟΣ

★

Carl Fr. v. Weizsaecker: Die
Tragweite der Wissenschaft. B. I.: Schö-
pfung und Weltentstehung, Stuttgart 1964
σ. 243.

Τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ διαπρεποῦς Γερ-
μανοῦ κοσμολόγου, ἀστροφυσικοῦ καὶ φι-
λοσόφου, καθηγητοῦ ἐν Ἀμβούργῳ C.
von Weizsaecker πραγματεῦεται περὶ τῆς
«σπουδαιότητος τῆς ἐπιστήμης» καὶ ἰδιαί-
τέρως, εἰς τὸν τόμον αὐτόν, ἐκτίθενται τὰ
περὶ τῆς δημιουργίας καὶ τῆς προελεύσε-
ως τοῦ κόσμου. Εἶναι σειρά ὀμιλιῶν τὰς
ὀποίας ἔδωσεν ἀγγλιστι εἰς τὸ Πανεπιστή-
μιον τῆς Glasgow (1950-1961) καὶ ἄλλων
διαλέξεων πού ἔκαμεν εἰς τὰ γερμανικά
Πανεπιστήμια τῆς Göttingen καὶ τοῦ Har-
mburg.

Ὅλαι αὐταὶ αἱ διαλέξεις ἀποτελοῦν ἐν
ἐνιαῖον σύνολον, ἐπὶ ἀνωτέρου καὶ γενικω-
τέρου ἐπιπέδου συντεταγμένα, καὶ αἱ ὀ-
ποια οὕτως συμβάλλουν εἰς τὴν προαγω-
γὴν τῶν γνώσεων μας ἐπὶ τῶν μεγάλων
προβλημάτων, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τοὺς τί-
τλους τῶν κεφαλαίων, τοὺς ὀποίους καὶ
σημειώνομεν:

1. Ἡ ἐπιστήμη καὶ ὁ σύγχρονος κόσμος.
2. Κοσμογονικοὶ μῦθοι. 3. Δημιουργία κα-

τὰ τὴν Παλαιάν Διαθήκην. 4ον Ἑλληνικὴ
φιλοσοφία καὶ Κοσμογονία. 5ον Χριστιαν-
ισμὸς καὶ Ἱστορία. 6ον Κοπέρνικος, Κέ-
πλερ, Γαλιλαῖος. 7ον Ντεκάρτ, Νεύτων,
Λάιμπνιτς καὶ Κάντ. 8ον. Ἡ ἐξέλιξις τῆς
ζωῆς. 9ον. Ἡ Ἀστρονομία τοῦ αἰῶνος μας
καὶ 10ον. Τί εἶναι ἐκκοσμικεῖσι; Καὶ ἀ-
κόμη αἱ δύο διαλέξεις: «ὁ Ντεκάρτ καὶ ἡ
Φυσικὴ τῶν νεωτέρων χρόνων» ἢ μιὰ καὶ
ἡ ἑτέρα «Περὶ μερικῶν ἐνοιῶν ἐκ τῆς
φυσικῆς ἐπιστήμης τοῦ Goethe» ἢ ἄλλη.

Αἱ μεταφυσικαὶ ἰδέαι καὶ ἀντιλήψεις τοῦ
καθηγητοῦ Weizsaecker εἶναι γνωσταὶ καὶ
ὡς τοιαῦτα, ὅπως κάθε σοβαρὰ ἰδέαι,
εἶναι δεκταὶ εἰς τὰς γενικάς των γραμμάς,
ἀνεξαρτήτως ἐπιφύλαξεων εἰς ὀρισμένα
σημεῖα. Κάνει ὅμως ὁ διαπρεπὴς ἐρευνη-
τῆς καὶ ὀμολογίας, αἱ ὀποιαὶ εἶναι ἄξια
ἰδιαίτερας ἐξάρσεως, ὅπως π. χ. αἱ περὶ
τῆς πραγματικῆς συμβολῆς τῆς ἐπιστήμης
εἰς τὴν πρόδον τοῦ πολιτισμοῦ καὶ αἱ πε-
ρὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν τῇ Ἱστορίᾳ.

Εἰς ἕνα σημείον τοῦ 5ου κεφαλ. (σ. 83)
τονίζει ὁ σ. τὴν συμβολὴν τῶν ἐπισκόπων
εἰς τὴν διατήρησιν καὶ διαφύλαξιν τῶν κα-
νονικῶν πολιτικῶν σχέσεων καὶ τῶν μον-
ναχῶν, εἰς τὸ νὰ μεταφέρουν καὶ συνεχί-
σουν τὴν παράδοσιν τοῦ ἀρχαίου πολιτι-
σμοῦ διὰ μέσου τῶν σκοτεινῶν αἰῶνων.
Καὶ συνεχίζει: «Ὅ,τι ὀνομάζομεν Εὐρώ-
πην, εἶναι ἔργον τοῦ Χριστιανισμοῦ».

Τοιαῦτα ἔργα ἀξίζει νὰ διαβάζωνται μὲ
προσοχὴν καὶ νὰ ἐξάγωνται τὰ θαυτέρα
καὶ πρακτικώτερα διδάγματα, τὰ ὀποια,
οἱ ὑπεύθυνοι εἰς τοὺς διαφόρους τομεῖς τῶν
ἐκδηλώσεων τῆς κοινωνικῆς καὶ πολιτι-
στικῆς ζωῆς τῆς χώρας μας, θὰ θέτουν
εἰς ἐφαρμογὴν, διὰ νὰ γίνεταὶ πραγματι-
κὴ ἀνοδος τοῦ πνευματικοῦ ἐπιπέδου τῆς
πατρίδος μας.

Δ. Κ.

★

H. Vogt: Das Sein in der Sicht des
Naturforschers, Morus-Verlag, Berlin 1964
σ. 65.

Ὁ καθηγητῆς H. Vogt, ἄλλοτε διευθυ-
τῆς τοῦ Ἀστεροσκοπεῖου τῆς Heidelberg
καὶ πολὺ γνωστός ὡς θεωρητικὸς ἀστρο-
φυσικὸς, εἶναι γνωριμώτερος εἰς εὐρύτε-
ρον κοινὸν καὶ ἀπὸ τὰς μεταφυσικάς του
καὶ θρησκευτικὰς του πεποιθήσεις, αἱ «Ἀ-
κτίνες» δὲ συχνὰ εἰς τὸ παρελθὸν ἐσχολ-
άσασαν ἢ ἀνέλυσαν σχετικὰ του ἔργα. Καὶ
εἰς τὸ σύντομον αὐτὸ ἔργον ὁ σ. ἐξετάζει
«τὴν ὑπαρξιν ὑπὸ τὴν θεάν—τὴν ἀποψιν—
τοῦ φυσιοδίφου. Καὶ εἰδικώτερον: I. Τί
ἤμποροῦμεν, θάσει τῶν μέχρι τοῦδε γενο-
μένων παρατηρήσεων, νὰ εἴπωμεν περὶ τοῦ
προσιτοῦ εἰς ἡμᾶς κόσμου; II. Αἱ διάφο-

ροι απόψεις, ὀλίγον ἢ πολὺ θεμελιωμένοι ἐπὶ τῆς πείρας, περὶ τῆς πλοκῆς τοῦ κόσμου. III. Δυνάμεθα θάσει τῶν φυσικῶν παρατηρήσεων νὰ διατυπώσωμεν κάτι τὸ ἀπόλυτον ἐπὶ τῆς προσιτῆς εἰς ἡμᾶς ὑπάρξεως; IV. Ὑφίσταται, πέραν τῆς ὑπάρξεως πού μᾶς παρουσιάζει τὸ φυσικὸν κοσμοεἶδωλον (Weltbild), κάποια ὑπαρξεις ὑπερτάτης τάξεως; καὶ V. Ποία εἶναι ἡ θέσις τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν τάξιν τῆς ὑπάρξεως;

Τὸ νέον αὐτὸ ἔργον, σύντομον καὶ ἀπλοῦν, τοῦ καθηγητοῦ Vogt παρουσιάζει τὰς σημερινὰς ἐξελίξεις τῶν ἐπιστημῶν ἐπὶ τῶν θεμάτων πού ἀναπτύσσει καὶ μεπαρησίαν ὁμολογεῖ τὰς ἀδυναμίας τοῦ ἀνθρώπου νὰ λύσῃ πολλὰ ἐξ αὐτῶν. Τονίζει τὴν ἀξίαν τῆς πίστεως καὶ ὁμολογεῖ ὅτι ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῆς αἰωνιότητος καὶ τῆς ἰδέας τοῦ Θεοῦ-Δημιουργοῦ δίδεται ἱκανοποιητικὴ ἀπάντησις εἰς αὐτὰ.

Δ. Κ.

★

Robert Coffy: «Θεὸς τῶν ἀθέων: Masn, Sartre, Camus.»

«Ὁ Ἄθεϊσμός αὐτὸς καθ' ἑαυτόν, ἐὰν εἶναι ἔξυπνος (λογικὸς) καὶ εἰλικρινής, δὲν εἶναι μὲ τὸν δικό του τρόπο, ἓνα προσσκύνημα (μιὰ ὑποταγή) στὸν ἀληθινὸ Θεό; Δὲν ἀποκρούει κανεὶς τὸ ἀπόλυτο παρὰ ἐν ὀνόματι ἐνὸς καλλιτέρου Ἀπολύτου. Καὶ συχνὰ δὲν ἀποδέχεται κανεὶς αὐτὴ ἢ ἐκείνη τὴν παρουσίαν τοῦ Θεοῦ, παρὰ διαβεβαιώνοντας, σιωπηρὰ, ὅτι ὁ Θεὸς μένει ὑπεράνω κάθε παραστάσεως. Γι' αὐτὸ τὸ

νὰ εὔρησι τὸν Θεὸ σημαίνει νὰ τὸν ζητήσῃ πέραν ἀκόμη ἐκείνου πού θρῖσκουν...». Αὐτὲς οἱ σκέψεις τοῦ M. Henri Duméry, πού ὁ συγγραφεὺς ἔχει γράψῃ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ βιβλίου του, συνετέλεσαν κατὰ μέγα μέρος στὴν διατύπωσιν αὐτῶν τῶν σελίδων ἐπὶ τοῦ ἀθεϊσμοῦ.

Μὲ ἡρεμία, σαφῆνεια, ἀμεροληψία καὶ διαύγεια, ὁ R. Coffy τίθεται πρὸ τοῦ νεωτέρου ἀθεϊσμοῦ, αὐτοῦ τοῦ νέου φαινομένου τὸ ὁποῖο ἀντιμετωπίζουν οἱ πιστοὶ καὶ τὸ ὁποῖο ἀποτελεῖ μιὰ κοσμοθεωρία. Προσπαθεῖ νὰ βοηθήσῃ τὸν ἀναγνώστη νὰ συλλάβῃ καλὰ τὸ νόημά του, τὸ πνεῦμα του.

Μὲ πολὺ θάθος, μελετᾷ μὲ τὴν σειράν τις διαφορὰς ἐκδηλώσεις τοῦ νεωτέρου ἀθεϊσμοῦ: Τὴν μαρξιστικὴν φιλοσοφίαν, τὸν ὑπαρξισμό τοῦ Sartre, τὴν ἀνταρσίαν τοῦ Camus, τὸν ἀθεϊσμό πού γεννήθηκε ἀπὸ ἓνα ὄραμα ἐπιστημονικὸ καὶ τεχνικὸ τοῦ κόσμου.

Δείχνει μὲ τιμότητα ὅτι αὐτοὶ οἱ ἀθεῖσμοι δὲν θέτουν ὑπὸ ἀμφισβήτησιν τὸν ἀληθινὸ Θεό, ἀλλὰ ὅτι ἀποκρούουν αὐτὴν ἢ ἐκείνη τὴν γελιογραφίαν τοῦ Θεοῦ, καταγγέλουν αὐτὴ ἢ ἐκείνη τὴν ἐκτροπὴ τῆς θρησκευτικῆς στάσεως. Σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο ἐπιβάλλουν εἰς τοὺς πιστοὺς ἓναν ἔλεγχον τῆς συνειδήσεως.

Αὐτὴ ἡ μελέτη μὲ ἀξιώσεις ἔρχεται στὴν ὥρα τῆς καὶ ἀξίζει νὰ πάρῃ τὴν θέσιν τῆς στὴν βιβλιοθήκη κάθε καλλιεργημένου ἀνθρώπου, σὲ μιὰ στιγμὴ ὅπου οἱ διάλογοι μὲ τὸν ἀθεϊσμό πληθύνονται καὶ οἱ χριστιανοὶ διανοοῦμενοι παίρνουν ὡς θέμα μελέτης: ὁ Θεὸς σήμερα.

A. T.

Μηνιαῖον Περιοδικὸν «AKTINES». Ἐκδοσις Χριστιανικῆς Ἐνώσεως «Ἀκτίνες». Γραφεῖα: ὁδὸς Ἀκαδημίας 45, Ἀθῆναι 135 (Τηλ. 624-233). — Θεσσαλονίκης: Ἀγίας Σοφίας 39. — Ὑπεύθυνος: Γ. Δ. Ἰατροίδης, κατοικία Ἀριστοφάνους 10 Ἀθῆναι (114). Ἐτησίαν συνδρομὴν δεχ. 70, ἐξωτ. \$ 5. Χειρόγραφα, δημοσιευόμενα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται.

«ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΚΕΝΤΡΟΝ ΑΓΩΓΗΣ»

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΟΝ

«ΑΙ ΑΘΗΝΑΙ»

Ἀνθέων 16. Πλατ. Εὐκαλύπτων-Ψυχικό. Τηλ. 673-855.

◆ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟΝ ◆ ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ ◆ ΓΥΜΝΑΣΙΟΝ ◆ ΛΥΚΕΙΟΝ

«ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΖΩΗ»

ΜΕΛΕΤΑΙ ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΙΑΤΡΙΚΗΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΙΕΙΝΗΣ

Μόλις ἐκυκλοφόρησε

54

ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

ΤΑ ΕΛΑΤΤΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

Ἵ π ὀ

Ἰρ. Α. Ἀσπιώτη

Ψυχιάτρου

ΑΠΟ ΤΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Τὸ παιδί πού μένει μωρό. —Πιπίλισμα, ὄνυχοφαγία. —Νυκτερινὴ ἐνούρησις. —Τὸ παιδί πού δὲν θέλει νὰ φάγη. —Ὅταν οἱ ἀδελφοὶ φλονεikoύν. —Αἱ δυσκολίαι τοῦ πρωτοτόκου. —Τὸ μοναχοπαιδί. —Υἱοθετημένα παιδιά. —Τὸ πειραχτήρι. —Τὰ παιδιά πού θέλουν νὰ ἐπικρατοῦν. —Παθητικὰ παιδιά. —Ἵπερενεργητικὰ παιδιά. —Ἰλλαι ἀνωμαλίαι τῆς συμπεριφορᾶς. Ὁ αὐνανισμὸς, ἡ ὄνειροπόλησις, αἱ ταλαντεύσεις τῆς διαθέσεως, ἡ σκληρότης, ἐπιθετικότης, μικροὶ τύραννοι. —Οἱ τίτλοι «καλοαναθρεμμένον» καὶ «κακοαναθρεμμένον» παιδί. —Ὁ χωρισμὸς ἀπ' τὴ μητέρα.

Αἱ ποιναί: Ἵ θία καὶ ἡ ἐλευθερία πρόβλημα τοῦ παιδαγωγοῦ. —Θεωρίαι τῆς ποινῆς. —Ποῖαι αἱ συνέπειαι τῶν ποινῶν. —Θεραπευτικὴ ποινή. —Πῶς δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἡ τιμωρία. —Τὰ τέσσαρα βασικὰ στοιχεῖα τῆς δικαίας τιμωρίας. —Ἵ σωματικὴ ποινή. Ἵνας κῶδιξ τῆς ἀγωγῆς. —Τὸ πρόβλημα τῆς ποινῆς εἰς τὸ σχολεῖον. —Διὰ τὴν δημιουργίαν ἠθικῆς συνειδήσεως.

Πωλεῖται εἰς ὅλα τὰ βιβλιοπωλεῖα. Τιμὴ δραχ. 15.

Κεντρικὴ διάθεσις τευχῶν καὶ παραγγελία: Γραφεῖα Περιοδικοῦ «Ἰκτίνες»,
Ἰκαδημίας 45, Ἰθῆναι 135, τηλ. 624-233.

«ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΖΩΗ»

ΜΕΛΕΤΑΙ ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΙΑΤΡΙΚΗΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΙΕΙΝΗΣ

Διευθυντής ο Ψυχίατρος ΑΡ. Α. ΑΣΠΙΩΤΗΣ

	Δρχ.	Δολ.
1. Η ΑΡΡΩΣΤΕΙΑ ΚΑΙ Η ΨΥΧΗ..... (έξηντλήθη)		
2. Α΄ Η ΚΡΙΣΙΣ ΤΗΣ ΕΦΗΒΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ..... (Β΄ έκδοσις)	15	1
3. Β΄ Ο ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ (έξηντλήθη)		
4. Γ΄ Ο ΕΦΗΒΟΣ ΚΑΙ Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ..... (Β΄ έκδοσις)	15	1
5. ΤΑ ΑΙΣΘΗΜΑΤΑ ΜΕΙΟΝΕΚΤΙΚΟΤΗΤΟΣ (Β΄ έκδοσις)	25	2
6. Ο ΕΦΗΒΟΣ ΚΑΙ Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ (έξηντλήθη)		
7. Η ΥΓΕΙΑ, Η ΑΣΘΕΝΕΙΑ ΚΑΙ Η ΨΥΧΗ ΤΟΥ ΕΦΗΒΟΥ..... (έξηντλήθη)		
8. Ο ΕΦΗΒΟΣ ΚΑΙ Η ΠΑΙΔΕΙΑ (έξηντλήθη)		
9. Ο ΕΦΗΒΟΣ ΚΑΙ Η ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΖΩΗ..... (έξηντλήθη)		
10. René Biot: Η ΥΓΕΙΑ ΜΑΣ, Μετ. Δ. Ε. Χαροκόπου..... (έξηντλήθη)		
11. Guy Jacquin: ΒΑΣΙΚΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ. Μετάφρ. Έλένης Χ. Όλιδιέρη (έξηντλήθη)		
12. Igor A. Caruso: ΨΥΧΑΝΑΛΥΣΙΣ ΚΑΙ ΣΥΝΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΥΠΑΡΞΕΩΣ, Μετοφρ. Άθ. Καραντώνη (έξηντλήθη)		
13. Pierre Dufoyer: Η ΨΥΧΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ, Μετάφρ. Βάσως Νομικού (έξηντλήθη)		
14. Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΙΚΟΣ ΤΗΣ ΚΟΣΜΟΣ (έξηντλήθη)		
15. Gilbert Robin: Η ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΤΩΝ ΕΛΑΤΤΩΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΑΚΩΝ ΕΞΕΩΝ ΣΤΟ ΠΑΙΔΙ. Μετάφρ. Έλ. Όλιδιέρη και Β. Νομικού, τόμος Β΄. (έξηντλήθη)		
16. Jean Lhermitte: Ο ΕΓΚΕΦΑΛΟΣ ΚΑΙ Η ΣΚΕΨΙΣ, Μετάφρ. Δ. Ε. Χαροκόπου (έξηντλήθη)		
17. Gilbert Robin: Η ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΤΩΝ ΕΛΑΤΤΩΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΑΚΩΝ ΕΞΕΩΝ ΣΤΟ ΠΑΙΔΙ, Μετάφρ. Έλ. Όλιδιέρη και Β. Νομικού, τόμος Α΄ (έξηντλήθη)		
18. ΕΦΗΒΕΙΑ (έξηντλήθη)		
19. Έλένης Χ. Όλιδιέρη Η ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ 20 2	20	2
20. Dr. Etienne de Greeff: ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΜΑΣ ΚΙ ΕΜΕΙΣ. Μετάφρ. Δημ. Ε. Χαροκόπου. (έξηντλήθη)		
21. ΑΠΟ ΤΗΝ ΣΦΑΙΡΑΝ ΤΟΥ ΑΡΡΩΣΤΟΥ ΨΥΧΙΚΟΥ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ 20 2	20	2
22. ΘΕΜΑΤΑ ΤΗΣ ΣΗΜΕΡΙΝΗΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ 25 2	25	2
23. ΠΡΟΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΙΝ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΟΣ (έξηντλήθη)		
24. Η ΕΦΗΒΟΣ ΚΟΡΗ ΚΑΙ ΤΟ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ 15 1	15	1
25. Eva Firkel: ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΕΠΡΩΜΕΝΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΟΣ. Μετάφρ. Μαίρης Β. Κωτσπούλου (έξηντλήθη)		
26. Η ΣΥΝΑΝΤΗΣΙΣ ΜΕ ΤΟ ΑΛΛΟ ΦΥΛΟΝ 20 2	20	2
27. Άννας Πιτινέλη-Ποταμιάνου: Η ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΣ ΤΩΝ ΑΝΗΛΙΚΩΝ ΩΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΝ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑ (έξηντλήθη)		
28. Dr. Paul Tournier: ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΕΙΟΝ ΚΑΙ Η ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΣ, Μετάφρ. Δημ. Ε. Χαροκόπου. (έξηντλήθη)		
29. A. Isambert: Α΄. Ο ΠΡΩΤΟΣ ΧΡΟΝΟΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ 25 2	25	2
30. Π. Μελίτη: ΓΙΑ Ν΄ ΑΝΟΙΞΗ Ο ΔΡΟΜΟΣ 30 2	30	2
31. A. Isambert: Β΄. ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΑΠΟ ΕΝΟΣ ΕΩΣ ΕΞ ΕΤΩΝ 25 2	25	2
32. A. Isambert: Γ΄. ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ 30 2	30	2
33. ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΟΥ ΜΟΥ 20 2	20	2
34. ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΜΟΥ 60 3	60	3
35. ΤΟ ΚΟΡΙΤΣΙ ΚΑΙ Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ 15 1	15	1
36. Η ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΚΟΡΙΤΣΙΟΥ 15 1	15	1
37. Η ΨΥΧΙΚΗ ΩΡΙΜΟΤΗΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ 30 2	30	2
38. ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ 20 2	20	2
39. ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ Η ΠΕΙΘΑΡΧΙΑ 25 2	25	2
40. ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΙΚΟΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΣ 25 2	25	2
41. ΤΟ ΚΟΡΙΤΣΙ ΚΑΙ Η ΜΟΡΦΟΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΤΟΥ 15 1	15	1
42. ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΤΟ ΠΑΙΓΝΙΔΙ 25 2	25	2
43. Η ΑΓΩΓΗ ΚΑΙ Ο ΝΕΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ 30 2	30	2
44. ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ Η ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΔΙΑΦΩΤΙΣΙΣ 30 2	30	2
45. ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ Η ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΔΙΑΠΑΙΔΑΓΩΓΗΣΙΣ 30 2	30	2
46. ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΤΟΥ ΖΩΗ 30 2	30	2
47. ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ Η ΣΧΟΛΙΚΗ ΤΟΥ ΖΩΗ 20 2	20	2
48. ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ 25 2	25	2
49. ΤΑ ΑΝΩΜΑΛΑ ΚΑΙ ΑΠΡΟΣΑΡΜΟΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ 30 2	30	2
50. Η ΨΥΧΙΚΗ ΥΓΙΕΙΝΗ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΟΥ 30 2	30	2
51. ΤΑ ΔΥΣΚΟΛΑ ΠΑΙΔΙΑ 25 2	25	2
52. Άθ. Παπακωνσταντίνου: Η ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ 20 2	20	2
53. ΟΙ ΦΟΒΟΙ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΚΑΙ ΑΙ ΑΠΟΤΥΧΙΑΙ ΤΟΥ 25 2	25	2
54. ΤΑ ΕΛΑΤΤΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ 15 1	15	1